9e Jaargang. | N°. 7 en 8. | Juli-Aug. 1905.

NEERLANDIA

ORGAAN VAN HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

(CURAÇAO-NUMMER)

Advertentiën 25 ct. per regel. | Verschijnt Maandelijks. | Voor België Postabonnement.

De oprichting van de Groep „NEDERLANDSCHE ANTILLEN".

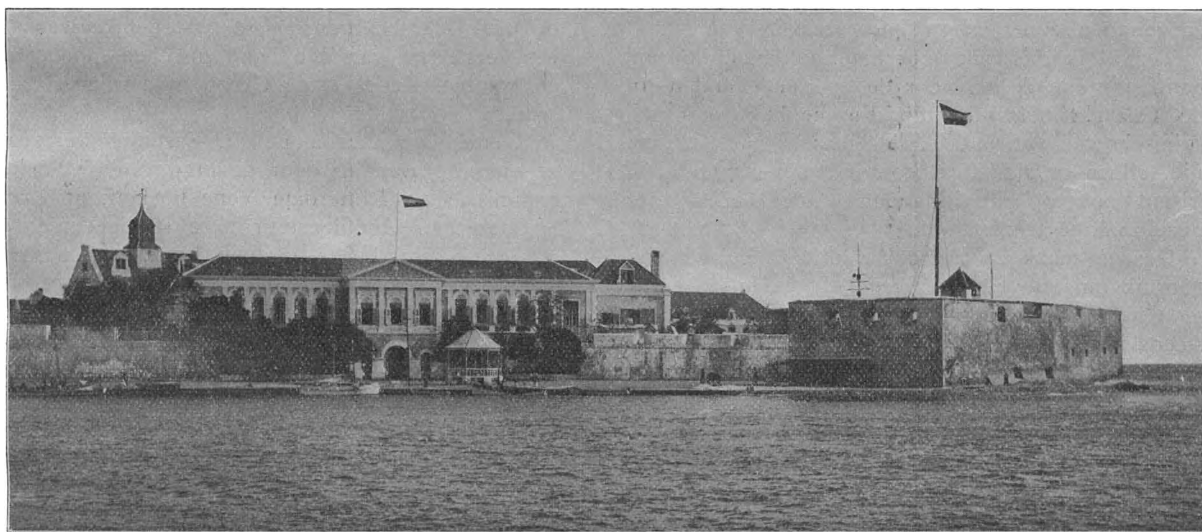
Toen ik in November 1903 van het Hoofdbestuur de vereerende uitnoodiging ontving om de vertegenwoordiging van het Verbond in onze Kolonie over te nemen van den Heer *J. H. J. Hamelberg*, die als tijdelijk zaakgelastigde te *Caracas* geplaatst was, ging daarbij de wensch gepaard, dat ik zoude trachten de leden van het Verbond in deze Kolonie tot eene zelfstandige groep te vereenigen. Immers het Verbond kan eerst dan krachtig werken wanneer, overal waar dit mogelijk is, zijne leden zich vereenigen tot zelfstandige groepen, welke groepen elk voor zich een deel van de veelomvattende taak van het Verbond op zich nemen.

Arbeidende onder de centrale leiding van het Hoofdbestuur en toegerust met meerdere en betere kennis omtrent plaatselijke toestanden zijn die groepen in staat op krachtige wijze mede te werken tot het gemeenschappelijke doel n.l. »het behartigen der belangen van den Nederlandschen stam».

Oost-Indië en *Suriname* waren voor korten tijd reeds voorgegaan; daar hadden de leden zich vereenigd tot zelfstandige groepen, welke reeds krachtig werkzaam waren.

Ook in onze Kolonie was een krachtig optreden van het Verbond zoo noodig en de oprichting eener groep zoozeer gewenscht.

Om echter daartoe over te gaan moeten de omstandigheden gunstig zijn en dat waren ze hier niet. Wel bezat het Verbond hier een 25-tal leden, waarvan het grootste gedeelte op *Curaçao*, verder enkele leden op *St. Eustatius* en *St. Martin*, doch samenwerking bestond er niet en het Verbond was te weinig bekend om reeds dadelijk zulke verstrekkende plannen te kunnen gaan maken. De onverschilligheid voor nationale en stambelangen moest eerst verdwijnen, de belangstelling voor het Verbond opgewekt worden

No. 1. **Gouvernementshuis.**

Woning van den Gouverneur. Rechts het Waterfort. Achter het gouvernementshuis ziet men de Protestantsche Kerk.

en door verspreiding van geschriften meer bekendheid gegeven worden aan het streven van het Verbond, dat zoo dikwijls verkeerd begrepen wordt. Er waren geboren Nederlanders in de Kolonie, die van het bestaan van een Algemeen Nederlandsch Verbond nooit gehoord hadden, hetgeen helaas ook in ons land zelf een dikwijls voorkomend verschijnsel is.

Onder zulke ongunstige omstandigheden en met zoo weinig leden tot de oprichting eener groep over te gaan was eene onmogelijkheid. Toch schenen er reeds eenige lichtpunten aan den donkeren horizon.

Een zeer ijverig verbondslid is altijd geweest de Heer *G. J. van Grol*, Gezaghebber van *St. Eustatius* en korten tijd na zijn optreden aldaar riep hij de hulp in van het Hoofdbestuur om eene Hollandsche boekerij te stichten teneinde op het eiland onder zijn gezag liefde voor de Hollandsche taal op te wekken.

Ook de Heer *G. R. Zeppenfeldt,* Gezaghebber van *Aruba* en Curaçaonaar van geboorte, wendde zich tot het Verbond met het verzoek ook daar eene boekerij op te richten, welke in den loop van het aar 1903 tot stand kwam.

Ziedaar een paar feiten, die bewezen dat de bodem wel vruchtbaar was doch nog braak lag en op bewerking wachtte. In overleg met het Hoofdbestuur werd besloten door het op ruime schaal verspreiden van geschriften, uitgegeven door het Verbond, onze beginselen meer bekend te maken en zoodoende het terrein eerst te bewerken.

Terwijl ik die taak vòor het hoofdeiland op mij nam, wendde ik mij voor de overige eilanden tot de Gezaghebbers om hulp. En die hulp werd mij ruimschoots verleend. Alle gezaghebbers traden niet alleen onmiddellijk toe tot het Verbond, doch wisten ook op alle eilanden eenige leden voor onze zaak te winnen.

Gaarne maak ik dan ook van deze gelegenheid gebruik om alle Heeren gezaghebbers hier openlijk te danken voor den grooten steun, welke zij mij steeds hebben verleend.

Zoo was het zaad gezaaid en ontkiemde het overal; het Verbond had wortel geschoten in alle deelen van de Kolonie. Het duurde niet lang of het aantal leden op Curaçao en de overige eilanden begon toe te nemen en in Juli 1904 was het Verbond in de Kolonie zoodanig georganiseerd, dat het op ieder eiland een vertegenwoordiger bezat, terwijl de ondergeteekende was opgetreden als hoofdvertegenwoordiger. Het geheele aantal leden in de Kolonie was toen gestegen tot 44.

Het zij mij vergund hier een woord van hulde te wijden aan Mevrouw *J. van Grol-Meijers*, die de vertegenwoordiging van het Verbond voor *St. Eustatius* op zich nam. Zij is ook thans nog de eenige vrouw in de Kolonie, welke niet alleen lid van het Verbond is, doch ook met grooten ijver in de voorste gelederen met ons medestrijdt voor onze beginselen. Moge haar voorbeeld door vele vrouwen in de Kolonie gevolgd worden.

In November was het aantal leden gestegen tot 100 en achtte ik tevens het tijdstip gekomen om over te gaan tot het oprichten eener groep.

Volgens de statuten van het Verbond moeten de groepsbesturen bestaan uit minstens 9 leden, welke groepsbesturen voor de eerste maal aangewezen worden door het Hoofdbestuur. Het was dus mijn taak om namens het Hoofdbestuur het vereischt aantal leden uit te noodigen om mij behulpzaam te zijn bij het oprichten der Groep en met mij het eerste bestuur te vormen. Op den 16en November 1904 hadden wij onze eerste bijeenkomst en het Groepsbestuur was gevormd. Deze bestuursvergadering werd gevolgd door eene algemeene vergadering, welke op den 29en November 1904 plaats had.

Op deze vergadering, welke bijgewoond werd door den Gouverneur, waren ongeveer 40 leden aanwezig benevens enkele niet-leden, welke na afloop tot het Verbond toetraden. De Groep werd opgericht en het ontwerp-reglement ter goedkeuring aan het Hoofdbestuur opgezonden. Van de oprichting der nieuwe Groep werd in de Curaçaosche bladen met veel waardeering gewag gemaakt. Na de goedkeuring van het Hoofdbestuur verkregen te hebben werd voor de Groep rechtspersoonlijkheid aangevraagd en werd aan den Gouverneur het Eere-Voorzitterschap aangeboden, hetwelk door Zijn Hoogedelgestrenge welwillend werd aanvaard.

En zoo staat thans de nieuwe Groep „Nederlandsche Antillen" voor ons als een jeugdige plant, die nog vele zorgen vereischt om tot bloei te geraken.

Een ruim arbeidsveld vindt zij vóór zich: de nationaliseering der Kolonie, de behartiging van de taal, de bevordering der stoffelijke welvaart, het versterken van den band tusschen moederland en kolonie. Reeds is de Groep in dien geest werkzaam.

Evenals op Aruba en St. Eustatius werd kort geleden op Bonaire door de hulp van de Boekencommissie te Rotterdam eene boekerij opgericht.

Daar het Hoofdbestuur twee studiebeurzen elk à f 500 beschikbaar gesteld heeft, waren we in staat eene oproeping te richten tot die Curaçaosche jongelieden, welke zich gedurende 4 à 5 jaren in Nederland verder wenschen te bekwamen. Moge dit voorbeeld, door het Verbond gegeven, aan de ouders tot bewijs strekken, dat ook Curaçaosche jongelieden met betrekkelijk weinig kosten in Nederland hunne opleiding kunnen ontvangen en zich eene goede betrekking aldaar of in de Kolonie kunnen verwerven.

Ook werd door onze Groep een adres tot de Tweede Kamer der Staten-Generaal gericht, in welk adres instemming werd betuigd met het adres van de Nederlandsche Kamer van Koophandel te Londen, ter zake eener wijziging van de wet op het Nederlanderschap en werd daarin door ons betoogd hoezeer zulk eene wijziging ook in het belang van onze Kolonie zou zijn.

Een som van f 50 werd ter beschikking gesteld van het Comité in Nederland tot oprichting van een standbeeld van den beroemden stadhouder Willem III.

Nauwelijks opgericht is dus de Groep met ijver aan hare taak begonnen en het verschijnen van dit geïllustreerd Curaçao-nummer is de jongste vrucht van hare werkzaamheid.

No. 2. **Raadhuis.**
Hier hebben de zittingen van den Kolonialen Raad plaats. Hof van Justitie en Kantongerecht.

Aan allen, die tot de samenstelling van dit nummer hebben medegewerkt betuigen wij hier onzen hartelijken dank.

Moge het groote belangstelling wekken in het moederland en daarbuiten.

Spoedig hopen we een beroep te doen op de leden der overige eilanden met het doel ook aan deze een geillustreerd nummer te wijden.

Dat voor de nieuwe Groep een lang leven moge weggelegd zijn en dat zij nuttig moge arbeiden tot heil van onze Kolonie en het moederland en in het belang van den Nederlandschen Stam, is de wensch van haren secretaris.

J. A. SNIJDERS JR.

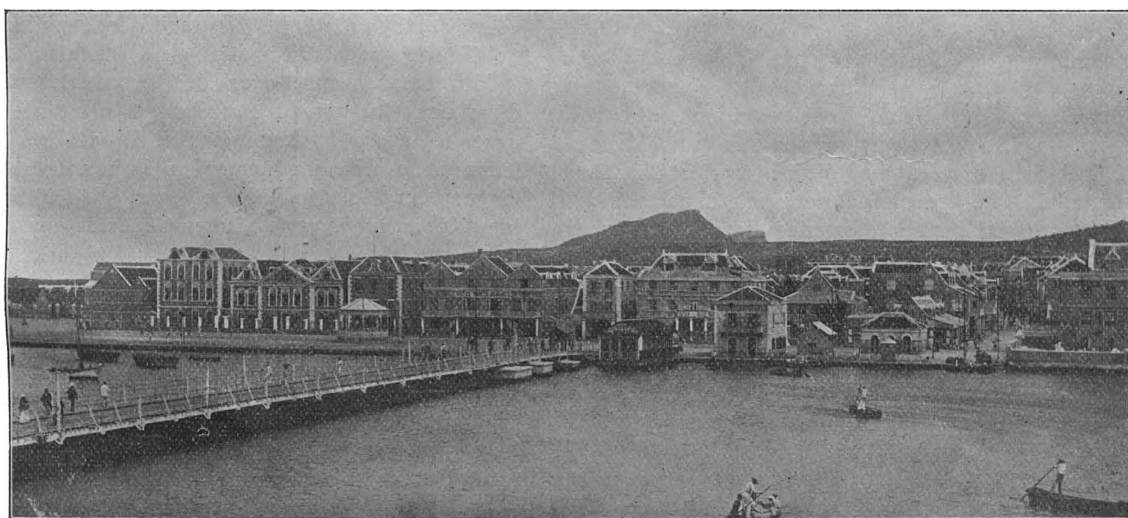

Korte geschiedenis.

Curaçao werd tegen het einde der XVde eeuw door de Spanjaarden ontdekt, doch eerst in het jaar 1527 officieel door hen in bezit genomen en met Aruba en Bonaire gesteld onder het gezag van den Gouverneur van Coro (in Venezuela). Ruim een eeuw lang bleven deze eilanden in het bezit der Spanjaarden.

De oorspronkelijke bewoners waren Indianen, door hen tot het Roomsch Katholieke geloof bekeerd, doch overigens vrijwel aan hun lot overgelaten.

Op den 29en Juli 1633 namen de Nederlanders onder Boudewijn Hendricks met weinig moeite bezit van het eiland evenals van Aruba en Bonaire. Zij vonden er niet meer dan 1415 Indianen, welke thans geheel verdwenen zijn. Van dit uitgestorven

No 3. **Gezicht op Otrabanda met een gedeelte der brug.**

ras kan men, vooral op Aruba, nog vele kleurlingen door rasvermenging ontstaan, aantreffen.

In 1635 bleven er niet meer dan 75 Indianen over op Curaçao, waardoor men na den Vrede van Munster wel gedwongen was werkslaven in te voeren.

Willemstad werd gesticht aan den mond van de haven; de eerste Kolonisten hielden zich bezig met de cultuur van tabak en indigo en legden zich toe op veeteelt en zoutwinning, doch weldra werden al deze takken van nijverheid verdrongen door den handel met de naburige Spaansche Koloniën, welke handel veel grooter winsten afwierp. Het beheer over deze eilanden was door de Staten-Generaal opgedragen aan de West-Indische Compagnie. De welvaart van Curaçao wekte de afgunst van andere naties op, waarvan het telkens verliezen en herwinnen van dit eiland het gevolg was. Vooral de Franschen hadden het op het bezit van dit eiland gemunt. Reeds in 1657 trachtten zij zich op verraderlijke wijze van het eiland meester te maken door omkooping van den toenmaligen Gouverneur, doch deze aanslag mislukte door het plotseling overlijden van den Gouverneur. In 1673 werd het eiland bedreigd door eene kleine Fransche macht, die tot voor de poorten van het fort naderde, doch toen door de wakkere houding der ingezetenen genoodzaakt werd terug te trekken. In 1677 zette de Fransche Admiraal d'Estrées met een goed uitgeruste vloot koers naar Curaçao, doch daar de meeste zijner schepen schipbreuk leden moest hij van verdere veroveringsplannen afzien. In 1713 brandschatten Cassard en de Bandeville het eiland. Willemstad werd gebombardeerd en een schatting van f 153 000 geheven. In 1800 poogden de Franschen nogmaals zich op verraderlijke wijze van Curaçao meester te maken, doch ook deze poging mislukte door de wakkere houding van den Gouverneur Lauffer. Deze moest echter de hulp inroepen van onze bondgenooten, de Engelschen, onder wier bestuur het eiland toen kwam, tot het ons bij den vrede van Amiens in 1802 werd teruggegeven.

In 1804 en 1805 moest Curaçao zich weer verdedigen tegen de invallen der Engelschen onder Bligh en Murray. Dank zij de flinke houding van Louis Brion, een Curaçaonaar van geboorte, die zich later in den Columbiaanschen Vrijheidsoorlog veel roem verwierf, gelukte het den Engelschen niet, zich van het eiland meester te maken. Den 1en Januari 1807 had men weder een aanval van de Engelschen te verduren, ditmaal onder Charles Brisbane, met het gevolg dat deze zich, bijna zonder slag of stoot, van het hoofdfort meester maakten, den gouverneur gevangen en het eiland in bezit namen.

Tot den 27en Januari 1816 bleef het in hun bezit toen het ons, ingevolge het verdrag van Parijs, werd teruggegeven.

Sedert 1789 was het Bestuur van de Kolonie overgegaan in handen van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden. In 1828 werden onze eilanden met Suriname tot ééne Kolonie vereenigd, doch in 1845 weer gescheiden.

In 1848 werden op St. Martin de eerste slaven vrijgemaakt, terwijl de slavernij eerst in 1863 geheel werd opgeheven.

Dit is in 't kort de geschiedenis van deze eens zoo bloeiende Kolonie, waar thans handel, scheepvaart, landbouw en nijverheid kwijnen.

Moge het Nederland gegeven zijn deze Kolonie weder uit haar verval op te heffen, niet alleen in het belang van onzen goeden naam doch bovenal tot heil van de bevolking.

Ons Bestuur.

(Hierbij behooren Foto's No. 1 en 2).

Het bestuur over de Kolonie Curaçao, omvattende de zes eilanden met hunne onderhoorigheden, is opgedragen aan een Gouverneur door den Koning (de Koningin) te benoemen en te ontslaan. Hij heeft het opperbevel over de in de Kolonie aanwezige Zee- en Landmacht. Hij benoemt, schorst en ontslaat alle ambtenaren, tenzij dit aan anderen is opgedragen, regelt de bezoldigingen, verloven en pensioenen, tenzij dit door den Koning (de Koningin) aan zich is voorbehouden of bij algemeene Verordening is geschied. Hij stelt, na verkregen goedkeuring van den Kolonialen Raad, Verordeningen vast, die door den Koning (de Koningin) kunnen vernietigd worden.

Hem is toegevoegd als adviseerend College een Raad van Bestuur, waarvan hij zelf Voorzitter is, de Procureur-Generaal onder-voorzitter en waarvan de drie overige leden door den Koning (de Koningin) worden benoemd.

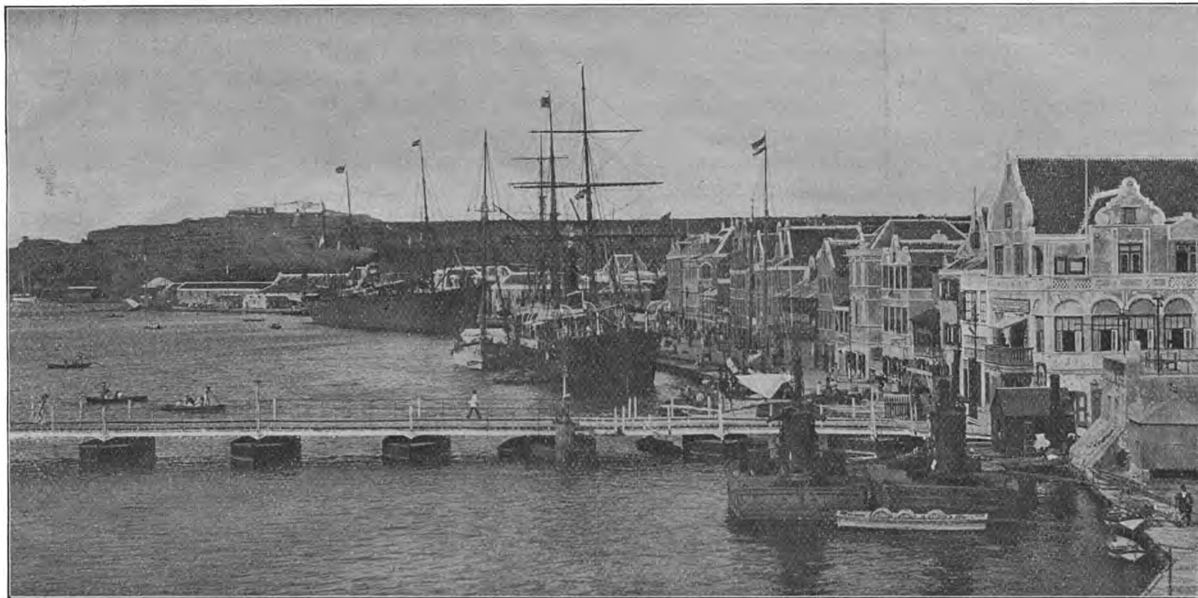
Deze Raad wordt door den Gouverneur gehoord nopens alle besluiten tot uitvoering van algemeene verordeningen; alle plaatselijke keuren door de Gezaghebbers voorgesteld worden aan zijne bekrachtiging onderworpen, of wel gehoord wanneer de wet of de Koning (Koningin) dat bevelen, dan wel de Gouverneur zelf dat wenschelijk acht. Deze Raad van Bestuur kan rechtsmacht erlangen in geschillen van Bestuur en verricht alle hem wettelijk opgedragen werkzaamheden.

De Koloniale Raad is het Wetgevend College van de Kolonie, dat samengesteld is uit 13 leden door den Koning (de Koningin) te benoemen en de Gouvernements-Secretaris als Griffier.

Hij beraadslaagt over de verordeningen hem door den Gouverneur aangeboden, heeft het recht deze te wijzigen, kan voorstellen van een zijner leden in overweging nemen en is bevoegd de belangen der Kolonie voor te staan bij den Koning (de Koningin) bij de Staten-Generaal en bij den Gouverneur.

De verschillende eilanden behalve Curaçao, worden bestuurd door vijf Gezaghebbers; deze worden door den Koning (de Koningin) benoemd geschorst en ontslagen. Zij voeren het Bestuur overeenkomstig hun instructie en met stipte inachtneming van de bevelen des Gouverneurs. Zij zijn verantwoordelijk voor de handhaving der inwendige rust, orde en veiligheid en kunnen plaatselijke keuren voorstellen die, door den Gouverneur gehoord, door den Raad van Bestuur moeten worden bekrachtigd.

In de uitoefening van het dagelijksch bestuur

No 4 Gezicht op Punda
Bij het begin der brug de Club de Gezelligheid waar de Groep Ned. Antillen is opgericht. Op den achtergrond het 60 Meter hoog gelegen fort Nassau van waaruit de haven bestreken kan worden.

wordt de Gezaghebber op elk der vijf eilanden bijgestaan door twee Landraden, gekozen door de stemgerechtigde ingezetenen van elk eiland. Deze hebben echter geen recht op financieel gebied in te grijpen, noch plaatselijke keuren voor te stellen. Te zamen met den Gezaghebber vormen zij den Raad van Politie. Deze dient wegens alle zaken het eiland betreffende, van bericht en raad; drijft schouw over alle wegen, wateren, straten, bruggen, dijken, waterleidingen en andere openbare werken; heeft het oppertoezicht over het armwezen; houdt toezicht op het onderwijs in de openbare en bijzondere scholen; mag plaatselijke keuren maken en de noodige voorschriften geven in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid. Een zijner leden is belast met de waarneming der betrekking van ambtenaar van den burgerlijken stand en met het houden der bevolkingsregisters.

Door eene Koloniale Verordening is de verdere verdeeling der onderscheiden eilanden in districten geregeld, aan het hoofd waarvan Districtmeesters staan.

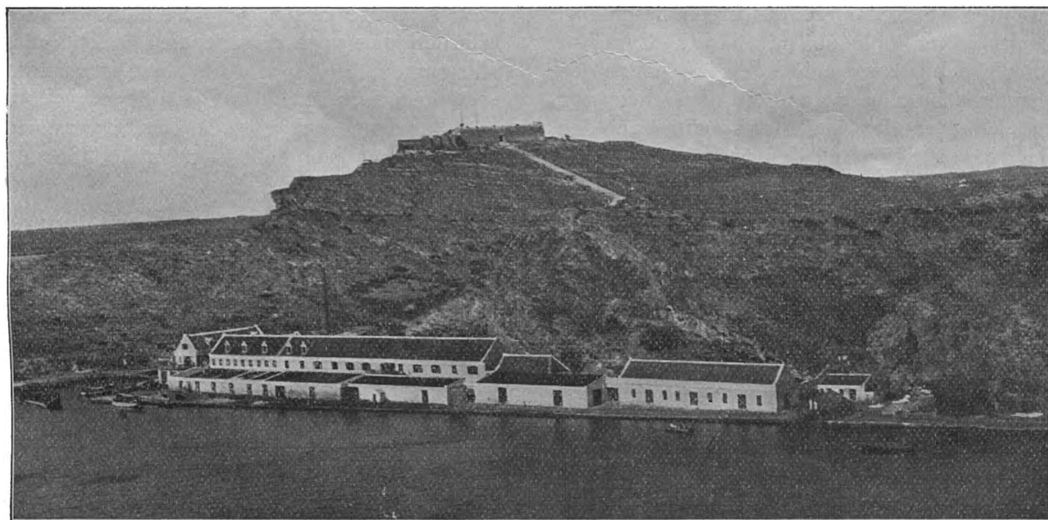

Curaçao in vogelvlucht.

(Hierbij behooren Foto's No. 3—21).

Verbeeld U, lezer, dat wij beiden per Hollandsche boot te Curaçao aankomen, gij als vreemdeling, ik, als ingezetene, vertrouwd met alles wat in Curaçao reilt en zeilt.

Daar ligt het vóór ons in den glans der morgenzon. Maar 't zijn geen groenende heuvelen, die zij beschijnt; geen mostapijt, zacht van toon, geen bosschen en velden tooveren alle mogelijke schakeeringen van groen voor uw oog, van den zeekant af tot hoog in de lucht; neen 't is alles bruin getint op die

No. 5. **Gezicht op Fort Nassau en kolenloodsen van de Handel en Industrie-maatschappij.**

lage heuvelen, die zich uit het water verheffen, bruin als het boetekleed van een capucijn.

Daar ligt het vóór ons. Laten wij niet twisten over den naam des eilands. Reeds de eerste ontdekkers (Alonzo de Ojeda en gezellen in 1499) hoorden van de Indianen, die zij er vonden, dat het eiland *Curaçao* heette. Als de Indianen het reeds zoo noemden, dan zal dat wel een Caraïbisch woord zijn, waarvan ons de beteekenis ontsnapt. Wij begrijpen dus niet goed, waarom naderhand de geleerden achter dien naam hebben gezocht nu eens een *hart* (Corazon), dan weer een *gebraden Pastoor* (Cura asado), eindelijk weer een Portugeesche benaming. Als het echter waar is, dat de Indianen het eiland *Curaçao* noemden, (en dat lezen wij in de reisverhalen van Ojeda, Juan de Ampues en Bartolomé de las Casas) dan moeten wij de beteekenis gaan zoeken in een Caraïbisch woordenboek, dat jammer genoeg niet bestaat.

De aanblik van het eiland is alles behalve die van een landbouwkolonie. Men wil er eene van maken. Helpen wij hopen, dat men dit wonderwerk in den loop der XX^{ste} eeuw tot stand brenge.

In 't verleden
Ligt het heden,

zegt de dichter, zou dat hier ook waar zijn? De eerste gouverneur van Curaçao, *Juan de Ampues* schreef reeds in 1513, dus reeds 14 jaar na de ontdekking van Curaçao, naar Spanje, dat men Curaçao maar gerust moest houden voor een nutteloos eiland. Hij, Gouverneur, had er op last van zijn Gouvernement reeds duizenden dukaten aan besteed, maar er nog geen halven cent *(maravide)* van terug gezien.

Intusschen heeft er een lakonieke samenspraak plaats tusschen onze boot en de brug, die de haven afsluit. Die samenspraak wordt gevoerd door middel van wederzijdsche stooten met de fluit.

Alles schijnt in orde, wij varen binnen.

Let nu eens goed op 't geen ge te zien krijgt. Recht voor den boeg ligt de haven, eene spleet in de lage rots met diep vaarwater, bij den ingang tamelijk smal, maar verderop breeder en breeder. Men sprak indertijd bij de blokkeering van Santiago de Cuba van een flesch met langen hals, die door de Amerikanen verstopt werd. Zulk een flesch met langen hals vormt ook de haven van Curaçao; één gezonken schip zou voldoende zijn, om op den langen hals een stop te zetten, die niets meer zou doorlaten. Maar zouden de forten, die aan den mond der haven liggen en den naam dragen van Waterfort en Riffort, zouden zij het zoover laten komen? Wij zullen maar hopen van neen.

Kijk nu eerst rechts, dan ziet ge onmiddellijk na het Waterfort het Gouvernements-huis, woonplaats van den Gouverneur des eilands. Over de geriefelijkheid en geschiktheid kunnen wij niet oordeelen, maar zoo van buiten gezien maakt het geen onaardigen indruk. Kijk nu even om en gij ziet aan den linkerkant der haven Otrabanda of de Spaansche zijde. Op de afzonderlijke gebouwen en straten daarvan maak ik u straks opmerkzaam.

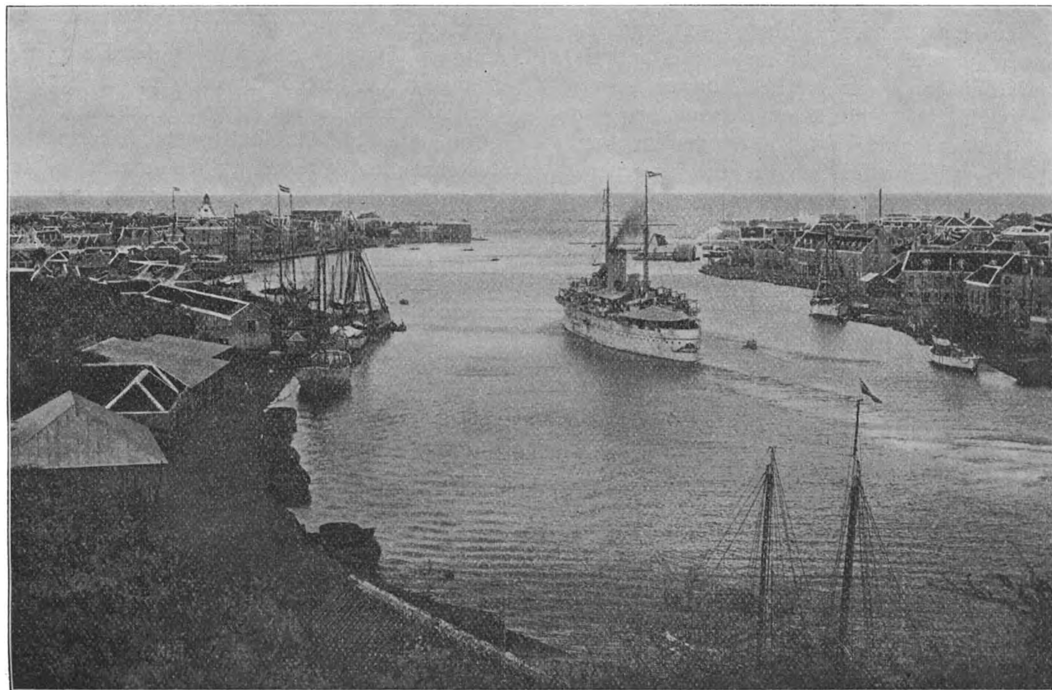
Wij zijn nu tegenover de Pontonbrug, die zich geopend heeft, of liever in haar geheele lengte zich verwijderd heeft, om ons door te laten. Die brug verbindt de twee stadsgedeelten *Punda* en *Otrabanda*. Zij werd in 1888 aangelegd door een ondernemend Amerikaan, Smith, en is thans het eigendom der Handel- en Industrie-Maatschappij, die voor f 100.000 eigenares werd.

Onze boot draaide in de haven als een tol, gehoorzamend aan de vaste hand van bekwame stuurlieden en sterke kabels. Wijd een oogenblik uwe aandacht aan de haven zelve. 't Is een breede gracht te midden der huizen, die aan weerszijden netjes en koket in de rij staan en ons doen denken aan oud-Amsterdam. De aanblik dier stad zoo netjes, zoo propertjes daar neergezeten aan den rand der haven inspireerde eens een Amerikaansch kunstenaar, die voor Sapoliozeep een reclame-plaat moest schilderen. Hij schilderde Curaçao's haven met onderschrift: *A spotless town* (Een smettelooze stad). Die kunstenaar schreef dat smettelooze natuurlijk toe aan het gebruik van Sapolio; *wij* willen het liever schrijven op rekening der Hollandsche zindelijkheid, die ook hier haar stempel op de stad drukte en schoone triomfen vierde tegenover de Zuid-Amerikaansche onzindelijkheid.

Aan het eind der haven, daar waar zij breeder wordt, ligt op een hoogen heuvel als een arendsnest het Fort *Nassau*, dat èn haven èn stad èn een groot gedeelte van 't eiland bestrijkt. Aan den voet van dien berg, daar waar de haven haar naam verandert in dien van *schottegat*, daar ligt een Hollandsch oorlogsschip en houdt de wacht; wij kunnen gerust zijn; Nederland laat zijne onderdanen niet aan hun lot of aan de willekeur van begeerige naburen over.

De geheele baai, Haven en Schottegat saam, heet eigenlijk van oudsher *St. Annabaai*. Zóó heetten haar de Spanjaarden, toen zij in 1499 het eiland ontdekten. Die naam is eene aanduiding van groote beteekenis. Hij zegt ons, dat Curaçao ontdekt is op St. Annadag, den 26sten Juli. De Spanjaarden toch hadden de gewoonte den naam van den Heilige. die dien dag gevierd werd, te geven aan de ontdekte plaats. Zoo was Columbus op Drievuldigheids-Zondag te Trinidad. Vandaar den naam *Drievuldigheids*-eiland of *Trinidad*. Men kan zoo sommige reizen van Columbus en andere Spanjaarden dag voor dag bepalen, slechts afgaande op de namen, die zij aan de plaatsen gaven. Zoo is 't een historisch feit, dat Ojeda den 24sten Aug. 1499, St. Bartolomeus-dag, te Maracaibo was wijl hij den naam van dien heilige gaf aan de plaats, die hij daar stichtte.

Wij treffen het goed. Er liggen vele stoomschepen en schoeners in de haven. Amerikaansche vlaggen wapperen op de prachtige schepen der *Red-D-Line*; — Duitsche op die der *Hamburg-Amerika-lijn*, — Engelsche op die der *Harrison-* en *Leyland*-lijnen, — Italiaansche op die der *Veloce*, — Spaansche op die der *Compaina Transatlantica*, — Oostenrijksche op die der *Fratelli Cosulich*; al die maatschappijen doen hare schepen geregeld Curaçao bezoeken en brengen in die haven eene levendigheid en vertier, die U doen gelooven, dat Curacao's toekomst meer op handels- dan op landbouwgebied ligt. Inderdaad,

No. 6. **Gezicht van Nassau af op de haven en de stad.**
De brug geopend tot doorlating van het Nederlandsch Oorlogsschip.

de haven is prachtig, wijd en kalm en daar waar zij zich tot Schottegat verbreedt, zou de oorlogsvloot van menige groote natie een veilige schuilplaats kunnen vinden. Laat ik U nog even opmerkzaam maken op de groote kolenmagazijnen, die wij aan beide zijden der haven zien. Nergens in de Antillen zijn de steenkolen goedkooper dan op Curaçao, dank zij den vrijdom van inkomende rechten, aan steenkolen verleend; dank ook wel een beetje aan de scherpe concurrentie van twee groote firma's.

Laat ons nu de boot verlaten, om een wandelingetje door de stad en het eiland te maken. Onze boot is omringd door pontjes, dat zijn platgeboomde vaartuigjes, die dienen tot persoons- en goederenvervoer. Zij worden niet geroeid of geboomd, maar wat men noemt gewrikt, d. i. met een roeispaan voortbewogen gelijk een visch zich voortbeweegt met zijn staart. Als spinnen liggen de pontjesvoerders op de loer, om de arme vlieg, (in casu wij) die van de trap der boot afkomt te bespringen. Wij maken een keuze en laten ons door dezen, tot groote ergernis der 25 anderen, naar land wrikken.

Daar staan wij op den havenkant, waarde lezer. Automobielen zijn er op Curaçao nog niet; toch

No. 7. **Gezicht op het Schottegat**
met 10 oorlogsschepen van verschillende natiën gedurende de blokkade van Venezuela. Rechts het Fort Nassau.

zullen wij er een noodig hebben, om stad en eiland in één dag te zien. Ik maak dus gebruik van de Aladijns-lamp der verbeelding en toover er eene voor U, juist voor twee personen en een chauffeur. De machine kan 60 mijlen maken. A. u. b. Stap in! Chauffeur, in de stad langzaam, ga buiten de stad uw gang. Eerst naar 't Gouvernements-gebouw.

Wij rijden onder twee poorten door en komen op het binnenplein van wat men hier noemt het „Fort". Dit plein heeft veel, (vergeef het mij, lezer, maar 't *is* zoo) van een ouderwetsch begijnhof. Aan weerszijden heel ernstige officiers-woningen. De achtergrond wordt gevormd door de protestantsche kerk en de Gouvernements-secretarie, ook het postkantoor bevindt zich binnen deze ernstige ruimte. In 't midden van 't plein veel zonneschijn en . . . stof.

Naast het Gouvernementsgebouw bevindt zich de kazerne, waar het circa 180 man sterke garnizoen een onderkomen vindt. Het geheel d. i. Gouvernements-gebouw, het plein met zijne gebouwen, de kazerne en verderop nog meer landsgebouwen, worden tegen de altijd aanrollende zee beschermd door een zwaren gekanteelden muur, die in 1876 de stad in een orkaan voor een ondergang behoed heeft.

Wij moeten weer door dezelfde poorten het „Fort" verlaten en staan onmiddellijk voor het Club-gebouw der Societeit „De Gezelligheid". Dat is Curaçao's oudste, en deftigste societeit. U vraagt me: spreekt men daar Hollandsch? Ik antwoord: de kastelein, ja. — En de leden? — Bijna allen *kunnen* Hollandsch spreken, maar U zult me moeilijk gelooven, als ik U zeg, dat bijna 80 % van hetgeen daar gesproken wordt *Papiamentsch* is. Maar, zegt ge, dat is haast ongeloofelijk! — Nu, antwoord ik, als ik teveel gezegd heb, dan zal een der heerenleden het wel tegen spreken. Uwe gevolgtrekking is natuurlijk: Als de toongevende kringen, de beschaafde lui, die Hollandsch spreken *kunnen*, het niet doen in den omgang. hoe moet dan Hollandsch op Curaçao algemeen worden? Laat ik U nog even opmerken, dat het op een der bovenzalen dier club was, dat de groep *Ned. Antillen* geboren werd, onder hooge bescherming van den Gouverneur Jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk. Bij die blijde geboorte werden geen andere dan Hollandsche klanken vernomen.

Wij rijden de groote handelswijk van Curaçao door, welke bestaat uit: Breedestraat, Heere-, Prinseen Keukenstraat enz., welke een geheel vormen hier gewoonlijk „Punda" genoemd. Wij zien er winkels, die in Amsterdam of New-York niet misplaatst zouden zijn en die bijna allen den naam van *Warenhuis* zouden kunnen dragen. Doch wat wij er helaas tegenwoordig bijna niet zien, dat zijn de Venezolaansche koopers en koopsters, die vroeger hier in zoo grooten getale kwamen inkoopen alwat weelde en huishouding vorderden en nu witte raven geworden zijn.

Na de handelswijk komen wij op het plein voor het stadhuis. Rechts hebben wij de openbare meisjesschool, vóór ons het stadhuis, een ruim en frisch gebouw met twee paralel-loopende hardsteenen trappen. Daar is de zaal van den Kolonialen Raad, daar zijn de gerechtshoven, daar is het parket van den Procureur, daar is ook gedeeltelijk althans de gevangenis, hier nog ouderwets „fiskalaat" genoemd. Wetgevende en Rechterlijke macht hebben daar dus hun zetel. Vóór het stadhuis strekt zich een ruim plein uit, waar ik U even wijzen wil op een wonder, tenminste voor Curaçao. Daar is een tuin, daar is weelderig groen, dat het oog aangenaam aandoet, daar is een muziekkiosk, daar zijn wandelpaden. Wie verwachtte dit wonder op eene dorre klip, waar 10 jaren geleden geen grasprietje groeide en het stof zich ophoopte? De Dames-club *Entre-nous* heeft dezen gouden draad door 't Curaçaosche leven, anders zoo dor en eentonig, heengeweven. Daar is onze maatschappij dankbaar voor en wij brengen *Entre-nous* in 't voorbijgaan ons ridderlijk eeresaluut. Doch wij moeten voort. Kijk nog even naar het gebouw der Loge, heel vreedzaam *De Vergenoeging* genaamd en rustig gelegen naast het ranke kerkgebouw der Ned. Hervormde Israelitische gemeente. Het gebouw der Ned. Portugeesche Israelitische gemeente, hier gewoonlijk bij verkorting *Snoa* genoemd, bevindt zich in een andere straat en is een merkwaardig, ernstig gebouw, wiens drie gevels geheel den omtrek beheerschen; van hier uit kunnen wij die gevels slechts even zien.

Wij zijn nu op den weg van Pietermaay. Links en rechts ruime en sierlijke huizen, tropisch ingericht. Wij passeeren ook de Hendrikschool, daar rechts, dat ruime gebouw, waar verleden jaar met zooveel geestdrift de Koloniale Tentoonstelling van Landbouw, Veeteelt, Visscherij en Zoutwinning gehouden is. Rijdend langs het randje der zee, die bruisend en schuimend komt aanrollen, komen wij op het plein Concordia. Wij hebben dit plein altijd gehouden voor een der schoonste punten van de stad. Niet het plein op zich zelf, dat niets bijzonders heeft, maar zijn achtergrond, die gevormd wordt door den berg Altena, die bekroond is met prachtige huizingen. Doch wij bestijgen den berg nog niet. Eerst rijden wij langs de kerk en klooster der Paters Dominikanen. De kerk met hare twee stompe torens is de grootste van het eiland en eene overwinning op de baren, ontweldigd aan de zee; want zij is geheel gebouwd op aangeplempten grond, waardoor het gebied van 't binnenwater „Waaigat" genaamd, niet onaanzienlijk is ingekort.

Wij gaan een blik werpen in het rijke kwartier van Curaçao, dat men hier *Scharlóo* noemt. Ofschoon grootendeels bewoond door Israelitische kooplieden, heeft deze wijk niets van een *Ghetto*, maar aan weerszijden staan prinselijke huizingen, waar de dauw des hemels en 't vette der aarde in ruime mate is neergedaald. Elders gewonnen schatten zijn hier opeengestapeld en worden er rustig genoten; want hier waart geen revolutie als een spookbeeld rond, hier dreigt geen benadering van den kant der Regeering zooals in de naburige republieken.

In deze wijk bevindt zich ook het „Colegio Baralt", eene inrichting voor onderwijs, vroeger gesticht door den Heer Pedro Sederstromg en

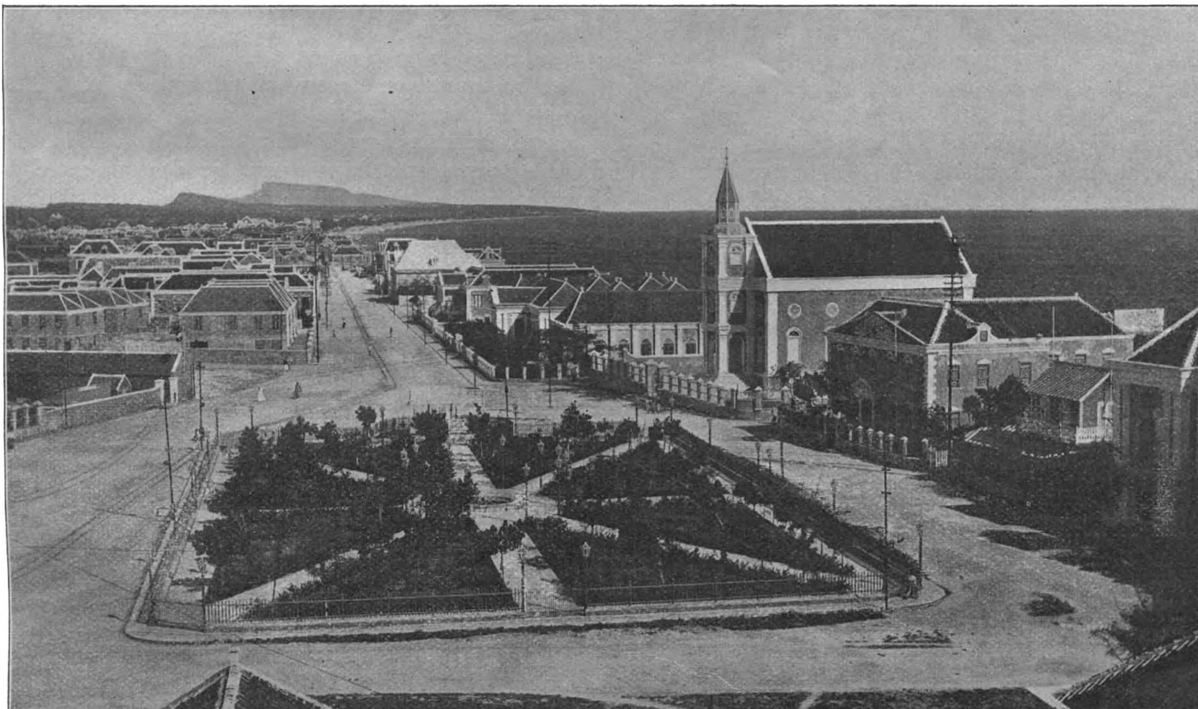

No. 8. **Breede straat in Punda.**

thans bestuurd door den Heer Dr. Rafael Villancencio, die tevens vakonderwijzer aan de Openbare School is en geneeskundige practijk waarneemt. Ook dit „Colegio" ondervindt den terugslag der woelingen in Venezuela, waaruit het vooral zijne leerlingen betrekken moet.

Een weinig verderop, — doch wij kunnen daar met onze tuf-tuf moeilijk komen, — is nog eene andere inrichting voor onderwijs. 't Is het *Colegio Leon*, dat, gesticht door den heer P. Leon, vader van den tegenwoordigen Directeur C. Leon, zich in een betrekkelijken bloei verheugen mag. Wij hoorden meermaals bevoegde leden der schoolcommissie op loffelijke wijze spreken van de practische manier, waarop aan dit „Colegio" het onderwijs, vooral in vreemde talen, gegeven wordt.

Bestijgen wij nu den berg Altena. Aan zijn voet ligt het kerkhof der Protestantsche gemeente;

No. 9. **Wilhelminapark,**

aangelegd door de dames-club Entre-Nous, rechts gebouw der Loge, de Vergenoeging en daarnaast kerk der Ned. Herv. Isr. Gemeente.

langs beide zijden van den sterk stijgenden weg staan aan elkander gebouwde kleine huisjes, wier gevels een niet onaardige trap vormen, want elk volgend huisje staat een weinig hooger dan het vorige. Bovenop hebben wij een mooi panorama. Kijk even om en de geheele stad ontplooit zich voor uw oog, van het eene einde tot het andere, doorsneden van Haven en Waaigat. Op het plateau van Altena hebben Katholieken en Israëlieten hunne laatste rustplaatsen gekozen en op beide kerkhoven prijken prachtige monumenten. Doch wij dalen weer en eene verrassing wacht ons. Het Schottegat, hier breed en uitgestrekt, komt achter een berg uit en glinstert ons tegen. Hier links heeft de districtsmeester van de Oost-divisie een geruimen tijd gewoond. Zijn huis en tuin draagt den eigenaardigen naam van „De Hel". Hoe men aan dien naam gekomen is mag Joost weten, doch dit weet ik, dat op eenigen afstand een huis en tuin ligt „Het Vagevuur" genaamd en een ander, dat *Paradijs* heet, zoodat het vóórkomt, dat de Hel bewoond, het Vagevuur leeg en het Paradijs te huur is.

Wij zijn nu gekomen aan de zoogenaamde *Salinja* (zoutpan); doch van zoutwinning is *hier* geen spoor meer. Een dam door die Salinja, voorzien van duikers en doorlaten voert naar Santa Rosa; doch wij nemen niet dien weg. Wij slaan rechts af en komen langs een goed onderhouden weg (doch dat is op Curaçao niets bijzonders, daar de wegen allen goed onderhouden zijn) in het Oostelijkste gedeelte des eilands. Berg op, berg af gaat de weg langs plantages en dorre velden. Daar zien wij eensklaps links op een hoogen heuvel een trotsch gebouw, dat geheel den omtrek beheerscht. Het is het Seminarie van Merida, op *Scherpenheuvel*, waarvan sprake is in het artikel over Bijzonder Onderwijs. Bij het zien van dat ruime gebouw ontsnapt u de verzuchting: Hoe jammer, dat zulk een gebouw daar ledig moet staan zonder bewoners, zonder doel, zonder leven!

Rechts passeeren wij de plantage *Zuurzak* met prachtige model-dammen en een rijken voorraad ongeëxploiteerden fosfaat. Een diepe dalweg voert ons nu naar Beekenburg, een oud fort, waarbij het groote Quarantaine-gebouw ligt. Doch zie ginds, die eindelooze hoopen schitterend wit zout, dat blikkert in de zon. Zij behooren tot in in werking zijnde zoutpannen van *Gentil*. Men noemt zulk een plantage hier eigenaardig eene zoutplantage, (gelijk men andere plantages, die water leveren, *water*-plantages noemt); zij moet gelegen zijn aan de zee. Men laat het zeewater door sluizen in laag gelegen pannen, en laat het daar verdampen. De heer Van Kol noemde die wijze van zoutwinning *primitief* en wist te vertellen, dat de oude Romeinen het ook zoo deden. Maar wat primitief is kan nog wel goed zijn.

Het rijpen van het fruit, gestoofd door de zon, is ook eene primitieve manier van fruitwinning, doch is er eene betere, meer moderne manier? Het winnen van honig door bijen, en het scheren van wol van de schapen zijn ook primitieve manieren; maar daarom minder goed? De heer Van Kol moge het ons zeggen.

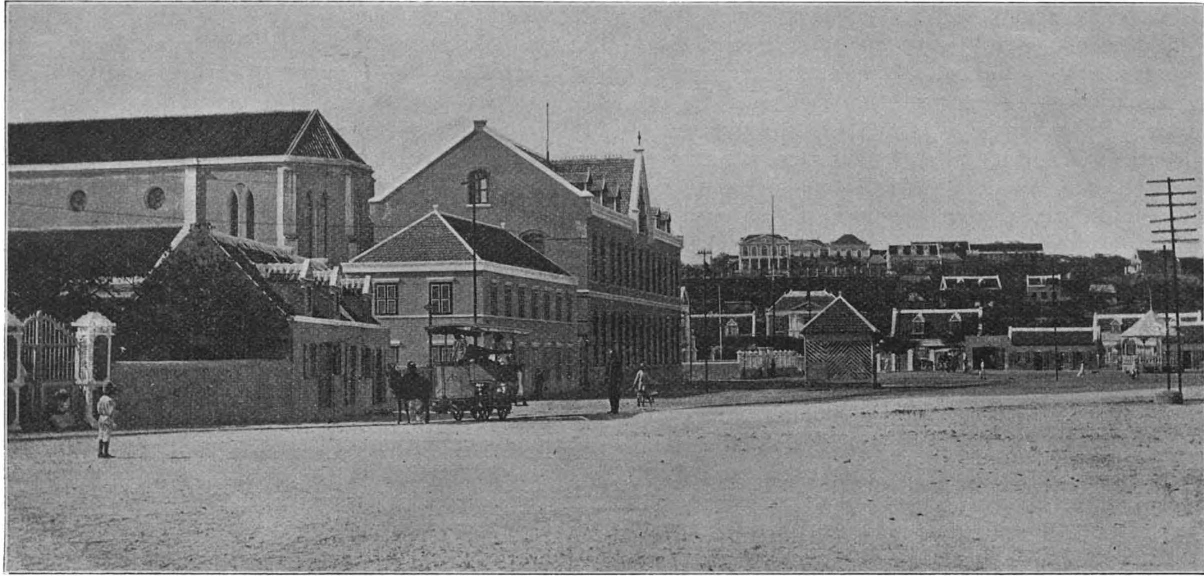
Het landschap wordt hier weer hoogst eentonig, bruin en kaal, en waar men bij *Zuurzak* en *Scherpenheuvel* nog een weinig groen zag in de dalen, hier is alles weer als een woestijn, vooral dit jaar, nu er in den zoogenaamden regentijd, geen regen gevallen is en dus ook geen groenende, golvende maisvelden de toppen der heuvelen bedekken.

Langs een zeer smalle landtong bereiken wij *Beekenburg*, aan de Caracas-baai gelegen. Hier heeft als bij tooverslag alle eentonigheid opgehouden. Hier zijn rotsblokken op rotsblokken gestapeld, de weg loopt door en onder grillig gevormde rotsfiguren en boven op die wonderbaar door-een-geworpen massa's staat vast en onwrikbaar het achtkantige fort *Beekenburg*. Dit bestrijkt de Caracasbaai, maar ook het een weinig oostwaarts gelegen »Spaansche water", een zee-inham, welke veel gelijkenis heeft met de St. Annabaai of haven van Willemstad: smalle hals en verder op zich breeder uitspreidend. De gebouwen der Quarantaine-inrichting, hoofdgebouw, dokterswoning en militaire post, zijn blijkbaar gebouwd in een tijd, dat de Kolonie over eene ruime beurs beschikken kon. 't Was in de jaren, toen ginds een weinig noordwaarts de Engelschman Godden, millioenen verdiende en jaarlijks aan de Koloniale kas honderd-duizenden afdroeg, toen ook op Aruba de fosfaat-maatschappij bloeide.

Ziet ge daar dien hoogen tafelberg? Hij heeft wel iets van een trotsche kathedraal, wier pijlers stout omhoog gaan. Aan diens voet liggen de rijke fosfaatlagen van Santa Barbara, die aan honderden arbeiders werk en aan de Koloniale kas de zoo noodzakelijke middelen konden verschaffen, zoo niet de eigenzinnigheid van den eigenaar John Godden, die schatten gesloten hield. Doch laat ons hier fluisterend spreken. Het Engelsche Parlement mocht ons eens hooren, en er een *uitlanders*-kwestie van maken, zooals in Transvaal geschied is. Aan deze zijde ligt ook de plantage *Fuik*. Wááraan zij haren naam ontleent weet ik niet, doch het schijnt, dat hare kust eene fuik is voor de daar passeerende schepen. In weinige jaren zijn er daar 4 gestrand: de *Cuban*, de *Thuringia*, de *Belgian* en de *Hercynia*.

Wij gaan nog meer noordwaarts en zien in de verte het vriendelijke, landelijke kerkje liggen van Montaña, met zijn net pastorietje en klein schooltje er naast. Dit alles is nog slechts enkele jaren oud; doch men kan reeds merken, dat er van dat centrum beschavingskracht uitgaat; men ziet het aan de talrijke huwelijken, die er worden gesloten en aan den ijver, waarmede de jeugd zich laat onderwijzen.

Wij naderen *Sint Joris Grandi*. Vele plantages zijn we voorbij gestoomd; 't is onmogelijk ze alle te noemen. St. Joris echter mag niet onvermeld blijven 't Is eene oase in de Curaçaosche woestijn. Waarom? Omdat hier zoet water in overvloed aanwezig is. Eene menigte molens, een echt *El Dorado* voor een Don Quijote, halen het water uit den grond en brengen het in alle richtingen door de uitgestrekte plantage. Hier groeit welig het Para-gras tot voedsel der dieren, hier staan reuzenboomen: mispels, mango's en makapruim, in

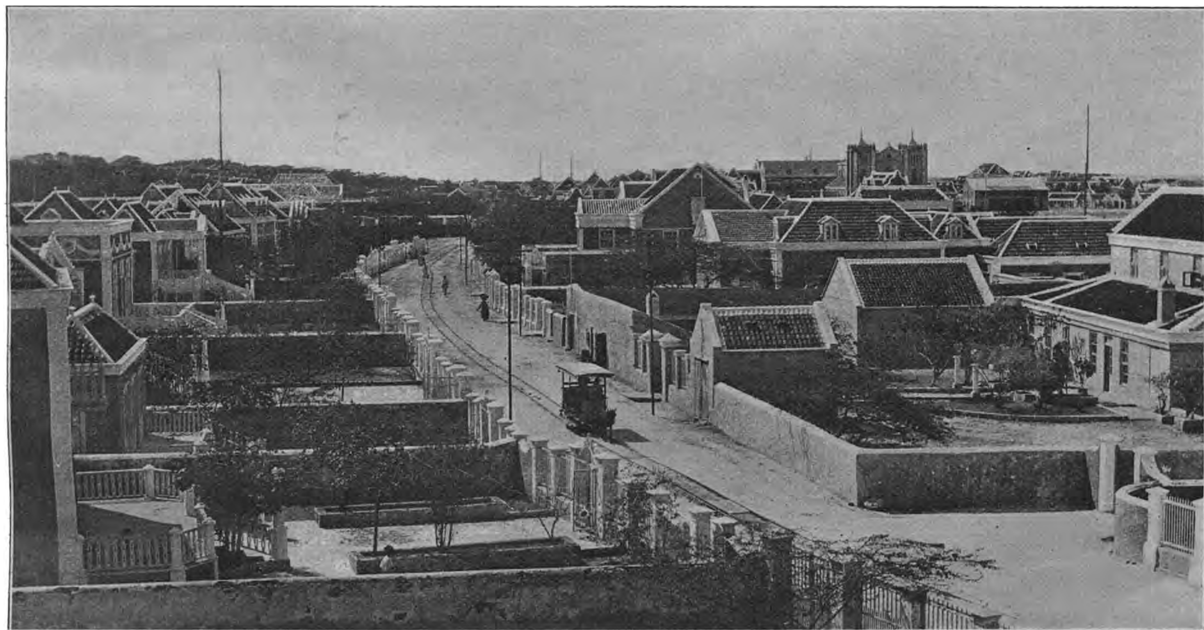

No 10. **Concordiaplein.**

Op den achtergrond de berg Altena met prachtige huizen. Links Kerk en Klooster der Paters Dominikanen.

één woord, 't is hier een paradijs in vergelijking met de omgeving en het overige Curaçao. In de schaduw der boomen zouden wij willen blijven toeven of beter nog een bad willen nemen in de reservoirs of in de baai, aan wier oever het buitenverblijf gebouwd is. Doch wij moeten verder.

Nu weer zuidwaarts. Daar rechts ziet ge een afgeknotten kegelberg. Of die berg *Roode* of *Ronde* klip moet heeten durf ik niet uitmaken. De een noemt hem *Rond*, de andere *Rood*. Zeker is 't, dat hij beide namen geheel en al waardig is; hij is rood en rond tegelijk. Met den *Christoffel*, en den *Tafelberg* vormt hij een der hoogste punten van Curaçao. Wij laten hem rechts liggen en zien in de verte een kerktorentje zich afteekenen tegen de glinsterende, van zonlicht doortintelde lucht. 't Is *Santa Rosa*, dat sinds een paar jaar, dank zij den onvermoeibaren Pastoor Dahlhaus, eene kerk bezit, die menig dorp in Holland niet ontsieren zou. Vlak bij de kerk ligt het Weeshuis met zijne ambachtsschool, waarvan sprake is in het artikel over Bijzonder Onderwijs. Een flinke, ruime zusterschool voor bijna 400 kinderen met woning voor de onderwijzeressen getuigt, dat hier gewerkt is, niet alleen met energie, maar ook met smaak. Santa Rosa is een dorp, maar zonder kom; de

No. 11. **Scharloo met prachtige huizen.**

Op den achtergrond rechts de Kerk der Paters Dominikanen.

huisjes der negerbevolking, ofschoon alle hun eigenaardigen stempel behoudend, zijn er toch niet zonder smaak en eene zekere nettere afwerking zegt U, dat de invloed eener ambachtsschool, hier duidelijk zichtbaar is. Terwijl wij het Weeshuis voorbijrijden klinken ons de tonen eener welluidende harmonie in de ooren. 't Zijn de weesjongens, die met hun Directeur aan 't oefenen zijn voor een concert, dat zij eerstdaags in de stad gaan geven in een der kiosken en waarbij zij altijd den hoogsten lof van kenners en liefhebbers inoogsten. Wij stoomen altijd nog zuidwaarts, weer in de richting van de stad. Het landschap is weer zoo eentonig en bruin mogelijk, slechts hier en daar afgewisseld door eene buitenplaats. Wij slaan bij de buitenplaats Bloemhof (het mooiste punt van het eiland, waar men zich als bij tooverslag ziet overgeplaatst in eene heerlijke belommerde oase) westwaarts af. ([1]) Wij volgen nu een weg, die rond het *Schottegat* loopt; wij komen dicht bij de stad en blijven er toch zoo ver mogelijk vandaan. Niet lang duurt de heerlijke schaduw van Bloemhof, Moron en Suikertuintje; het eentonige bruine kale landschap, met slechts flauwe verheffingen, begint weer. Kilometers leggen wij hier af zonder bijna eene woning te zien.

Doch daar rijst weer in de verte een kerktorentje. 't Is de kerk van *Santa Maria*, hoog gelegen op een heuvelrug. Misschien hebt ge op den weg hierheen, op verschillende plantages de talrijke dammen opgemerkt, die hier en daar gelegd zijn. Men is tot de conclusie gekomen, dat water de levenskwestie van Curaçao is. Soms valt dat water in groote hoeveelheden, maar stroomt weg naar de zee, want ook nog heden ten dage is het woord des wijzen mans in het Boek der Spreuken, waar, *dat alle water naar de zee loopt.* Nu is men begonnen met volgens een bepaald stelsel dammen te leggen, die het water tegenhouden en het daardoor dwingen in den grond te trekken. Het idee is uitstekend en het is vooral tusschen *Santa Rosa* en *Santa Maria* dat men een groot aantal dier dammen ziet, welke onder toezicht en met subsidie van het Gouvernement worden gelegd Maar 't is of de natuur spot met menschelijke berekening. In den regentijd lagen talrijke dammen klaar om het hemelwater op te vangen. Doch wat gebeurt? De regen blijft weg, en voor dit jaar althans zijn kosten en moeiten verloren.

De kerk van *Santa Maria* staat eenzaam en verlaten in het kale landschap, geflankeerd door Pastorie en school voor ruim 300 kinderen. Waar die vandaan moeten komen, blijft u een raadsel als gij uw blik laat weiden over de nabij gelegen vlakten en heuvelen. Ternauwernood hier en daar een hutje is al wat ge ziet. Toch telt deze parochie duizenden zielen en de ijverige herder Pastoor Okhuijzen heeft reden tevreden te zijn over zijne arme maar trouwe kudde.

Van Santa Maria richten wij onzen koers naar *Hato* met zijne beroemde grot, slechts anderhalve mijl van *Santa Maria* gelegen. Er is hier een loopend riviertje, slechts een armdikte breed, doch voortdurend loopend en voldoende voor de besproeiing der plantage. Wij stappen uit bij de huizing des Heeren Is. van Lier, den tegenwoordigen eigenaar van Hato en stijgen tegen een steilen rotswand op, om de grot te bereiken. Fakkels worden aan den ingang ontstoken, onze naam geschreven op een der steenen, en de oudergrondsche tocht begint. De fakkels werpen een fantastisch licht in de donkere smalle gangen, waar stalactieten in den grilligsten vorm u vanuit de hoogte dreigen.

Eensklaps worden de fakkels weggedaan en wij bevinden ons in eene groote open ruimte, welke het daglicht van boven ontvangt. Deze ruimte noemt men „de kapel" en inderdaad met veel goeden wil en nog meer verbeelding, ziet men er kolommen, een preekstoel, een altaar enz. alles door de natuur gevormd. Het effect van het in eens op u vallend daglicht is inderdaad verrassend. Er ontstaan kleuren op de wanden, er komt spel in de lijnen, dat U treft, ja, iets onbeschrijfelijk eigenaardigs, dat ik zelfs in de beroemdste grotten van Han en Rochefort miste. De indruk werd wel eenigszins weggenomen door de honderden, neen duizenden vleermuizen, die hier een landdag schenen belegd te hebben. Wij aanvaarden den terugtocht, omfladderd door dat akelig gedierte, dat was opgeschrikt door het licht der fakkels en met een gevoel als van Jona in den walvisch, verlaten wij het ingewand der rots, blijde weer de frissche zeelucht, die ons uit het Noorden toewaait te kunnen inademen. Hato ligt aan zee waarheen het strand zich zacht glooiend uitstrekt. Daar breken de golven der Caraibische zee, eeuwig af en aan rollend, haar kracht tegen het eiland, in machtelooze woede, torenhoog haar schuim omhoog slingerend, dat in de kleuren van den regenboog nederdaalt en een bruisen en koken veroorzaakt, waarvan het geluid uren ver nog hoorbaar is.

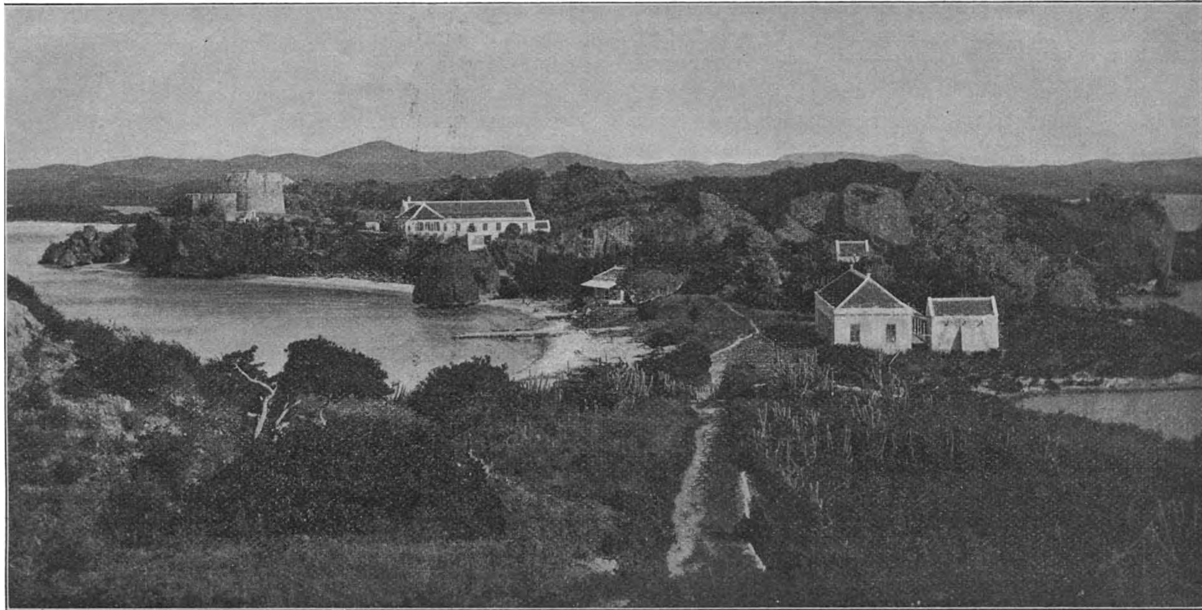
Wij stijgen weer in. Waarheen nu? Wij hebben de Oost-divisie des eilands doorvlogen en bevinden ons nu in de Midden-divisie. Nog rest ons de West-divisie. Hebt ge nog den moed, om de daarvoor gevorderde 12 à 15 mijlen afteleggen, niet langs een gelijken weg, maar berg op berg af? Ja? Welnu vooruit dan!

Wij moeten eerst weer den grooten weg zien te bereiken. Dat is spoedig geschied. Nu rolt het voort den »grooten en kleinen berg» tegemoet. Reeds stijgt de weg, tot wij, op eene hoogte van 120 M. den hoogsten rug bereikt hebben. Laat hier het oog weiden over hetgeen U omringt. Aan weerskanten (Zuid en Noord) ziet ge de zee, want het eiland is hier niet meer dan een paar mijlen breed. In 't Westen rijst de Christoffelberg voor U op, in 't Oosten de Ronde (of Roode) Klip en de Tafelberg.

Ten Zuid-oosten ziet ge de Drie Gebroeders, hooge heuvelen, die eene houding hebben alsof ze alle drie tegelijk als reuzengolven uit den kokenden chaos gesprongen zijn, en toen plotseling stolden; daarom zijn ze alle drie aan de noordzijde steil, aan de zuidzijde zacht glooiend.

De natuur heeft tusschen Grooten en Kleinen Berg eene brug gevormd, die ons te stade komt en den overgang naar den tweeden gemakkelijker maakt. Nu gaat het in vliegende vaart naar beneden

([1]) Wij hadden het korter kunnen doen, doch ik wilde U in elk geval *Bloemhof* laten zien.

No. 12 **Caracasbaai met quarantaine-inrichting.**
Links het oude fort Beekenburg.

het dal in, waar in de plantages *Siberië*, met zijn kilometers langen muur, een reuzenwerk uit den slaventijd, *Ascension*, *St. Patrick*, *Barber*, *Wacao* en andere gelegen zijn.

Eene indrukwekkende, maar vermoeiende afwisseling op dezen vrij langen weg brengt ons dat gedeelte, 't welk bekend staat onder den naam van »de Kloof". Hier wordt het bepaald somber; aan weerszijden hoopen zich rotsblokken, grauw en grijs van kleur; onheilspellend en dreigend hangen groote steengevaarten tegen de rotswanden, en als ik mij een weg moest voorstellen, geknipt voor struikrooverij op groote schaal, dan zou ik zeker deze kloof daarvoor nemen.

Een mijl of vier na den Kleinen Berg bereiken wij wederom eene kerk. 't Is het liefelijk gelegen *Barber* of St. Jozefsdal met zijn ranken voorgevel, pastorie en de onmisbare school; dat alles zich wit afteekenend tegen groene kokosbosschen en ander geboomte; want Barber ligt laag en veel water stroomt er saam; vandaar die plantengroei. Van hier hebben wij nog een mijl of zeven te maken, eer we aan de Westpunt des eilands zijn. Groeten wij even te St. Jozefsdal den gastvrijen Pastoor Meijknecht; maar laten wij ons door zijn aanhouden niet overhalen om langer te blijven; wij moeten vooruit en een moeilijke weg met steile hellingen wacht ons; de wegen, zoover van de stad worden er natuurlijk niet beter op, vooral niet, zeggen de planters, als er geen bezoek van den

No. 13. **Montana, met zijn net pastorietje en klein schooltje.**

Gouverneur in 't zicht is. Na een rit van een paar mijlen door bruine, eentonige, vervelende vlakten, komen wij aan plaatsen, waar weer plantengroei het oog streelt. Wij ontmoeten flink hoornvee, prachtige geiten, zelfs èen troep paarden en veulens. Dat alles zegt ons, dat wij Savonet naderen, de model-plantage der familie Schotborgh. Zelfs Prof. Went, die nochtans zoo scherp over het landbouwbedrijf op ons eiland geoordeeld heeft moest erkennen: hier is gewerkt, en gewerkt met beleid en overleg.

De Plantage *Savonet* strekt zich uit, niet over hectaren maar over kilometers. Zij ligt aan den voet van den Christoffelberg, den hoogsten top van Curaçao. Hoe de heer Van Kol in zijn werk »Naar de Antillen en Venezuela" ze een koffieplantage kan noemen, is mij een onoplosbaar raadsel. Misschien is ze het vroeger ooit geweest. Nu is al wat men er ziet kokos, makapruim en de in 't Curaçaosche landschap onmisbare dividivi, wiens bladerkruin niet *boven* den stam staat, maar naar bezijden, geheel en al in de richting van den wind is uitgegroeid; geen beter beeld van zulk een boom dan een parapluie, die in een hevigen wind is »omgeslagen".

Na *Savonet* leidt onze weg rondom den »Christoffel", dien wij nu bijna niet meer uit het oog verliezen. Toch is zijn hoogste punt slechts 336 meter of omstreeks 1000 voet. Had Curaçao maar èene reeks van zulke toppen, desnoods nog driemaal hooger, dan zou onze dorre woestijn er heel anders uitzien; dan zou het op Curaçao *regenen*, wat het nu bijna nooit doet. Zeg dus nooit, dat die ontzaglijke berggevaarten, die de wereld overdekken, nutteloos zijn. Hun minste nut is zeker niet, dat zij den lager gelegen landen water bezorgen: de wolken verdikken zich tegen de kruinen en in den vorm van regen en rivieren komt het water omlaag.

Het landschap is weer even bruin en eentonig. Weldra echter zien wij de blauwe zee; want wij naderen de Westelijke Punt van het eiland. Bij een kromming van den weg, verrijst daar voor U, hoog op een rots gelegen, het lieve kerkje van San Pedro te Westpunt. Met zijn gekartelden rand, lijkt de toren wel een Gothische burg uit de middeleeuwen, maar de trapjesgevel van het zusterhuisje doet u denken aan Oud-Amsterdam. Het eiland eindigt hier en vormt een steilen rotsmuur van 30 meters hoogte. Aan den voet van dien rotsmuur heeft zich een smal strand gevormd, waar de visschersbevolking hare netten uitspreidt en hare cano's op het droge brengt. Van uit zee geeft die kerk van Westpunt den indruk alsof zij op het randje van den rotsmuur gebouwd is. Eenzaam is het hier, waar het altijd durend bruisen der Caraïbische golven, U in eene stemming brengt, die wel eenigszins dichterlijk is in den beginne, maar spoedig op melancholie zou uitloopen, zoo ook hier geen kinderen waren. Hoor, hoe ze in de school aan 't zingen zijn. 't »Wien Neerland's bloed" klinkt ook hier nog in deze eenzaamheid, aan den rand der zee, op 27 mijlen afstand der stad en duizenden mijlen van Nederland.

Van hier uit aanvaarden wij den terugtocht naar de stad; want heusch, hier is het waar: achter dit land, is er geen land meer. Maar wij zullen, na ons even bij Pastoor D. Kors, verfrischt te hebben den Christoffel langs de zuidzijde omrijden. In den zuid-westelijken hoek van het eiland ligt de uitgestrekte plantage Knip, waar in 1795 de groote slavenopstand is uitgebroken, die zich over het geheele eiland verspreidde en waarvan men nu nog, zeker niet verkleind, de vreeselijkste geschiedenissen verhaalt, als 's avonds de bevolking der plantage bijeenzit. Dan komt een »Guinee-zanger", die in de taal van Afrikaansch Guinea of Loango, eene taal die hij zelf niet meer verstaat, liederen zingt, nu en dan afgewisseld met een vreeselijke geschiedenis uit den lang vervlogen tijd van den opstand.

Op „Knip" woont de districts-meester van het 5e district. 't Is ver van het centrum van het district, maar onze negers zien niet op tegen eene wandeling van een paar uren, op hunne bloote voeten.

Hier begint het landschap, (wij rijden nu langs de zuidzijde van het eiland), alle eentonigheid te verliezen. Dit gedeelte, zeer weinig bezocht en zelfs menigen bejaarden Curaçaonaar totaal onbekend, is waarlijk schilderachtig. Iemand, die voorzeker Zwitserland nooit gezien had, noemde dit gedeelte van Curaçao „klein Zwitserland". Nu werkelijk, er zijn prachtige punten, het penseel van een schilder niet onwaardig. *Lagoen, Zevenbergen, Santa Cruz,* zullen niet gemakkelijk uit mijn geest gewischt worden, vooral niet de top van den Christoffel van deze zijde gezien en als een Olympus, omhuld met een nimbus van grijzende wolken. Doch aan alles komt een eind, ook aan dit bekoorlijk natuurschoon. Weer wordt het landschap eentonig en bruin. Nog eenmaal aan de zuidzijde ontmoeten wij een kerkje, of laat ik liever zeggen eene kerk; want San Wilibrordo heeft een Godshuis, dat een stad geen oneer zou aandoen. Reeds van verre klinken de heldere, welluidende klokken over heuvels en dalen ons toe. Hier vinden wij naast de kerk, behalve de school, iets geheel eigenaardigs, n.l. een ontzaglijken regenbak. De stichter van het kerkgebouw, Pastoor Vincent Jansen, z. g. begreep, dat voor den arme ten platten lande het watergebrek dikwijls grooter is dan het broodsgebrek; daarom bouwde hij naast zijne kerk dezen reuzenvergaarbak, waar de arme tegen eene kleine vergoeding (om vermorsen te voorkomen en langzaam de kosten te dekken) altijd zijn emmertje drinkwater kan krijgen. Dit idee teekent den practischen man, wien niet alleen het zielenheil, maar ook het lichamelijk welzijn ter harte ging.

Vanuit de pastorie, waar Pastoor Otterdijk ons welwillend ontving, zien wij in de verte onafzienbare rijen zoutstapels, behoorende bij de plantages *Rif, Jan Kock* en *Hermanos.* Langs die zoutstapels voert nu onze weg naar de stad en weldra zijn wij wederom op een punt waar wij reeds geweest zijn, n.l. bij den Kleinen en Grooten Berg. Nog eenige mijlen en wij zijn weer op ons punt van uitgang. Daar liggen ze weer de *Drie Gebroeders.* Zij blijven op ons neerzien tot aan de woning van den Districts-meester van het 3e en 4e district,

No. 14. **Gezicht op Santa Rosa.**

gelegen aan den voet van den Veerisberg. Dicht daarbij ligt ook de groote model-plantage *Piscadera grandi* aan de baai van dien naam. De ingang dier baai was vroeger versterkt; nu nog liggen er verroeste kanonnen; de baai zelf is verzand, althans de ingang onbruikbaar geworden.

Een weinig verder gaan wij voorbij het trotsche gebouw van het pensionaat en weeshuis, *Welgelegen*, waarvan in 't artikel Bijzonder Onderwijs sprake is. 't Ligt links van onzen weg tusschen den somberen *Zwarten Berg* en den *Groenen Berg*.

Dicht hierbij passeeren wij het schilderachtig gelegen Militaire hospitaal *Plantersrust*, een ruim en luchtig gebouw, bestaande uit een zevental barakken, onderling door gaanderijen verbonden. Daar vinden de kranke landverdedigers verpleging onder leiding van den hoogst bekwamen, algemeen geachten Chef van den Geneeskundigen dienst Dr. P. C. T. Lens. Vanuit de woning, die het front vormt van dit monumentale gebouw, dat in 1893 onder Gouverneur Barge voltooid werd, heeft men een der mooiste gezichten op geheel Willemstad.

Achter het militaire hospitaal, verscholen achter een heuvelrij en hooge muren, vlak aan zee, ligt het gebouw op welks deuren men zou kunnen schrijven, dat droevig woord van Dante's Inferno: *Lasciate ogni Speranza,* laat alle hoop, (gij, die hier intreedt), varen. 't Is het afzonderings-gesticht voor lepra-lijders. De ziekte neemt in de kolonie eer af dan toe; toch zijn hier nog een twintigtal

No. 15. **Negerhut bij Montaña.**

Pastoor Helling te paard. Links krijgt men een indruk van de hooge cactussen, welke hier groeien.

lijders bijeen, die al is de *hoop* hun afgesneden, toch nog de *liefde* vinden, die hun lijden verzacht; want met hen hebben zich de zusters opgesloten in dit droevige verblijf van ongeneeslijk lijden. Van verre een eeresaluut aan die moedige vrouwen, wier namen de wereld niet kent, maar wier deugden en goede werken den *Looner van het goed* niet onbekend zijn. Het gesticht heet *Laquito* en is eene Gouvernements-inrichting sinds bijna 25 jaren daar bestaande, nadat het vorige gesticht, op het Rif, door de golven tijdens een orkaan werd weggeslagen, waarbij drie liefdezusters jammerlijk verdronken en eene na driemaal in zee geworpen te zijn, zich eindelijk aan een struik kon vastgrijpen en een ganschen dag den strijd tegen het woedende element volhield en gered werd.

Vlak tegenover het militaire hospitaal ligt op een heuvel, die den geheelen omtrek bestrijkt, het oude historische fort, de *Waakzaamheid* (ook wel *fort van één nacht*) genaamd. Het is daar in 1801 in alle haast door de Franschen, die een inval deden op het eiland, gebouwd. Het is thans geheel met aarde gevuld en behoort, — o tegenspraak! — aan het vreedzame jongedames-pensionaat *Welgelegen*.

Wij zijn nu op den Rooden Weg, aldus genaamd naar de roode tint van den grond. Wij passeeren een proefveld van het Gouvernement, en twee verlaten militaire hospitalen. Men zou dien Rooden-Weg gevoeglijk kunnen noemen: Kerkhofstraat; niet minder toch dan vier doodenakkers gaan wij voorbij, nl. dat der Militairen, dat der Vrijmetselaren dat der Protestanten en eindelijk dat der Katholieken.

Even moeten wij hier van den weg afwijken, om een bezoek te brengen aan het Gouvernements-krankzinnigen-gesticht *Monte Cristo*. Meer dan honderd krankzinnigen vinden daar liefderijke verpleging door de handen van liefdezusters, voor wie ook deze ongelukkigen een voorwerp zijn der teederste zorg. De heer Van Kol heeft over dit gebouw, niet over de verpleging, de fiolen zijner verontwaardiging uitgestort in geschriften en redevoeringen; maar wij kunnen genoemden heer de verzekering geven, dat hij in den tegenwoordigen Directeur zijn man gevonden heeft. Gesteund door het Gouvernement, geholpen door de volijverigen Directeur van Openb. Werken, voorgelicht door den bekwamen geneesheer doet hij het eene gebouw na het andere uit den grond verrijzen, en de tijd is niet verre meer, dat Curaçao een krankzinnigengesticht zal hebben, waarop in de Antillen met eere gewezen zal mogen worden.

Wij zijn nu weer in het bebouwde gedeelte der stad. Dit deel heet Otrabanda of Spaansche zijde. Zie, bij den ingang, rechts, daar ligt het Colegio Santo-Tomas", waarover elders; daarachter het *Burgergasthuis*, voor 't oogenblik veel te klein voor zijn doel (omstreeks 130 zieken vinden er verpleging) maar ook dit gesticht gevoelt behoefte aan uitbreiding; reeds is een aanvang gemaakt met eene vergrooting op ruime schaal. Door de werkelijk breede »Breestraat" naderen wij de haven. Rechts van ons ligt nog, de kort geleden geheel gerestaureerde R. K. Kathedraal, met haar massieven toren, dien wij echter ternauwernood zien, wijl de kerk zich met haar front van de straat afkeert. 't Is uitwendig een fraai stuk werk.

Weer zien wij nu de blauwe golven der haven. Wij bevinden ons op het Molenplein. Rijden wij het rond dan passeeren wij eene fraaie muziektent met eene marmeren buste van onze geëerbiedigde Koningin in het midden, — het huis van Curaçao's Bisschop vlak tegenover de woning des Gouverneurs, doch door de haven daarvan gescheiden, — het groote St. Martinus-gesticht met zijne ruime scholen — de brug, die over het Binnen- of Rifwater geleidt naar het Riffort, de fabrieken voor electrisch licht en kunst-ijs en het schietterrein van het Garnizoen, — en, lest best, vlak bij den oprit der Emmabrug het atelier der heeren Soublette en zoon, Curaçao's oudste en meest bekende fotografen. Zoo dit nummer prijkt met fraaie foto's in en buiten den tekst, dan zijn zij grootendeels te danken aan den kunstzin en de welwillendheid dier heeren, die gedurende bijna eene halve eeuw Curaçao's lief en leed, vreugde en rouw hebben vereenigd door hunne kunst. Oprechten dank zij hun daarvoor bij dezen gebracht!

Hier is het zaak, Aladijn's lamp weer te voorschijn te halen en onze auto te doen verdwijnen. Wij staan voor de brug, waarover nog nooit een tuf-tuf gepasseerd is.

Vaarwel. Tot wederziens. Hoeveel mijlen hebben wij afgelegd? Dat zal weinig minder dan 80 wezen. Althans zoo onze taxameter te vertrouwen is.

Curaçao 6 April 1905.

M. VICTOR ZWIJSEN.

De landbouw en veeteelt op Curaçao.

(Hierbij behooren Foto's No. 22 en 23).

De landbouw op het eiland Curaçao was jaren geleden en is tot nu een dier takken van nijverheid, welke slechts aan den ijverigen, volhardenden en met veel geduld toegerusten landbouwer een karig bestaan heeft verschaft.

De tegenspoeden waarmede hij zoo vaak te kampen heeft, maakten van den Curaçaoschen landbouwer een practisch geoefend man, die een schat van middelen bezit om aan zijn onvruchtbaar bouwland, zij het ook maar met weinig regenval, het een of ander produkt te ontwoekeren.

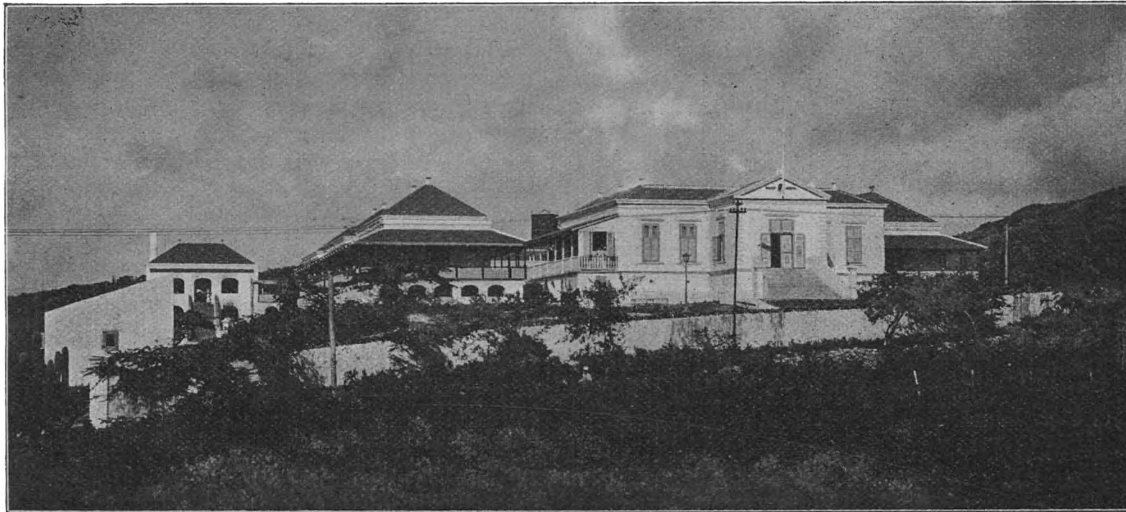
Jaren herwaarts toen op dit eiland de slavernij bestond en men over slaven beschikken kon, die men hoogstens één gulden vijfentwintig centen per week betaalde, heeft de landbouw aan de plantage-eigenaars, zoo de oogst niet geheel of gedeeltelijk door gebrek aan regen mislukte, iets meer dan thans opgebracht.

De landbouw bestond toen voornamelijk in het verbouwen van maïs, pindas[1]) en boonen. De maïs was toen het voornaamste voedsel der buitenbevolking en werd op alle plantages op groote schaal verbouwd.

Van uitvoer naar het buitenland was nooit sprake, aangezien dat koorn in den vreemde niet gewild is.

Pindas werden op bijna alle plantages, tuintjes

[1]) Pindas, in Nederland bekend onder den naam van olienootjes.

No. 16. **Militair hospitaal Plantersrust.**

:n savanen verbouwd. Een vat pindas werd voor ıcht, negen en tien gulden verkocht en van hier, loor den kooper, naar New-York verzonden.

De groote aanvoer van pindas uit Afrika in Europa leed de waarde hier zoodanig dalen, dat men dit ›roduct niet langer, met winst, bewerken kon. Het :antal vaten dat de pindaoogst leverde beliep zelden neer dan eenige honderden.

Velerlei boonsoorten werden overal geplant, vooral lie welke met weinig regen volstaan konden, en angezien boonen het geliefkoosd voedsel der buiten:eden was, werd de oogst hier verbruikt en niet itgevoerd.

Op de aloë-cultuur hebben zich destijds enkele lanters toegelegd en niettegenstaande één gulden er pond werd bedongen, vond die cultuur hier 'einig navolging. Het snijden der aloë-bladen en het kooken der sap werd door slaven verricht en kostte den eigenaar zeer weinig.

Ook het Bestuur van Curaçao bewerkte destijds de aloë en bezat een prachtig aloë-etablissement, Plantersrust genaamd, dat jaarlijks eenige duizenden ponden hars opbracht. Aan deze cultuur kwam echter na verloop van eenige jaren een einde. Aruba, Socotora, Barbados enz. enz. boden zooveel aloëhars op de verschillende markten te koop aan, dat er eene groote daling van den prijs plaats had en men hier niet langer de aloë bewerken kon.

Op eenige plantages heeft men gedurende den slaventijd werk gemaakt van de karpatplant, waarvan de vrucht geplukt, op pleinen gedroogd en later fijn gemalen en gekookt werd. De olie [1]), welke

[1]) De zoogenaamde wonderolie

No. 17. **Gesticht voor lepralijders.**

men door dat koken verkreeg, werd dan in flesschen gedaan en hier als purgatief aan de bevolking verkocht, die bij voorkeur deze olie als geneesmiddel voor allerlei ziekten gebruikte.

De kalbasboom die in het wild groeit en bijna overal op dit eiland te vinden is, geeft een bolronde vrucht waarin honderden kleine platte pitjes zich bevinden, waarvan men destijds, na ze gezuiverd, gemalen en gekookt te hebben, de toenmaals zoo gezochte kalbasolie verkreeg, die als een heilzaam middel voor borstkwalen door de bevolking werd gebruikt.

Van deze vrucht werd de zoo gunstig bekende kalbasstroop gemaakt, die als geneesmiddel voor kinkhoest werd gedronken. Van de takken van den boom werden manden gevlochten en bij gebrek aan gras werden de bladeren door groot en klein vee met graagte gegeten.

Ook heeft men destijds veel werk gemaakt van den kokosboom, die op verscheidene plantages welig opgegroeid is en vruchten gedragen heeft. Slechts eenige jaren hebben de planters zich mogen verheugen in het bezit van kokosboomen. Een insect, hier de kapotjas genoemd, doodde, binnen korten tijd, bijna al de toen bestaande boomen. Van divi-diviboomen werd hier door eenige leerlooiers gegaard om schapen- en geitenvellen te looien.

Een zeer klein gedeelte van den oogst werd dus gegaard, de rest werd door schapen en geiten opgegeten.

Op de gouvernementsplantage Plantersrust, en op nog enkele andere werd het cochenille-insect gekweekt, dat als het de grootte van een koffieboon bereikt had, van de nopaalplant waarop het leefde afgenomen, in ovens gedroogd en voor verfstof à drie gulden het pond verkocht werd. De hoeveelheid die verkregen werd was zeer onbeduidend.

De veeteelt bestond destijds in het kweeken van een zeker aantal runderen, geiten, schapen, paarden en ezels.

Slechts ezels heeft men bij wijlen van hier uitgevoerd, paarden werden voor eigen gebruik gefokt en het slachtvee voor verbruik verkocht. Ook destijds werd de landman door gebrek aan regen teleurgesteld en gevoelig getroffen door sterfte onder het vee, meest veroorzaakt door het drinken van slecht en drabbig water.

Het schapenras dat langharig of bijna geheel kaal was, werd door de invoering van eenige merinos schapen, ongeveer zestig jaar geleden, verbeterd. Deze schapen waren, zoo als men destijds beweerde uit Spanje gesmokkeld en hier door eenige planters voor driehonderd gulden het paar gekocht. Een tot nu bestaande verbetering van de wol was daarvan het gevolg. De schapen werden ééns in het jaar geschoren en menig schaap gaf vier pond wol. De groote aanvoer van wol uit Australië in Europa deed de prijs hier sterk dalen.

Verbetering van het paardenras en dat der runderen door het invoeren van goede hengsten en stieren heeft vroeger niet plaats gehad.

De landbouw, welke tegenwoordig uitgeoefend wordt, bepaalt zich tot het planten van maïs, boonen, pindas en rankvruchten. Ook heeft men eenige uitheemsche maïssoorten geplant, maar is tot de overtuiging gekomen, dat de inheemsche maïs de geschikste voor deze plaats is.

Hier en daar werden eenige hectaren gronds met paragras beplant, aangetroffen.

Ook heeft men vruchtboomen aangeplant. Proeven met Johnson-gras werden genomen en waren zeer bevredigend.

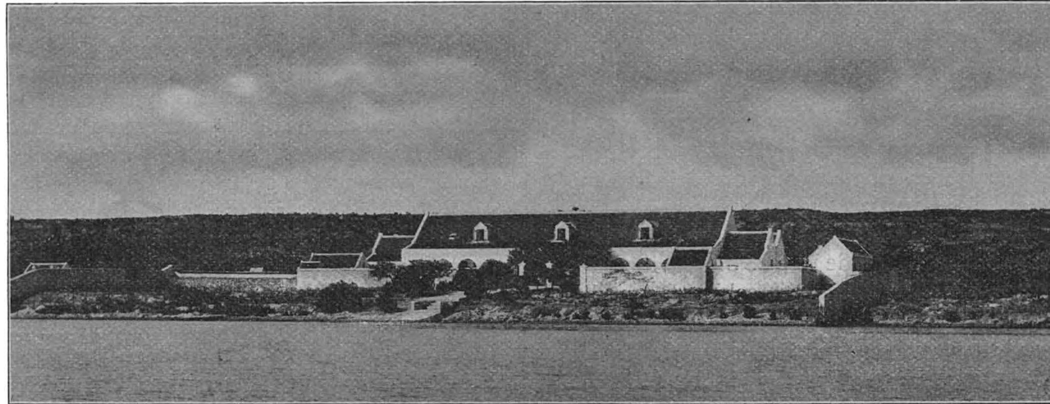
Een der voordeelige vruchtboomen voor den planter is ongetwijfeld de mispelboom. De Curaçaosche mispel is vrij algemeen bekend en gezocht in de Antillen. Mandjes inhoudende honderd stuks werden eenige jaren geleden naar Puerto Rico, Cuba en andere plaatsen gebracht en daar menigmaal voor tien gulden verkocht. Andere Curaçaosche vruchten worden hier verbruikt.

Brazilie-boomen worden bijna in alle tuinen aangetroffen. De boom werd, als hij een zekere dikte bereikt had, omgehakt en voor ongeveer vijftig gulden per ton verkocht en naar New-York en andere plaatsen verzonden om daar voor verfstof te worden gebezigd. Het hout, dat hier groeit is meestal dun, maar bevat goede verfstof. De hoeveelheid waarover men eenige jaren geleden beschikken kon was spoedig uitgehakt en hetgeen in de laatste jaren opgegroeid mag zijn, wordt niet op de markt gebracht aangezien er geen afzet voor dat soort van verfhout is.

Veel werk heeft men in de laatste jaren van den divi diviboom gemaakt, die thans gebleken is de voordeeligste boom op eene plantage te zijn. De prijs der divi-divi is bijna altijd vast en beloopt dikwijls de som van negentig gulden per ton. Dit product wordt door de bewoners der tuinen gegaard en aan den eigenaar van den tuin, tegen een zeker bedrag per pond verkocht, wat aan menig huisgezin in den oogsttijd een goed bestaan verschaft. Te betreuren is het,· dat hier onder de divi-divi boomen eene ziekte heerscht waaraan de boomen sterven en tot nu toe het middel niet ontdekt is om die ziekte te doen verdwijnen De Curaçaosche landbouwers verkeerden in gespannen verwachting bij het vernemen dat Nederland professor Went had opgedragen in het belang der planters deze Kolonie te bezoeken, doch werden helaas! deerlijk in die verwachting teleurgesteld. Geen enkele wenk, geen enkele raadgeving ten beste werd door professor Went aan hen gegeven.

Men had gehoopt van hem het middel te vernemen waardoor men de schildluis die honderden divi-divi boomen doodt, zoude kunnen uitroeien, doch vernam tot heden niets daaromtrent, en leed doet het ons dat men hier van professor Went niet zeggen kan: "In good time there will arise in this tranquil city Willemstad an imposing statue for him, erected by this gratitude people. There it will stand through the ages, long after we shall have lived and wrought our brief hour. And into it the lovers of agriculture will come and bathe their souls in its holy atmosphere"

Met veel ijver en volharding, en na verscheidene jaren van geduld, is het eenigen planters gelukt orangeries te bezitten die twee- drie- en vierhonderd boomen telden en duizenden ponden oranjeschillen hebben geleverd. De ontzettende droogte waarmede men hier

No 18. **Krankzinnigengesticht „Monte Cristo".**

in de laatste drie jaren te kampen heeft gehad, doodde tot spijt der planters, een groot gedeelte dier boomen en te betwijfelen is het, met het oog op den tegenwoordigen lagen prijs der oranjeschillen, die hier verkocht of naar Europa verscheept werden, of men zich weder op die cultuur zal toeleggen, vooral als men in aanmerking neemt dat de boom ongeveer acht jaar oud moet zijn alvorens vruchten te geven. Onder de nuttige boomen, welke men in de Curaçaosche tuinen aantreft moet vooral de *wabi* gerangschikt worden. Met de takken der wabi worden heggen gemaakt, waar het vee niet doorheen dringt.

Van den boom worden houtskolen gebrand en menig schaap en geit heeft zijn leven te danken aan den wabiboom die in de felste droogte bloeit, lange voedzame peulvruchten draagt, die als de boon rijp is van den boom afvallen, en zeer bladrijk is.

Op geen der Curaçaosche plantages wordt thans aan de aloë-cultuur gedaan. Het hedendaagsch bestuur van Curaçao heeft zooveel als in haar vermogen was bijgedragen om den landbouw te bevorderen en wel door het nemen van verschillende landbouwkundige proeven en voora. door verscheidene planters in de gelegenheid te stellen, bijna geheel voor Gouvernementsrekening, dammen aan te leggen en de terreinen gelegen voor de dammen met grassoorten te beplanten, die tot voedsel voor het vee dienen kunnen.

En welke toekomst gaan nu de Curaçaosche landbouwers te gemoet, welke vooruitzichten bestaan er om hun hoop en moed in te boezemen, op welk gewas of voortbrengsel van den grond, waarvan de wereldmarkt nog niet overvoerd is, moet men zich hier toeleggen om welvaart onder de landbouwers aan te brengen? Welke onderneming moet gesteund

No. 19. **Breestraat Otrabanda.**

en aangemoedigd worden? Wie zal door het verleenen van steun aanmoedigen?

Deze vragen gelooven wij zullen het best beantwoord kunnen worden door landbouwers, die zich jaren lang op den landbouw hebben toegelegd en die daartoe de vereischte ondervinding hebben opgedaan. Naar ons bescheiden oordeel behoort de divi-divicultuur ten sterkste aanbevolen en dus aangemoedigd te worden door het uitloven van een zeker bedrag aan den landbouwer, die de meeste divi-diviboomen op zijn bezitting heeft. En dan schittert aan den Curçaoschen hemel voor den landbouwer nog één heldere ster, waaronder met vlammende letters geschreven staat: „*Leg U toe op de Sisalcultuur*".

De sisalcultuur zal ongetwijfeld een bron van bestaan voor de landbouwers kunnen worden, maar dan door Nederland geldelijk moeten gesteund worden, aangezien de meeste grondbezitters geen voldoende middelen bezitten om een flink etablissement aan te leggen.

Tot verbetering van het ras der schapen, geiten en runderen dienen hier merinosrammen, bokken van de Canarische eilanden en stieren van goed ras uit Noord-Amerika te worden ingevoerd, ten einde plantage-bezitters in de gelegenheid te stellen zich van goede rasbeesten te kunnen voorzien.

J. H. B. GRAVENHORST.

Handel, Scheepvaart, Nijverheid.

(Hierbij behooren Foto's No. 24—30).

Bij elke beschrijving van een land of stad, zelfs bij eene eenvoudige behandeling van aangelegenheden, daarmede in verband staande, mag het leveren van eenige beschouwingen niet ontbreken over den handel, de scheepvaart of de nijverheid daarvan, al naar gelang van de omstandigheden welke van deze bedrijven aan de bevolking hare voornaamste middelen van bestaan oplevert.

In dit nummer van het maandblad van het Alg. Ned. Verbond, dat uitsluitend gewijd is aan de bespreking van de toestanden op Curaçao, kunnen dan ook eenige mededeelingen over handel, scheepvaart en nijverheid niet achterwege worden gelaten.

In meerdere of mindere mate zijn het de drie bedrijven, die op Curaçao de bronnen van bestaan voor de bevolking uitmaken.

Aan zijn handel heeft Curaçao zijne beteekenis — hoe gering deze ook zijn moge — te danken.

De voordeelen, welke de handel oplevert, komen slechts voor een deel ten bate van de eigenlijke kooplieden en handelaars, het algemeen geniet ook daarvan; de handel verschaft werk aan een niet gering getal arbeiders, en door den handel vinden de producten van de nijverheid omzet.

Een niet onaanzienlijk gedeelte van de inkomsten van de Koloniale kas, tot dekking van de uitgaven der administratie gevorderd, wordt door den handel geleverd. Aan den bloei van den handel in vroegere jaren is het bovendien toe te schrijven dat de belasting op grondeigendommen, welker opbrengst voor het jaar 1867 op f 46000 was geraamd, op de begrooting voor 1905 gesteld is op f 74.000. Nieuwe huizen zijn gebouwd, de oude verbouwd.

Op dit oogenblik is ten gevolge van een samenloop van ongunstige omstandigheden de handel van Curaçao in een kwijnenden toestand, doch dit eiland heeft tijden gekend, in welke, voor een zoo kleine plaats, zijn handel belangrijk kon worden genoemd.

Wij willen niet zoo ver in het verleden teruggaan vóór de onafhankelijkheid namelijk van de omliggende landen, toen het enkel door de tusschenkomst van Curaçao was dat de producten van die bezittingen van Spanje naar andere oorden behalve het Spaansche rijk een uitweg konden vinden. Destijds werd op dit eiland, volgens de overleveringen welke tot ons zijn gekomen, een groote handel gedreven is. Van hier uit was het dat koopmanschappen, uit den vreemde aangebracht, heimelijk naar die landen konden worden vervoerd, en op gelijke wijze hunne producten uitgevoerd. De strenge bepalingen, welke in die Spaansche koloniën op den in- en uitvoer bestonden, dwongen de bevolking aldaar naar middelen omtezien om die te ontduiken. Naar die koloniën en van daar uit werd dan ook destijds op Curaçao een contrabande handel gedreven.

Ongelukkig bleef op Curaçao, nadat die handel door veranderde omstandigheden te eenenmale was opgehouden, de naam van contrabande-eilanden kleven; en niet zelden gebeurt het, zelfs als er in *Nederland* van den Curaçaoschen handel gesproken of daarover geschreven wordt, dat het denkbeeld doorschemert als of de handel van Curaçao slechts van en door contrabande leeft. Die blaam is in allen deele ongewettigd.

Na de onafhankelijkheid van de Spaansche koloniën, in onze nabijheid gelegen, werden hier bepalingen in het leven geroepen, welke den handel in groote mate hebbben belemmerd. Aan die bepalingen is het te wijten — althans zoo werd destijds niet zonder grond beweerd — dat de handel van Curaçao naar St. Thomas werd verplaatst, waar mildere bepalingen omtrent den handel bestonden. St. Thomas werd daardoor de stapelplaats, niet enkel voor de overige West-Indische eilanden, maar ook voor het vasteland van Zuid-Amerika. Lange jaren heeft de handel van St. Thomas in bloeienden toestand verkeerd, terwijl die op Curaçao een kwijnend leven voortsleepte.

Na eenige jaren heeft de Nederlandsche regeering ingezien dat de vaststelling van vrijgeviger bepalingen noodig was, zoo men den handel van Curaçao zijn vroegeren bloei wilde teruggeven.

In een publicatie van 16 November 1826, uitgaande van »Schout-bij-nacht, Gouverneur en raden van policie van Curaçao en onderhoorige eilanden« wordt gewaagd van de »vrijverklaring van de haven dezer kolonie door Zijne Majesteit den Koning en van de daarbij bepaalde en bewerkstelligde afschaffing van alle regten op den invoer van goederen, tonnen- of lastgelden, alsmede van alle belastingen en legessen op de in- en uitklaring, lossen en laden van schepen«; doch ongelukkiglijk kwam dit te laat. St. Thomas werd de stapelplaats van koopmanschappen voor deze streken, en van dat eiland was het dat zelfs *onze* kooplieden zich

No. 20. **Molenplein.**

Het garnizoen van eene oefening terugkeerende. Het huis van den Bisschop en het groote St. Martinusgesticht met zijne ruime scholen.

van goederen voor hun handel hadden te voorzien.

Eerst veel later kwam Curaçao in handelsbetrekkingen met Engeland, Frankrijk en Hamburg, de voornaamste handelsstad van Duitschland; de eenige stoomvaartlijn uit Europa naar de West-Indiën was de *Royal Mail Company*, en die koos St. Thomas tot haar hoofdstation, aan het Deensche eiland de voorkeur gevende boven de veel belangrijkere Britsche eilanden in diens nabijheid. Niet alleen den handel van de groote Antillen maar ook dien van Nieuw Grenada en Venezuela trok St. Thomas tot zich. Curaçao bleef als het ware achter het net visschen.

Het is een overbekende waarheid dat de handel,

No. 21. **Inrichting der Heeren Soublette & Zoon,**

Curaçao's oudste en meest bekende fotografen. Tal van pontjes waarmede men zich kan laten overzetten.

zich eenmaal verplaatst hebbende naar een ander land, het allermoeilijkst is terug te krijgen. Curaçao bleef dan ook lange jaren sukkelend, en eerst veel later, toen het in rechtstreeksche verbinding met Europa kwam en met zeilschepen uit Engeland en Hamburg waren ontving, mocht Curaçao in zekere mate met St. Thomas wedijveren.

Toen kende ons eiland een zekeren bloei; St. Domingo, Nieuw Grenada en Venezuela voorzagen zich hier van koopmansgoederen. Er waren wel is waar in de voorname handelssteden der republieken verscheidene vreemde firma's die omstreeks dienzelfden tijd, in rechtstreeksche betrekking met Europa stonden, doch de Curaçaonaars, in die steden gevestigd, gaven bij het doen hunner inkoopen de voorkeur aan hun geboorteland. Vooral de stad Coro was een groote afnemer van goederen uit Curaçao.

De stad Coro, waar een niet gering getal Curaçaonaars gevestigd was, kwam veel later dan de overige handelssteden van Venezuela in rechtstreeksche verbinding met Europa en New-York, en de handel in die stad was vrij belangrijk, wijl het van Coro was dat al de steden, Maracaibo uitgezonderd, in het Westelijk deel van Venezuela gelegen, zich van al het benoodigde voorzagen. Naar Coro brachten de handelaars van de binnenlanden hunne producten, die daar opgekocht werden door agenten van Curaçaosche handelshuizen.

Den naam van *Vrijhaven* bleef Curaçao behouden; nog in 1849 wordt in art. 2 van het „Reglement op den in-, door- en uitvoer van koopmanschappen voor het eiland Curaçao", opgenomen het volgende „De haven van Curaçao blijft voor den in-, door- en uitvoer van allerlei koopmanschappen, om het even met welke schepen en uit welke landen ook aangebragt, geheel vrij". Thans is onze haven feitelijk niet langer een vrijhaven. Het patentrecht naar den maatstaf van 1 percent van de waarde der ingevoerde goederen is door een „recht op den invoer" vervangen. En dit recht, hoewel nog in de wandeling *patentrecht* genoemd, is geleidelijk tot drie percent opgevoerd. Naar versterking van middelen wordt omgezien en wijl de grondbelasting op dit eiland buitengewoon hoog is in vergelijking met elk ander land, neemt men de toevlucht tot een verhooging van het invoerrecht om de uitgaven te dekken van de administratie, die meer en meer stijgen.

Het mag niet beweerd worden dat het enkel deze verhooging van het invoerrecht is, waaraan de achteruitgang van den Curaçaoschen handel in de laatste jaren is toe te schrijven. Andere oorzaken hebben daartoe medegewerkt.

In de eerste plaats, de omstandigheid dat de meeste landen en steden, die zich op Curaçao van koopmanschappen en levensmiddelen, als tarwemeel enz. voorzagen, in verbinding zijn gekomen met Europa en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

In de tweede plaats, en dit is de voornaamste oorzaak van dien achteruitgang, de vijandelijke houding van de elkander opgevolgd hebbende regeeringen van Venezuela tegenover Curaçao. De beide havens in de nabijheid van ons eiland, zijn meermalen voor den buitenlandschen handel gesloten verklaard. Coro en Maracaibo konden niet dan door den omweg van Porto Cabello bereikt worden; en alsof dit niet genoeg ware, werd een additioneel recht van 30 percent op den invoer van goederen uit de Antillen gesteld. Dit laatste was een nekslag voor den Curaçaoschen handel.

Kan de Curaçaosche handel opnieuw zijn vorigen bloei terugkrijgen?

Eene vraag, welke niet licht te beantwoorden is. Veel hangt van omstandigheden af.

Elke belemmering van den handel door onze administratie dient tegen gegaan te worden.

Al is Curaçao geen vrijhaven, het is toch niet een haven waar strenge douane-maatregelen in toepassing gebracht mogen worden, wil men den schijn behouden van vrijhaven. Het woord *Douane* aan den voorgevel van een gebouw, aan den waterkant, maakt een slechten indruk. En de geringe inkomsten, welke het invoerrecht op de weinige goederen door vreemdelingen aangebracht opbrengt, kunnen nimmer geacht worden de kosten te dekken aan dat toezicht verbonden.

Al jaren wordt vóoral door de Engelsche regeering bij het Gouvernement van Venezuela aangedrongen op de afschaffing van het additioneele invoerrecht; nog te vergeefs. Trinidad wordt daardoor in gelijke mate als Curaçao getroffen.

Ons bestuur behandelt Venezuela met de grootst mogelijke vriendelijkheid; het verbod van den uitvoer van wapenen, hier in de laatste dertig jaren bestaande, is een daad van vriendelijke bejegening, waarvoor Venezuela erkentelijk diende te zijn; doch zijn Gouvernement toont zich niet dankbaar voor dezen maatregel.

Men leidde uit deze woorden niet af, dat wij dat verbod opgeheven zouden wenschen te zien. Er zijn hier wel enkelen die meenen dat door een opheffing van dit verbod van uitvoer van wapenen druk op het Gouvernement van Venezuela kon worden uitgeoefend; wij zijn het met hen geenszins eens, want Trinidad heeft geen zoodanig verbod van uitvoer van wapenen en oorlogsmateriëel, en het additioneel recht treft ook dat eiland in zijn handel met de Oostelijke provinciën van Venezuela.

In een voordracht door den heer H. J. Martijn in een openbare Algemeene Vergadering van „Moederland en Koloniën" gehouden, wees de spreker op het verschil in de politiek tegenover den handel in de Nederlansche Oost-Indische koloniën en de Britsche. „Bij ons wordt de handel getolereerd, bij onze Engelsche naburen geféteerd." Wij kunnen daarover geen oordeel vellen, doch meenen dat ook hier, zoo niet geféteerd, de handel op eenige aanmoediging van de zijde van het bestuur aanspraak mag maken. Die aanmoediging kan licht geschieden, door eenvoudig alles wat den vrijhandel belemmert of belemmeren kan, achterwege te laten. Het denkbeeld dat het enkel door belastingen, waardoor de handelstand getroffen wordt, is dat men tot versterking van middelen komen moet, dient opgegeven te worden, wil men eene mogelijke herleving van den handel van Curaçao niet tegenhouden.

Er zijn velen die meenen dat, nu de Vereenigde

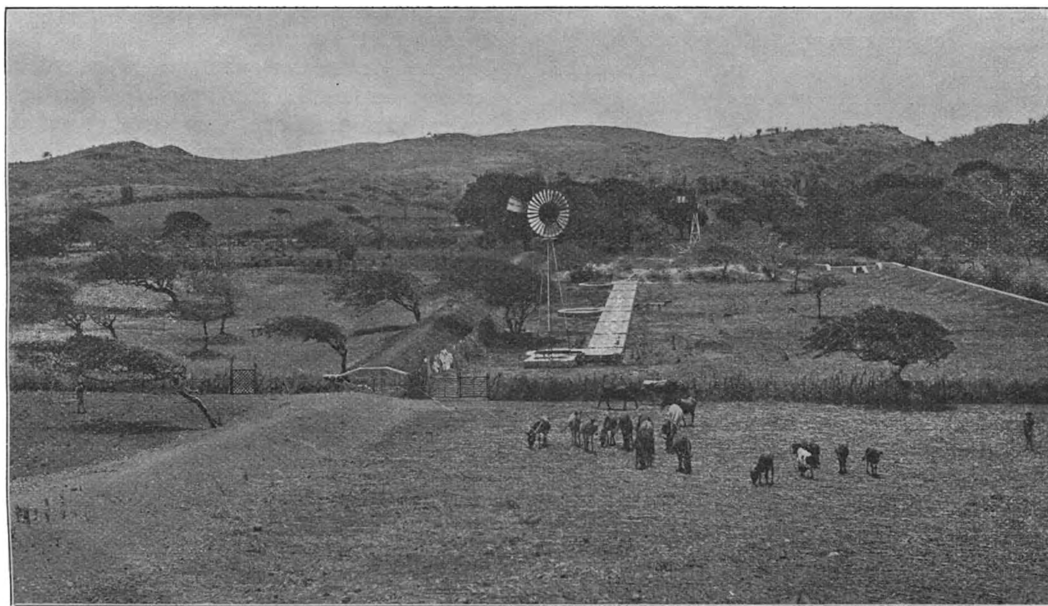

No. 22. **Hofje van de plantage Zuurzak**
met oude put waaruit het water nog door handenarbeid opgehaald moet worden.

Staten evenals Engeland en Nederland in de afschaffing van het additioneel recht van 30 percent in Venezuela belang hebben, wijl dit recht ook op goederen uit Porto Rico en Cuba komende, geheven wordt, er veel kans bestaat dat gemeld additioneel recht tot het verledene zal gaan behooren.

In de laatste maanden is echter de toepassing van dien maatregel — de heffing namelijk van het additioneel recht — verscherpt, wijl ook op goederen in onze haven van het eene schip op het andere overgeladen, dat recht in Venezuela geheven wordt.

Een eerste gevolg van deze nieuwe bepaling is geweest dat de stoomschepen van de Fransche transatlantische Compagnie niet langer onze havens aandoen.

No. 23. **Gezicht op de plantage Savonet.**
Links dividivi-boomen, rechts ziet men dammen welke in de laatste jaren in grooten getale worden aangelegd om het regenwater tegen te houden. Ook ziet men hier eenige nieuwe putten, waaruit het water door middel van windmolens opgepompt wordt om de hofjes te besproeien.

De scheepvaart van Curaçao is ontegenzeggelijk in de laatste dertig jaren toegenomen. Doch dit is niet de koloniale scheepvaart.

In vroegere jaren kon de gemeenschap van Curaçao met andere havens in onze nabijheid gelegen niet onderhouden worden dan door onze schoeners. Zij waren veel in getal en maakten goede zaken. Daardoor werden niet enkel aan de eigenaars dier schoeners groote winsten verzekerd, maar aan velen uit de mindere standen een goede broodwinning geschonken.

Eigenlijke reederijen bestonden hier in die tijden weinig, de meeste schoeners hadden tot kapitein den eigenaar. Aanzienlijke winsten werden door die eigenaars van schoeners, die terzelfder tijd handel dreven, in die tijden behaald.

Door het in de vaart komen van stoomschepen in deze wateren is de zoogenaamde koloniale scheepvaart niet langer hetgeen zij geweest was. Doch aan den anderen kant is ons eiland doordien het in de vaarplannen van verscheidene stoomvaartmaatschappijen is opgenomen, indirekte betrekking op geregelde tijden met verschillende havens gekomen. Dit is voorzeker voor het eiland een groote aanwinst. De aanmoediging van de zijde van het koloniaal bestuur aan de scheepvaart is niet te ontkennen, integendeel de meest vrijgevige bepalingen zijn in onze verordeningen opgenomen om de haven van Curaçao door de stoomvaart in verbinding te brengen met het buitenland. En ook op onze koloniale schoeners, die de paketvaart tusschen Curaçao en de naburige havens en eilanden onderhouden, worden die vrijgevige bepalingen in toepassing gebracht.

Aan deze milde behandeling van de zijde van het Gouvernement is het toe te schrijven, dat de koloniale scheepvaart, in weerwil van de mededinging der stoomschepen, zich nog staande houden kan.

De schoeners, thans in de vaart en alhier te huis behoorende, zijn grooter en beter in alle opzichten dan die welke vroeger onzen handel bedienden.

Enkel op één punt is er voor onze scheepvaart reden van klagen. Niet zelden gebeurt het namelijk, dat door Venezolaansche kustwachters de sehoeners en barken, welke tusschen Caraçao en Bonaire en Aruba varen, aangehouden worden, en nu en dan naar een der havens van de republiek gevoerd, alwaar de bemanning aan mishandeling blootgesteld is, niet zelden gevangen gezet wordt. Van schadevergoeding geen sprake. Slechts onlangs, toen door arbitrage commissies, na de protocollen van 1903 te Washington gesloten, de grieven van de vreemde natie's tegen Venezuela beslist zouden worden, werd aan enkele dier aangehouden schepen schadevergoeding toegekend, echter niet eerder betaalbaar dan nadat de voorkeur hebbende natiën, Engeland, Duitschland en Italie, hare vorderingen zullen hebben ontvangen. Ware met kracht door onze regeering bij eene eerste ongewettigde aanhouding van schepen, onder Nederlandsche vlag varende, opgetreden, de kustwachters zouden zich in den vervolge wel gewacht hebben onze schoeners aan te houden en gevankelijk naar een der havens van Venezuela te voeren. Die aanhouding vindt niet zelden plaats in volle zee, op een grooten afstand van de Venezolaansche wateren.

Voor eenige jaren werd een schoener, onder Engelsche vlag met zout geladen, uit Curaçao naar Trinidad, door een dier kustwachters aangehouden en naar Porto Calo gevoerd; de Britsche regeering eischte schadevergoeding en het gouvernement van Venezuela kende die toe tot een groot bedrag.

Niemand die aan Venezuela het recht zou willen ontzeggen om zijn kusten te bewaken en den invoer van goederen in contrabande te weren. Worden zulke schepen aangehouden, in de nabijheid van de kust van Venezuela, zij hebben geen reden tot klagen. Maar schepen, welke uit Curaçao of de nabijliggende eilanden der kolonie op reis zijn, en geen contrabande goederen aan boord hebben, worden herhaaldelijk aangehouden, onderzocht, en dit ver van de kusten van die republiek. Tegen deze ongewettigde handeling heeft men bezwaar. En die handelingen zullen eerst dan ophouden als het Nederlandsch gouvernement daartegen met kracht opkomt.

In vroegere tijden, toen de geheele handel van Curaçao afhankelijk was van de vaart der koloniale schoeners en van enkele zeilschepen uit Nederland en New-York was die handel op een gezonder voet dan thans. Hetzelfde verschijnsel, dat zich overal elders vertoond heeft, doet zich ook hier gevoelen. Door de verbeterde gemeenschap met de groote wereld, door de voordeelen welke hieruit ontstaan, door de ontwikkeling der betrekkingen met het buitenland, is groote wedijver in het leven geroepen. Dit komt ongetwijfeld het algemeen ten goede, maar voor den handelstand is het minder voordeelig.

Waren er hier in vroegere jaren slechts enkele huizen, die in onmiddellijke betrekking stonden met Europa en Noord-Amerika, thans is het aantal van rechtstreeksche invoerders zeer talrijk. De wedijver is zoo groot, dat wel beweerd kan worden dat op Curaçao de prijzen van waren en goederen, bij verkoop in het klein, lager zijn dan zelfs in de landen van productie dier goederen en waren.

Curaçao brengt weinig voort.

Een voorname oorzaak van dit gemis aan landbouwproducten is te vinden in de droogte; slechts enkele gewassen zijn daartegen bestand. Niettemin is hier de landbouw, in verband met de veeteelt, een der nijverheidstakken, waaraan niet weinigen zich wijden. In de laatste jaren wordt hier bij den landbouw irrigatie in toepassing gebracht; door middel van windmolens wordt het water uit de putten opgepompt en de velden worden daarmede begoten. De aanplant van oranjeboomen is in de laatste jaren toegenomen; de oranjeschillen van Curaçao worden overal in Europa als de beste beschouwd door likeurstokers, schillen van minder geurigheid worden uit verscheidene plaatsen in de tropen naar Europa verzonden en door deze concurrentie is in de laatste jaren de prijs van de Curaçaosche schillen in Nederland zoowel als in Frankrijk merkelijk gedaald. De aloëcultuur is op het hoofdeiland bijna opgegeven; op Aruba echter is deze cultuur een der voornaamste takken van

nijverheid. De bereiding van het sap wordt nog op zeer primitieve wijze gedaan; proeven in het groot in vorige jaren genomen om door een betere bereiding een beter product te verkrijgen zijn met geen goede resultaten bekroond geworden. Niettemin, zooals de bereiding nog op Aruba plaats vindt, levert zij werk aan niet weinige arbeiders, terwijl de eigenaars der gronden met aloë beplant, daarin, zij het al karig, een middel van bestaan vinden.

Een der weinige voortbrengselen van Curaçao en de naburige eilanden der Kolonie, dat op betrekkelijk groote schaal uitgevoerd wordt, is de dividivi, welke als looistof in Europa, vooral in Engeland en Duitschland, gebezigd wordt. Dit product, dat als van bijzonder goede hoedanigheid in die landen

No. 24. **Haven met lossende schepen.**

beschouwd wordt, vordert weinig werk, behalve het garen, zoodat ten deze eigenlijk van geen nijverheidstak gesproken kan worden. De dividiviboomen, hoewel bestand tegen de droogte, worden nu en dan door een ziekte, hier *pest* genaamd, aangetast en verdorren dan.

De zoutindustrie, die op Curaçao, Bonaire en St. Martin op groote schaal uitgeoefend wordt, verschaft werk aan een zeer groot getal arbeiders. Het product, ofschoon nog op primitieve wijze verkregen, is van zeer goede hoedanigheid, en de hoeveelheid zout, welke de pannen jaarlijks leveren, mag wel als groot beschouwd worden. In vroegere jaren werden door de eigenaars der zoutpannen groote winsten behaald, daar het artikel, vooral te New-York, tegen zeer goede prijzen koopers vond.

Herhaaldelijk is er van hier uit aangedrongen op een wijziging van de bepalingen ten deze in Nederland bestaande, waardoor de invoer van zout uit Curaçao naar het moederland mogelijk zou worden gemaakt.

Kon het zout naar Nederland gezonden worden, een nieuwe markt zou voor het artikel worden geopend, en die tak van nijverheid een groote vlucht kunnen nemen, ten bate van de arbeidende klassen en de eigenaars der zoutpannen.

In de laatste tijden is hier de prijs van het zout voor uitvoer vooral naar Columbia bestemd, merkelijk gedaald, in die mate zelfs dat de winsten, welke de eigenaars der pannen daaruit trekken, uiterst gering zijn geworden. En dit jaar is het invoerrecht op zout in Columbia verhoogd, zoodat nog niet met eenige kans op zekerheid voorzien kan worden welk lot de zoutindustrie van Curaçao tegemoet gaat. De toekomst schijnt vrij donker.

Wanneer men beschouwingen leveren wil over de nijverheid van Curaçao, dan ziet men zich geplaatst tegenover een dor veld. Eigenlijke nijverheid vindt men hier weinig, en de weinige takken, welke in vroegere jaren hier uitgeoefend werden, moesten door veranderde omstandigheden in de meeste gevallen worden opgegeven, wijl zij niet langer afzet vonden voor hunne voortbrengselen.

Ouden van dagen kunnen zich nog herinneren hoe vroeger op Curaçao, uit tabak van Santo Domingo en Porto Rico ingevoerd, groote hoeveelheden sigaren werden gemaakt, die naar de omliggende landen en ook naar Nederland werden uitgevoerd. En thans zijn het sigaren uit Nederland, welke hier worden ingevoerd, terwijl die industrie geheel en al heeft opgehouden. Tijdens den Spaansch-Amerikaanschen oorlog van vóor eenige jaren, werden hier inrichtingen geopend tot het maken van cigaretten, uit gesneden tabak van de Vereenigde

Staten ingevoerd. Doch zoodra de vrede was hersteld en uit Havana betere cigaretten konden worden verkregen, moest die industrie hier opgegeven worden. Een invoerrecht van tien percent der waarde van sigaren en cigaretten, tot bescherming vooral van de cigaretten-industrie baatte niet; Curaçao mocht niet tegen Havana concurreeren.

Een nijverheidstak, waardoor velen uit de mindere standen voordeel trokken, was en is nog in mindere mate het maken of vlechten van stroohoeden. De hoeden, uit de zoogenaamde *ipijapa* gevlochten, gaven een goede broodwinning aan velen, en nog vóór een paar jaren was deze hoedensoort in Frankrijk en Engeland zeer gezocht.

Groote hoeveelheden werden hier door de kooplieden ingekocht tegen nogal goede prijzen en vonden gunstigen afzet in Europa.

Door de Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij worden pogingen in het werk gesteld om ook de industrie van hoeden maken en vlechtwerk te bevorderen. Deze Maatschappij gesteund door het koloniaal bestuur, beijvert zich om verbetering in den algemeenen toestand van het eiland en van de kolonie te brengen.

Zij wijdt vooral hare aandacht aan de bevordering van den landbouw. Een der gewassen, welke hier groeien en tieren kunnen is de *agave*, en deze cultuur wordt door het koloniaal bestuur, niet enkel aangemoedigd, maar ook gesubsidiëerd.

Over de katoenteelt loopen de meeningen nogal uiteen; terwijl eenigen die als een mogelijke bron van inkomsten voor de planters beschouwen, betwijfelen velen of daardoor eenige noemenswaardige uitslag verkregen kan worden.

Door de regeering in het Moederland worden in den laatsten tijd maatregelen beraamd om den stand van zaken in de West-Indische koloniën te verbeteren. Het is te hopen dat die maatregelen, en de uitgaven welke zij veroorzaken, blijken mogen wel beraamd en goed besteed te zijn.

De meening is echter algemeen dat een verbetering van den toestand slechts te verkrijgen is door een herleving van den handel, en deze herleving hangt van omstandigheden af; de taak van het bestuur ten dezen dient zich te beperken tot het wegnemen van alle belemmeringen, welke zoodanige herleving in den weg staan.

Bloeit de handel dan stijgt vanzelf de waarde der grondeigendommen, en neemt de algemeene welvaart toe.

De slechte toestand, waarin Curaçao zich op dit oogenblik bevindt, is hoofdzakelijk toe te schrijven aan den achteruitgang van den handel op dit eiland.

De kwijnende toestand van den handel heeft Curaçao in den toestand gebracht, waarin het nu verkeert; herleeft de handel, dan zal verandering van dien toestand volgen.

A. Jesurun.

Iets over de visscherij op Curaçao.

(Hierbij behooren Foto's No. 31 en 32).

Aan het verzoek van het Bestuur om ook een kleine bijdrage te leveren voor het Curaçaonummer van Neerlandia, voldoe ik met bijzonder groot genoegen, niet alleen uit sympathie voor het streven van het Bestuur, maar ook uit hoofde van het genot, dat er voor mij ligt opgesloten in het behandelen van een onderwerp, dat mij, door er mij dagelijks mede bezig te houden, steeds grooter belang is gaan inboezemen.

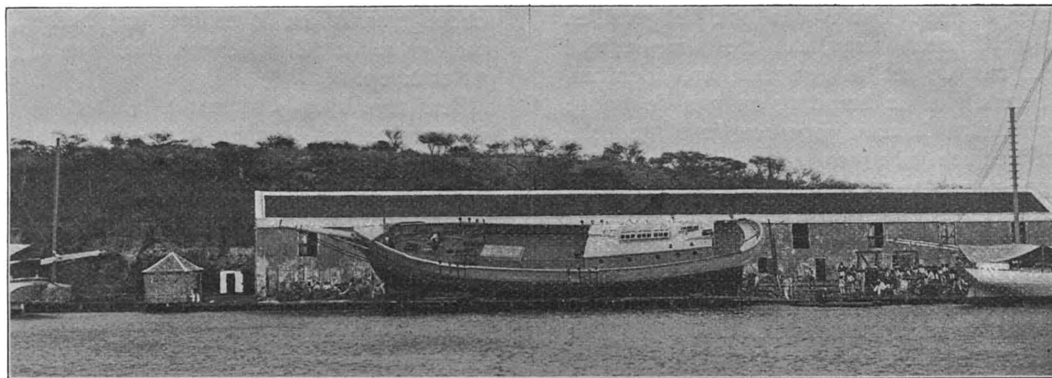
Als men, zooals de uit Holland komende reizigers gewoonlijk doen, met de booten der Kon. Ned. W. I. Mail Curaçao van de Zuid-Oostzijde nadert, dan zijn het in de eerste plaats Klein-Curaçao en de steile en vrij hooge klippen der zuidelijke kust, die opvallen.

Seinpost, Tafelberg, Cabrietenberg en in de verte de drie toppen der Drie Gebroeders zijn al spoedig duidelijk te onderscheiden. Aan den voet dier klippen is nauwelijks een strand, meestal dalen zij steil in zee af, en slechts hier en daar onderbreekt de witte lijn van een stukje strand, met door de zon gebleekt koraalgruis bedekt, de sombere eentonigheid van de afgebrokkelde rotswanden. Overal bruist het witte schuim van de branding, schitterend in het heldere zonlicht, hoog tegen de rotsen op, dadelijk daarop volgt de diepblauwe zee, die door haar donkere kleur reeds vlak op de kust een groote diepte verraadt. Men raadpleegt de kaart en ziet dat men tot vlak aan de kust over groote diepten, 100 vaam, zelfs 200 tot 500 vaam, vaart. Met steile helling daalt bijna overal de kust in zee af; een zandige, ondiepe bodem, zooals de Noordzee die aanbiedt, een bodem rijk aan planten, aan schelpdieren, aan allerlei kruipende of in den bodem levende dieren, een bodem dus die aan de visschen een rijk voedingsmateriaal verschaft, bestaat hier niet.

Komt men van het Noorden, zoo is het nog erger. Door den eeuwigen passaatwind opgezweept, beukt daar de branding op de rotsige kust, en de reusachtige rotsblokken, uit de door het water ondermijnde kust naar beneden gevallen, en de diepe geulen, door de zee in de harde rotsen geslagen, geven blijk van het ruwe geweld van wind en golven, waartegen men zou meenen, dat geen levend wezen bestand kan zijn.

Is hier, vraagt men zich af, nog visscherij mogelijk? Zeer zeker.

De grootvisscherij, zooals die in de Noordzee en de aangrenzende gebieden van den Atlantischen Oceaan wordt uitgeoefend, is hier onmogelijk. Niet alleen dat het visschen met twawls, met die grondkorren, welke, in snelle vaart over den zandigen bodem getrokken, in hun geweldig groote opening alles opslokken, wat zich op of vlak boven dien bodem bevindt, door den aard van den bodem, rotsachtig en begroeid met koralen, uitgesloten is; maar ook schijnt in de tropische zeeën een armoede aan „grondvisch" te heerschen, die ook daar waar de bodem zich er toe leende, het visschen met trawls niet winstgevend zou maken.

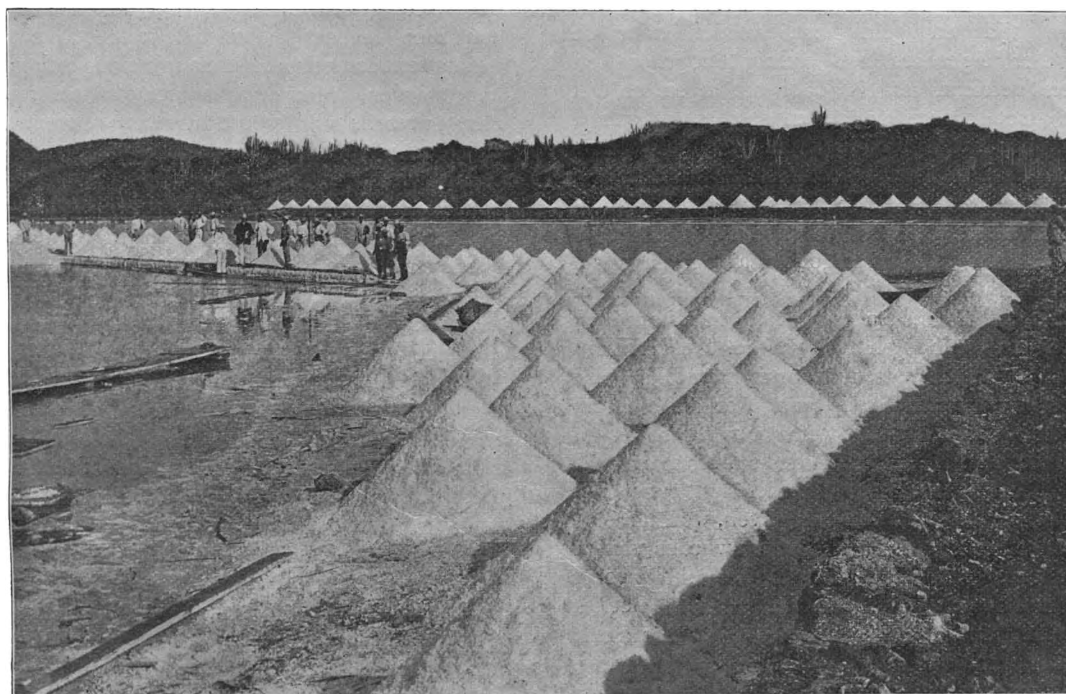

No. 25. **Werf met een schoener op stapel.**

En zet men een „beug" uit, zooals de beugers dat in de Noordzee doen, een dikwijls eenige kilometers lange lijn met meer dan duizend haken voorzien, dan vindt men, zoo men al in staat is om zulk een lijn weer heelhuids uit zee op te halen, er wel veel visch aan, doch alleen de koppen, daar door de talrijke roofvisschen het lichaam van de aan de haken gevangen zittende, hulpelooze visschen, opgegeten is. Zulke visscherij is hier niet ontwikkeld, en niet tot ontwikkeling te brengen.

Het visschen geschiedt hier gansch anders. Reeds onderweg, in de buurt van Klein Curaçao waren verscheidene kleine vaartuigjes, kleine zeilbooten te zien, die schijnbaar doelloos rondkruisten. Bij nauwkeurig toezien blijkt elke bark echter een of twee stevige, doch dunne lijnen achter zich aan te slepen; aan het eind van die lijnen is een groote sterke met aas voorziene vischhaak bevestigd, en krijgt een dier visschers aan zijn lijn (het zoogenaamde „sleepaas") beet, terwijl wij langs zijn boot varen, zoo zien wij, dat een groote visch van anderhalf, dikwijls zelfs twee meter lengte, binnen boord wordt gehaald.

Wij naderen de haven van Willemstad, en na ons bezoek aan de groezelige armoedige kustplaatsjes van Venezuela, doet het gezicht van de keurige, net onderhouden in Hollandschen bouwtrant opgetrokken huisjes ons weldadig aan. En daarbij schijnt het lachende groen van de mangrovebosschen aan de zijde van het riffort, en van de Manzanilleboomen die zich langs het strand aan de oostzijde van de stad uitstrekken, de bewering te logenstraffen, dat Curaçao niets dan een dorre klip zou zijn, waar geen plantengroei mogelijk is. Voor ons beteekenen echter die mangrove-bosschen nog iets anders, nl. dat waar zij groeien, water voorhanden is, dat zich daar een zoogenaamd

No. 26. **Zoutindustrie.**

binnenwater bevindt. Dat is dan ook het geval, en juist aan die binnenwateren, aan die kalme ondiepe inhammen, met de zee in gemeenschap, doch buiten het bereik van de branding en van de hooge zeegolven dankt Curaçao voor een groot gedeelte den betrekkelijken bloei van het visschersbedrijf. In die ondiepe binnenwateren, het rifwater bijv., vangt de visscher de garnalen, die hem tot aas voor het vangen van groote visch dienen; daar zet hij zijne „canasters", zijne vischvallen; daar vischt hij met het werpnet, enz. enz.; daar vindt ook aan den anderen kant de visch een rustplaats, waar zij haar eieren kan leggen en waar zich de jongen ongestoord kunnen ontwikkelen.

De visscherij op Curaçao geeft dan ook aan de meesten van hen, die dit bedrijf uitoefenen, een vrij goede verdienste, en zonder de aangeboren neiging van den neger om nooit voor den dag van morgen te zorgen, maar als hij iets verdiend heeft, te luieren en eerst weer te gaan werken als de honger hem drijft, zou dat stellig nog veel beter kunnen zijn.

Doch beschouwen wij nu de visscherij iets meer van nabij.

Het visschen met netten, in de Europeesche staten zoo algemeen, is hier weinig ontwikkeld. De meeste visschers zijn te arm om netten te koopen. Om de handen in elkaar te leggen en voor gezamenlijke rekening zich een groot net aan te schaffen, daartoe ontbreekt het noodzakelijke gemeenschappelijk overleg. Wel hebben sommige eigenaars van plantages, die aan de een of andere baai of binnenwater grenzen, somtijds een drijf- of zinknet, dat dan tegen een bepaalde vergoeding (meestal $^2/_3$ of $^1/_2$ van de opbrengst van de vangst) door de visschers wordt gebruikt, doch daar tengevolge van den ruwen en dikwijls met koralen begroeiden bodem deze netten dikwijls scheuren, en het herstellen tijd en geld kost, worden door de meeste dier eigenaars zoo weinig mogelijk herstellingen verricht, en is over het algemeen het visschen met groote drijfnetten slechts tot enkele plaatsen beperkt. Zoo bezitten eenige reeders aan een baai in het Noordwesten van Curaçao, Westpuntbaai, zulk een net. In die baai komen zoo tegen den avond groote scholen balas (hemiramphus-soorten), masbangoe (carangiden) of geepen. De visschers hebben dan reeds alles in gereedheid gebracht, en zitten op het strand bij de netten en de booten te wachten. De kapiteins zitten boven op de rotsen, waar zij over de geheele baai het oog kunnen laten gaan. Aan eene eigenaardige kabbeling van het water zien zij reeds uit de verte de school visch, die de baai binnenzwemt. Zoodra zij een school bespeuren, die dicht genoeg bij de kust is, om kans van slagen te geven, wordt aan de visschers het sein gegeven, de booten worden vlug te water gelaten, en met groote behoedzaamheid wordt nu getracht de school visch te omsingelen en met het net op het strand te drijven. De marsbangoes, kleine visschen van de grootte van onze sprot, worden dan geroosterd, in pakjes van 5 à 10 bij elkaar gepakt en in manden over land naar de stad gebracht; groote visschen, balas, dolphijnen [1]) worden schoongemaakt en over zee, met barken, naar de stad gebracht. Zij brengen daar van f 3 tot f 5 per stuk op.

Een eigenlijke vischmarkt bestaat hier niet, de visschersbootjes brengen hun visch op het plein voor het Gouvernementsgebouw aan land, zooals op de eerste bij dit artikel behoorende foto te zien is. Zij wordt daar schoongemaakt, in het havenwater afgespoeld, in mooten gesneden en door de vischvrouwen in de stad gevent.

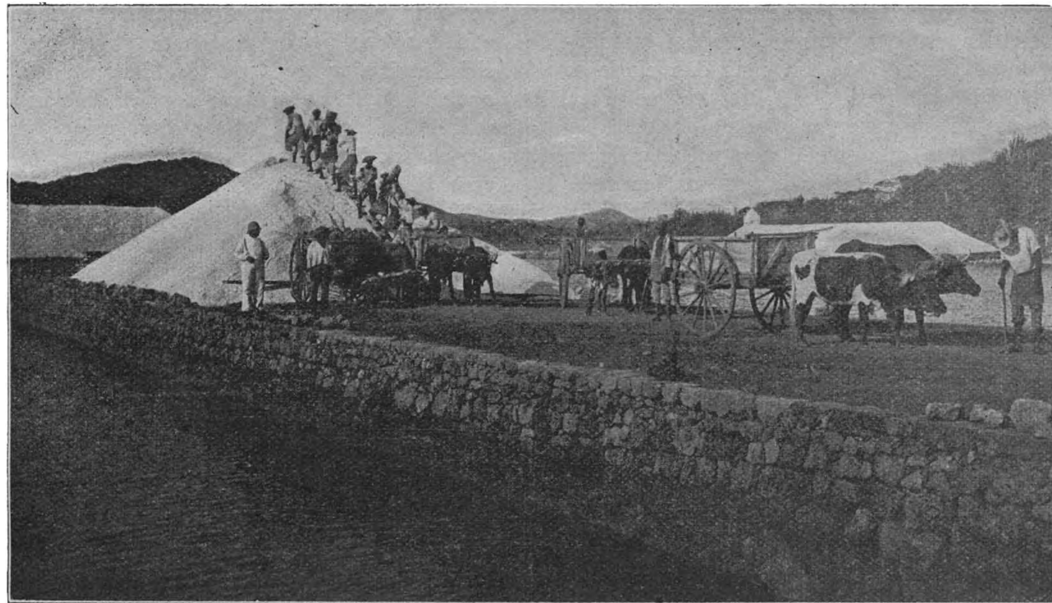
Van het schoonmaken en verkoopen van de visch geeft de tweede foto een beeld. Juist het schilderachtige van dergelijke tafereeltjes, de heldere kleuren, het levendige gesticuleeren van visschers en vischvrouwen, het loven en bieden, terwijl kleine negerkinderen rondloopen om naar de mooie visschen te kijken, alles wat die kiekjes zoo aantrekkelijk maakt voor Europeesche oogen, ontbreekt helaas op de foto's. Zij dienen slechts om een indruk van het geheel te geven.

Het visschen met netten bepaalt zich in de meeste gevallen tot het uitbrengen van een zoogenaamd »werpnet", eene ook in enkele gedeelten van Holland gebruikelijke methode. Een werpnet bestaat uit een plat gebreid rond net, aan den buitenkant met looden kogeltjes rondom bezwaard. Met een verbazende handigheid weet de visscher, zelfs staande voorop een slingerende cano, het rankste vaartuigje, dat zich laat denken, dit net zoo uit te gooien, dat het zich vlak uitspreidt en door de looden kogeltjes snel omlaag zinkt, zoodat alle visch die er zich toevallig onder bevindt, onder het net besloten blijft. Bij het voorzichtig ophalen blijft de visch dan in de mazen verward; bij een ander soort werpnet (»werpnet met een topnaadje") worden de kogeltjes naar het midden van het net getrokken, zoodat zakken gevormd worden, waarin de visch gevangen blijft. Op het eerste gezicht zou men meenen, dat met zulk een net slechts weinig en dan nog alleen maar kleine visch gevangen kan worden. Men staat echter verbaasd, als men ziet, dat zelfs vrij groote visschen door middel van zulk een werpnet zich laten vangen.

Dit visschen met een werpnet brengt ons als vanzelf tot de onder de negerbevolking het meest in zwang zijnde visscherij, die met lijnen en hoeken. Want daar met het werpnet toch voor het grootste gedeelte kleine visschen gevangen worden, wordt het dikwijls gebezigd tot het vangen van aas, om daarmee grootere soorten te vangen.

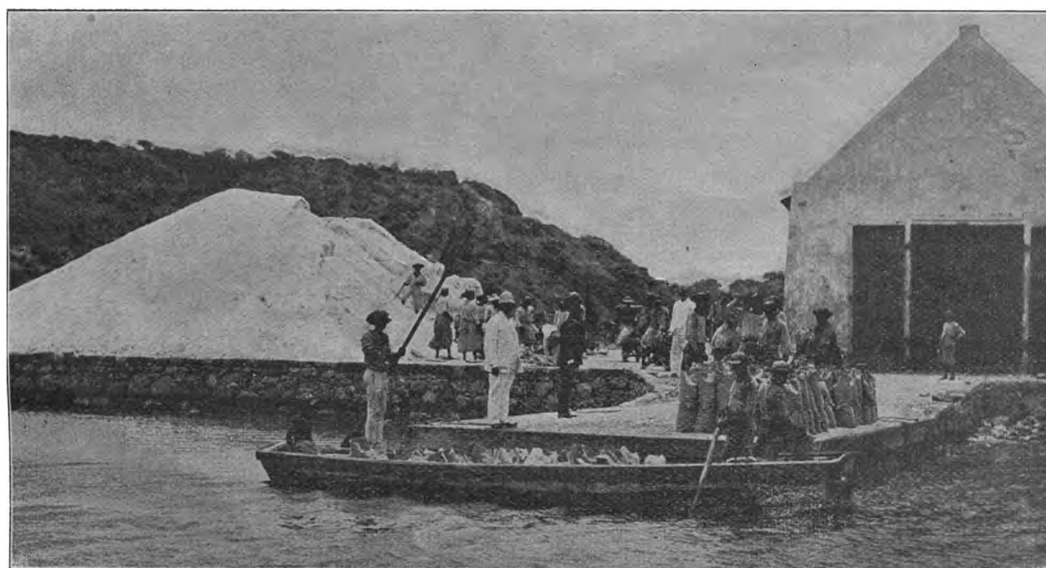
Alle barkjes zonder uitzondering (het zijn er evenwel niet zoo heel veel) die om te visschen naar zee gaan, visschen met lijnen en hoeken. Hetzij zij met »sleepaas" visschen d. w. z. een groote hoek met een stuk vliegende visch voorzien, die aan een lange sterke lijn achter de boot wordt gesleept, hetzij zij met verticale lijnen, met de »bastille" met de »strop", of met een gewoon »dieplijntje" visschen, het beginsel is altijd hetzelfde. Aan de »strop" zijn

[1]) Onder *dolphijn* verstaat men hier niet hetzelfde als bij ons. Het zijn groote visschen, een soort coryphaena. Op de foto ziet men een dolphijn, die door een visscher bij den staart wordt omhoog gehouden.

No 27. Zoutindustrie.

meerdere hoeken boven elkaar aan de met een gewicht bezwaarde lijn bevestigd, bij de »bastille" is een halve hoepel onder de lijn aangebracht, waaraan 8—15 hoeken naast elkaar aan dunne lijntjes zijn vastgemaakt, het gewone dieplijntje wordt slechts met twee hoeken gewapend. Zulke lijnen worden altijd in de hand gehouden. Hengels van hout of riet ziet men slechts zeer zelden gebruiken. Zelfs waar op een diepte van 100 tot 200 vaam (180 tot 360 meter) wordt gevischt, houdt de visscher de lijn in de hand. Het is een eigenaardig tafereel, de negerkapitein achter in zijn barkje te zien zitten, dat met snelle vaart door de golven schiet. Met zijn knie stuurt hij, in zijn eene hand houdt hij een lijn vast met sleepaas voorzien, om den grooten teen van zijn voet neeft hij een tweede lijn gebonden, waarvan hij dus ook het geringste »beet" kan bespeuren. Een hand houdt hij nog vrij om te gesticuleeren of zijn pijp vast te houden. Om die pijp aan te steken neeft hij natuurlijk geen gelegenheid. Dat wordt dan ook aan den matroos, die belast is met het toezicht op net houtskoolvuurtje waarop straks de foensji (maismeel) zal worden toebereid, overgelaten. Wil de kapitein rooken, dan geeft hij zijn pijp aan dien matroos over, die van een stukje geperste tabak een voldoende hoeveelheid fijn snijdt, tusschen zijn handpalmen tot een balletje rolt, groot genoeg om de pijp te vullen, en dan de pijp flink aantrekt en hem weer aan den kapitein teruggeeft. De drie matrozen rooken meest ook een pijp onder net werk. Een cigaret is een weelde, die zij zich doorgaans slechts gezamenlijk veroorloven. De eerste rolt de cigaret en steekt hem aan. Na een paar rookwolkjes met

No. 28. Zoutindustrie.

innig genot te hebben uitgeblazen, geeft hij de sigaret aan den tweeden matroos, die het middengedeelte oprookt, de »jongen" mag dan eindelijk uit het stompje nog zooveel rook trachten te halen als hij kan. Wil men den matrozen een gelukkig oogenblik bezorgen, dan steekt men zelf een sigaar op, rookt er een klein gedeelte zelf van, en geeft hem dan aan de matrozen. Dat is een blijk van welwillendheid, dat zeer wordt op prijs gesteld.

Het zou mij te ver voeren, over wat nu met deze methode gevangen wordt, uit te weiden. De rijkdom der Caraïbische zee aan verschillende vischsoorten zou zulk eene bespreking ver buiten de grenzen van deze schets brengen. Zoo ook de bespreking van de kreeftenvangst 's avonds met flambouwen, van het vangen van land- en zeekrabben, van schildpadden, van zeeappels, van het zoeken van zeevogeleieren op de Roques-eilanden. Slechts dient nog vermeld, dat door vele visschers 's avonds uit bamboe gevlochten vischvallen worden gezet, waarin stukjes wier, zeeappels of stukjes blinkende visch worden gehangen, om de visch te lokken, en die somtijds een aardige vangst aan kleinere visch opleveren. Gebreide fuiken, zooals zij in Holland in zwang zijn, treft men hier niet of slechts zelden aan. Het groote aantal roofvisschen van scherpe tanden voorzien, die de fuiken stuk bijten, zou zulke vischtuigen dan ook weinig winstgevend maken. De bamboe-canasters leveren echter dikwijls vrij veel visch, en zijn daarbij goedkoop, kosten weinig aan onderhoud en duren een paar jaar voor zij geheel vernieuwd moeten worden. Daar zij bovendien voor het visschen een minimum van arbeid vereischen, zijn zij een bij uitstek gunstig vischtuig voor den neger, die over het algemeen in hooge mate de eigenschap bezit, dat hij »liever lui dan moe is."

Curaçao, 21 April 1905.

J. BOEKE.

Het openbaar onderwijs op Curaçao.

(Hierbij behoort Foto No. 33).

Naar aanleiding van een verzoek, door den Secretaris van het Bestuur der Groep „Nederlandsche Antillen" van het Algemeen Nederlandsch Verbond, tot mij gericht, zal ik trachten aan de lezers van dit Tijdschrift een denkbeeld te geven van den toestand van het openbaar onderwijs op dit eiland.

Tot voor 20 jaren waren er op Curaçao van gouvernementswege geen andere, dan niet betalende scholen, bezocht door negerkinderen en eenige kleurlingen. Het onderwijs aan de meergegoeden werd gegeven door eenige privaatonderwijzers, — waarvan verscheidene als soldaat of onderofficier in de Kolonie gekomen waren, — die meer of minder goed of slecht ingerichte scholen hadden opgericht en bij het geven van hun onderwijs werden bijgestaan door eenige grootendeels hier gevormde (?) kweekelingen en onderwijzers.

Hoeveel goeds het nu opgegroeide geslacht ook van deze scholen moge zeggen, ik meen aan de deugdelijkheid daarvan te mogen twijfelen, daar het onderwijs gevende personeel, met enkele uitzonderingen, hier zijne opleiding genoten of liever zich zelf hier gevormd had en er van degelijk onderlegde onderwijskrachten en methode weinig sprake zal geweest zijn. De geringe inkomsten der bovendien te talrijke inrichtingen zouden het voor het Bestuur daarvan ook onmogelijk gemaakt hebben voor voldoend personeel zoowel wat hoeveelheid als hoedanigheid betreft, te zorgen.

't Gemis aan goed onderwijs werd dan ook in de jaren vóór 1883 zoo duidelijk gevoeld, dat vele ingezetenen zich in dat jaar tot den Gouverneur wendden met het verzoek van gouvernementswege over te gaan tot het oprichten eener school op Hollandschen grondslag. In het verslag der schoolcommissie over 1883 lezen wij daaromtrent:

„In de overtuiging, dat het onderwijs op Curaçao dringend verbetering eischt, heeft de Gouverneur eene commissie benoemd, teneinde eene geheele reorganisatie voor te bereiden."

De tijd tot het indienen van genoemd verzoekschrift was zeer gunstig gekozen. Curaçao verkeerde finantieel in een tijdperk van bloei: de fiscus werd gestijfd door de uitvoerrechten, geheven van de Aruba'sche phosphaatmijnen en zonder offers te eischen van Curaçaosche of Nederlandsche belastingschuldigen kon men eenige duizenden aan het onderwijs besteden, Reeds in 1884 werden door het Bestuur voorstellen aan den Kolonialen Raad gedaan, die met eenige wijzigingen werden aangenomen in October van datzelfde jaar.

Volgens deze wet werd het openbaar onderwijs verdeeld in drie afdeelingen:

Afd. III omvatte lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsch, aardrijkskunde, vormleer; dit onderwijs werd gegeven op de niet-betalende scholen.

Afd. II omvatte lezen, schrijven, rekenen, Nederlandsch, aardrijkskunde, geschiedenis, vormleer, Spaansch, Engelsch, en werd gegeven aan jongens en meisjes op betalende scholen.

Afd. I was ingericht als eene H. B. S. met 3-jarigen cursus in Holland. De onderwijzers of onderwijzeressen met den titel van leeraars en leeraressen moesten of eene acte middelbaar onderwijs, of de hoofdacte of de hulpacte met minstens drie talen of twee talen met wiskunde bezitten.

Hunne tractementen waren bij minimum en maximum vastgesteld als volgt.

1. Leeraars *f* 2000 — *f* 3800.
2. Leeraressen » 1800 — » 3000.
3. Directeur » 2700 — » 4500;

1 en 3 met 6 driejaarlijksche verhoogingen van *f* 300.

Aan afdeeling II en III zouden werken onderwijzers IIe en IIIe klasse, onderwijzeressen en hulponderwijzeressen met de volgende tractementen:

Onderwijzer 2e kl. *f* 1600 — *f* 2800.
Onderwijzeres 2e kl. » 1400 — » 2600.
Onderw. 3e kl. en hulponderwijzeressen . . . *f* 800 — » 1600.

Dadelijk na aanneming der verordening werd er eene flinke „bestelling" van onderwijskrachten in Holland gedaan, aangezien men hier slechts een

No. 29. **Zoutindustrie.**

paar onderwijzers geschikt achtte op de scholen van Afd. I en II over te gaan.

Den 15en Juli 1885 werd de school (want aanvankelijk waren de beide afdeelingen nog vereenigd) geopend.

Van een afdeeling II met zes en van afdeeling I met drie klassen was natuurlijk nog geen sprake; het jongere geslacht moest eerst opgroeien en van de ouderen waren er geen geschikt reeds in de hoogste klassen te worden geplaatst. Eerst na een paar jaren werd het aantal klassen van Afd. I uitgebreid tot drie en in 1889 was 't aantal klassen en 't personeel met benoeming van ondergeteekende tot leeraar voltallig.

Uit de verslagen der schoolcommissie in de eerste jaren na de oprichting der nieuwe school ontleen ik het volgende:

1885. „Bevatten de jaarlijksche verslagen tot nu toe weinig meldens waardig, behalve stereotype klachten over het bijzonder onderwijs, het is de commissie aangenaam te kunnen zeggen, dat het onderwijs een grooten stap vooruit heeft gedaan. Het was gebleken, dat de bijzondere scholen niet aan de eischen des tijds voldeden, tengevolge van gemis aan methode en onderwijs-krachten".

1886. „Het sterk toenemen van het aantal leerlingen op de nieuwe school, is een bewijs van het groote vertrouwen, dat zij geniet".

1887. „Omtrent het onderwijs kan niet anders dan gunstig worden getuigd. De school voorziet in eene werkelijke behoefte en degelijk onderwijs wordt door het meer ontwikkelde gedeelte der bevolking verlangd".

Volgen eenige klachten over de bijzondere scholen.

In 1889 deden voor het eerst 2 leerlingen eindexamen, na de drie klassen van Afd. I te hebben afgeloopen en verwier-

No. 30. **Hoeden vlechten** (foto van den heer van Lier).

ven het daarvoor uitgereikte diploma van goed volbrachte studie.

De eerste verandering kwam in 1891, toen de jongens- en meisjesschool gescheiden werden, daar de ouders met het oog op de vroege ontwikkeling der Indische jeugd, het vereenigen van jongens en meisjes op de schoolbanken afkeurden.

Er ontstond nu een afzonderlijke meisjesschool van Afd. II met 8 klassen onder een directrice, welke school ongeveer gelijk stond met eene Hollandsche school voor M. U. L. O.

Tevens werden toen, om redenen hier niet ter zake doende, de jongensscholen van Afd. I en II, die tot nog toe onder één directeur vereenigd waren, gescheiden, en wij kregen dus:

eene meisjesschool met 8 kl.
eene jongensschool met 6 kl., Afd. II.
eene dito met 3 kl., » I.

Deze toestand heeft ongeveer zes jaren bestaan, (behalve wat betreft de tractementen van het personeel) en in die jaren heeft het onderwijs op de genoemde scholen goede vruchten afgeworpen. De jongelui, die gedurende dien tijd de scholen bezochten en het eindexamen aflegden, behoorden en behooren nog tot de best ontwikkelden van het eiland en velen van hen worden in de ambtenaarswereld of in handelshuizen, hier of in Venezuela, als de beste krachten beschouwd. Verscheidene van hen vertrokken naar Holland, om daar in 2e of 3e klassen H. B. S. geplaatst, hunne studie te voltooien. Het personeel bestond voor het grootste gedeelte uit Hollandsche onderwijzers met hoofdacten, taalacten en enkele bevoegdheden voor het middelbaar onderwijs.

Jammer, dat deze toestand niet kon blijven voortduren, — en dat was eene fout in de verordening van 1884 — de scholen kostten *te* veel, vooral toen langzamerhand de tractementen door de periodieke verhoogingen begonnen te stijgen en men bovendien rekening ging houden met de komende pensioenen. Het aantal leerlingen in Afd. I was uit den aard der zaak gering. Afd. II had gemiddeld 20 leerlingen per klasse; Afd. I begon gewoonlijk in de laagste klasse met 15 à 16 jongelui, waarvan niet meer dan 4—7 eindexamen aflegden. Redenen daarvan waren het hooge schoolgeld (*f* 120—*f* 150) en de noodzakelijkheid voor sommigen, zoo spoedig mogelijk zelf wat te verdienen.

De bron van inkomsten uit Aruba vloeide ook niet meer; er moest dus bezuinigd worden.

Dit gebeurde bij verordening van 1893 waarbij de tractementen verlaagd werden en gebracht op:

leeraars . . . *f* 1800 — *f* 3000.
onderwijzers 2e kl. » 1400 — » 2200.
id. 3e kl. » 800 — » 1600.

Geheel onbillijk kon men deze wijziging niet noemen. In vergelijk met de tractementen der andere ambtenaren en met het oog op den levensstandaard alhier, die niet veel hooger is dan in Holland, waren de tractementen, vooral van de leeraars, wel wat hoog (hooger dan van predikant, en bijna gelijk aan die van adm. van financiën, secretaris enz). En wat de hoofdzaak is: bij de nieuwe regeling kon men blijven verwachten, dat men *goede* krachten uit Holland zou kunnen krijgen.

Maar het onderwijs bleef op de begrooting het stiefkind en zooals het ook in Holland maar al te dikwijls het geval is; als er bezuinigd moet worden, is het onderwijs het eerst aan de beurt.

„Afdeeling I kost te veel geld"; „voor 20 leerlingen dier school kan men geen drie dure leeraars bezoldigen" enz., waren de telkens gehoorde klachten en eindelijk werd dan ook in 1897 door eene nieuwe verordening aan de school een gevoelige knak toegebracht. Tegen te spreken was het niet, dat de school veel geld kostte, maar datzelfde zal wel kunnen gezegd worden van elke H. B. S. in een kleine plaats in Holland en de vraag is alleen, of het belang van goed onderwijs, dat hier op het spel stond op een eiland als het onze, waar de jongelui, die veelal naar de Republieken van Zuid-Amerika gaan en daar de vergelijking moeten kunnen doorstaan met hen, die in Europa hunne opleiding genoten hebben, niet opwoog tegen een paar duizend gulden meerdere kosten? De scholen van Afdeeling I en Afdeeling II (jongens en meisjes) worden bezocht door ± 250 leerlingen, die ongeveer *f* 14000 schoolgeld betalen. De begrooting voor die scholen bedroeg in 1897 ± *f* 32000. zoodat iedere leerling in dat jaar aan het gouvernement ongeveer *f* 72 kostte.

Voorzeker geen geringe som! Maar waar jaarlijks door de schoolcommissie erkend werd, dat er op Curaçao geen gelegenheid bestond voor kinderen uit den gegoeden stand, om van hun 6e tot hun 14e jaar degelijk onderwijs te ontvangen, daar zullen er toch maar weinig zijn, die te ver gedreven zuinigheid op het hoofdstuk „onderwijs" zullen willen verdedigen. Er komt hier nog eene omstandigheid in aanmerking.

De bijzondere scholen, die nu nog bestaan, behandelen bijna alle (de Katholieke zuster- en fraterscholen, hoofdzakelijk bezocht door on- en minvermogenden, zonder ik uit) het Nederlandsch als bijvak en het onderwijs wordt bijna uitsluitend in het Spaansch of Engelsch gegeven.

Waar het Hollandsch nu toch al weinig genade vindt in de oogen der Curaçaonaars, daar is de Openbare School de eenige plaats, waar de kinderen gedwongen worden, het grootste gedeelte van den dag Hollandsch te hooren en te gebruiken.

De school moet dus als een der hoofdmiddelen om de Hollandsche taal in eere te doen houden en haar door de jeugd als voertaal bij het aanleeren der andere vakken te doen gebruiken, hoog gehouden worden door allen, die dit een hoofdvereischte vinden voor eene Hollandsche kolonie.

Voldeden de openbare scholen niet meer, of verdwenen zij, en nam het bijzonder onderwijs hare taak over, dan zou het Hollandsch wel niet van het programma verdwijnen, maar zeer zeker daar, waar de ouders hunnen invloed konden doen gelden, niet meer de voertaal van het onderwijs zijn. Reeds daarom is de bloei der O. School in mijne oogen een vereischte, en moet ieder daaraan medewerken, die van oordeel is, dat in een Hollandsche kolonie het Hollandsch *de* taal behoort te zijn.

Dat ik hier niet overdrijf, blijkt wel uit het feit, dat het bezwaar van verscheidene ouders tegen de school is: dat de voertaal het Hollandsch is. Men houdt hier in 't algemeen *niet* van onze taal; dat feit is te betreuren, maar 't is waar. *Zelfs* na acht- of negenjarig verblijf op de scholen, waar de leerlingen het toch licht zoover brengen, dat zij zich vlot of tenminste behoorlijk in het Hollandsch kunnen uitdrukken, kan men hen er niet toe brengen, Hollandsch te spreken buiten het schoolgebouw. Er zijn in Curaçao misschien geen 20 huisgezinnen, behalve der Macamba's (zooals de Hollanders hier heeten), die *nu en dan* onder elkander Hollandsch spreken en zeker geen tien, waar dat regel is. Weet men daarbij dat bijna allen, vooral het jongere geslacht, het goed of tenminste behoorlijk spreken *kunnen*, maar het alleen doen, wanneer zij met Hollanders in aanraking komen, dan zal men mij toegeven, dat het boven beweerde bewezen is.

No. 31. Visscherij.

Nog meer jammer is, dat Hollanders zelf hiertoe meêwerken. Ik ken verscheidene volbloed Hollanders met Curaçaosche dames getrouwd, die met hunne eigen kinderen nooit anders dan de algemeen gebruikte taal, het Papiamentsch (een mengelmoes van Spaansch, Hollandsch, Engelsch en Indiaansch) spreken en wier kinderen op zes-jarigen leeftijd bijna geen hollandsch verstaan.

Na deze kleine afdwaling keer ik terug tot de gewijzigde verordening van 1897, die nu nog van kracht is.

Het openbaar onderwijs werd nu verdeeld in: elementair onderwijs (vroeger Afd. III), meer uitgebreid lager onderwijs (Afd. I en II).

Tevens werd op de jongens en meisjesschool, (sedert 1903 genaamd: Hendrikschool en Wilhelminaschool) het aantal klassen met één verminderd, zoodat ze 8 en 7 klassen zouden tellen.

Te betreuren was het, dat de leertijd der leerlingen op die wijze met een jaar verkort werd. Dit werd dan ook door velen gevoeld en korten tijd later werd een verzoekschrift aan den Gouverneur (Mr. Barge) ingediend, met het doel de wederoprichting der negende klasse te verkrijgen. Tot op heden is daarop, voor zoover ik weet, geen antwoord ontvangen.

Dat de ouders met dien verkorten leertijd niet ingenomen waren blijkt 1e uit bovengenoemd rekest en 2e uit het feit, dat de meeste leerlingen der hoogste klasse na afgelegd examen nog een jaar een privaat-cursus volgden van ondergeteekende ja zelfs soms de achtste klasse bij gebrek aan beter nog eens doorliepen met hun diploma in den zak. Wel zou het aantal leerlingen der 9e klasse altijd gering moeten blijven, maar op 6—8 leerlingen zou men altijd kunnen rekenen

De vraag, of dat aantal de uitgave van een 1e kl. onderwijzer wettigt, zal natuurlijk niet door ieder bevestigend worden beantwoord maar toch door velen, die goed onderwijs een landsbelang achten.

No. 32. Visscherij.

De grootste fout lag echter m. i. niet in de opheffing der 9de klasse, maar in het feit, dat het programma onveranderd bleef

en de leerstof, die tot nog toe in negen jaar was verwerkt, samengeperst werd in eene achtjarige periode. Geen vak (Hollandsch, Fransch, Duitsch, Engelsch, Spaansch, Algebra, Rekenen, Meetkunde, Boekhouden, Natuurkunde, Aardrijkskunde, Geschiedenis) mocht worden geschrapt.

Al is nu de school nog niet, zooals de heer Van Kol haar in zijn boek over de Antillen noemt, een »misbaksel" geworden, toch is het waar, dat ze in hooge mate aan overlading lijdt, en dat wederinvoering eener negende klasse of inkrimping van het aantal vakken, te wenschen ware.

Een tweede verandering in datzelfde jaar was, dat de tractementen verlaagd werden en de titels: leeraar en leerares vervielen. Er waren nu onderwijzers 1e, 2e en 3e klas en twee klassen onderwijzeressen. Hunne tractementen waren:

onderwijzers 1e kl *f* 1500 — *f* 2500.
» 2e » » 1300 — » 2000.
» 3e » » 800 — » 1600.

Deze tractementen zijn feitelijk te laag, om goede krachten te krijgen uit Holland, en hoe langer hoe meer gaat men zich nu behelpen met hier gediplomeerde onderwijzers, wat zeker oorspronkelijk niet in de bedoeling heeft gelegen van den wetgever.

Zonder in 't minst te kort te willen doen aan de bekwaamheid en geschiktheid van sommigen onder hen, zal het toch zeker wel vast staan, dat in 't algemeen onderwijzers, die geen andere opleiding genoten hebben dan enkele privaatlessen (de normaalschool is reeds tien jaar opgeheven), niet geschikt zijn voor onderwijs aan een school met M. U. L. O.

Dat de tractementen nu feitelijk te laag zijn voor uit Holland komende onderwijzers, blijkt wel hieruit, dat zich vroeger voor een vacante betrekking 50 à 60 sollicitanten aanmeldden, en men nu vaak maanden moet wachten voor zich enkelen aanbieden. Voegt men hier nog bij, dat er in de laatste jaren voortdurend onderwijzers met verlof waren (op het oogenblik zes), zoodat er altijd tijdelijke vacatures zijn, die men moet aanvullen met allerlei beschikbare krachten van de eilanden en van hier en men zich dan dikwijls met kweekelingen behelpen moest, dan zal men begrijpen, dat de toestand der openbare scholen op het oogenblik alles behalve rooskleurig en er dringend verbetering noodig is.

Dit is m. i. te bereiken door:

1e verhooging van tractement op den grondslag van de verordening van 1893, of tenminste door bij benoemingen de maxima en niet de minima toe te kennen) wat volgens de verordening geschieden kan);

2e de benoeming van enkele nieuwe onderwijzers met verschillende bevoegdheden, vooral wiskunde en moderne talen;

3e wederinvoering der negende klasse.

Dan, geloof ik, zal de school zich kunnen opheffen uit den toestand van beginnend verval, waarin ze nu verkeert, en zal ze weer kunnen worden, wat ze was in de jaren '89—'96. Wel zal dat geld kosten, maar een aantal van 250 leerlingen uit de beste lagen der maatschappij wettigt toch zeker wel de meerdere uitgave van eenige duizenden guldens en bovendien, waar de bestaande toestand toch al zooveel geld verslindt, daar zal het toch wel aanbeveling verdienen, liever dat bedrag nog wat te verhoogen, maar dan ook een school te hebben, die aan de verwachtingen en aan haar doel beantwoordt, dan door te ver gedreven zuinigheid de school jaarlijks te zien achteruitgaan.

Met den wensch, dat dit schrijven daarop eenigen invloed moge hebben, en ik het geduld der lezers niet te veel op de proef heb gesteld, eindig ik dit overzicht.

H. MICHELSEN,
Hoofd der Hendrikschool op Curaçao.

Het R.-C. Bijzonder Onderwijs op Curaçao.

Korte schets van zijn ontstaan, ontwikkeling en toekomst.
(Hierbij behooren Foto's No. 34—38).

»Alles op Curaçao is exceptioneel."

Deze uitspraak van een der grootste zonen van Curaçao (1) ziet men bij elken voetstap in de kolonie bewaarheid. Vandaar, dat het zoo moeilijk is, om buiten de kolonie zich een goed denkbeeld te vormen van hetgeen hier omgaat, van onze nooden en behoeften van ons lief en leed. Vandaar ook de vele verkeerde oordeelvellingen, die men in de Nederlandsche pers, zelfs in uitspraken en maatregelen der Hooge Regeering aantreft. Men meende goed te doen met algemeene, overigens zeer wijze beginselen hier toe te passen en . . . men deed juist, wat hier *niet* gedaan moest worden.

Ook met betrekking tot het onderwijs is die uitspraak waar. Terwijl bijna overal elders het openbaar onderwijs regel en het bijzonder onderwijs uitzondering is, vindt men hier juist het tegenovergestelde.

Hier is bijzonder onderwijs regel, — openbaar onderwijs uitzondering. De officieele statistieken toch maken uit, dat op Curaçao 75 % der kinderen de bijzondere school, 25 % de openbare school bezoekt. Dit zal sommigen zeker een ideale toestand voorkomen. Minder ideaal echter wordt die toestand als men de percentsrekening ook toepast op hetgeen de Koloniale Regeering aan het onderwijs ten koste legt, ook hier weer eene uitzondering vormend, waarvan men niet licht een tweede voorbeeld zal kunnen aanvoeren.

Van die kosten komen 75 % ten voordeele van de 25 % die de openbare school bezoeken en 25 % aan de 75 % die de bijzondere school volgen. Eene omgekeerde verhouding dus.

Als eigenlijke grondlegger van het bijzonder onderwijs op Curaçao moet zeker beschouwd worden Z. D. H. Mgr. M. Niewindt, die jaren lang de Curaçaosche Missie als apostolisch vicaris bestuurde. Het archief van het vicariaat is daar, om te bewijzen, hoe noodzakelijk deze kerkvorst het godsdienstig onderricht achtte. Meer dan 50 brieven zijn nog

(1) A. H. Chumaceiro Az.

in copie aanwezig, waarin Z. D. H. zich tot allerlei personen in Nederland en elders wendt, om hen te overtuigen van de noodzakelijkheid, vooral de arme slavenbevolking te onderrichten in de waarheden van den godsdienst, om ze zoo voor te bereiden op de emancipatie, die op til was.

Men veroorlove ons een paar aanhalingen te doen uit dien belangrijken brievenschat. Ze zullen den lezer overtuigen hoe reeds in de eerste helft der vorige eeuw de Katholieke Missie er op uit was, het onderwijs der volksklasse met alle mogelijke middelen te bevorderen.

Reeds in 1834 (14 Nov.) schreef Mgr. Niewindt aan den toenmaligen Minister van Koloniën:

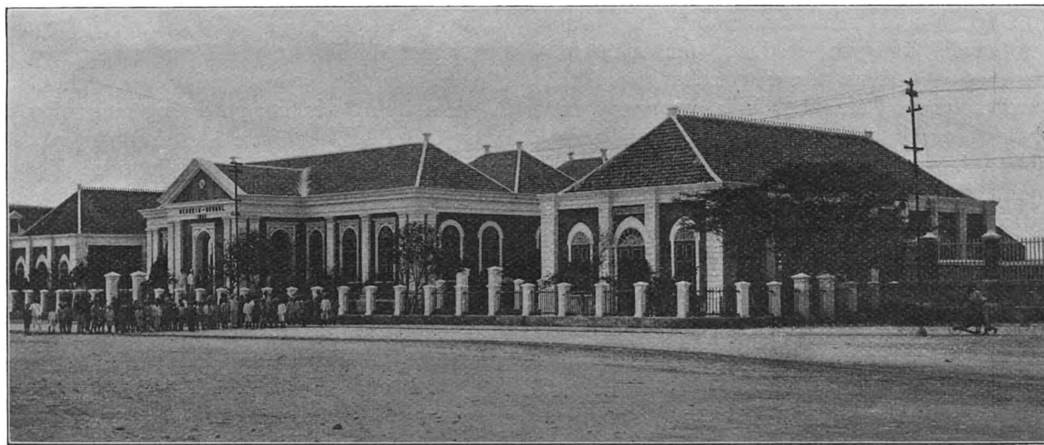
Excellentie,

....

Na eene hoofsche inleiding, meent Mgr. Niewindt als oud vriend van Z.Ex. dezen eenige punten te mogen herinneren:

»In de eerste plaats verdient zekerlijk gesteld te worden de verregaande onbeschaafdheid, welke alhier onder de lage volksklasse wordt opgemerkt en die natuurlijkerwijze de moeder van vele misslagen en gebreken is; ik heb gedurende de 10 jaren, dat ik mij hier bevind met mijne medepriesters getracht deze ruwheid zooveel als mogelijk is door een godsdienstig onderwijs te verminderen; ofschoon deze pogingen niet vruchteloos geweest zijn, hebben zij echter niet geheel en al haar doel bereikt; immers om hier toe te geraken zou ik in de eerste plaats meer geestelijken behoeven, en in de tweede plaats, zou ik het dan ook voor allernuttigst achten, dat het Gouvernement ons de hand leende om op de eene of andere wijze leermeesters aan te schaffen, welke den behoeftigen onderwijs in het lezen en schrijven konden geven; dat onderwijs zou zich ook tot den slavenstand kunnen uitstrekken, indien hetzelve b.v. ten dienste der slaven des avonds na den afloop des arbeids, of wel des Zondags na de Godsdienstoefening gegeven werd. Ik bedoel hier zeker geen uitgebreid onderwijs, maar slechts zoodanig hetwelk, die thans volstrekt onwetende menschen kan in staat stellen om op eene betere wijze de grondbeginselen van hunnen godsdienst in welken zij gedoopt zijn en de verplichtingen, welke zij ten opzichte van het Gouvernement, van hunne meesters en van hunnen evenmensch te vervullen hebben, te leeren kennen.

Evenzoozeer ik een al te uitgebreid onderwijs voor die soort van menschen zou gevaarlijk achten, evenzoo meen ik, dat eene volstrekte domheid nadeelig wezen kan; immers iemand, die niets weet en geen plichtgevoel bezit is niet moeilijk tot alles te verleiden en kan ligtelijk door den eerstkomenden fortuinzoeker bedrogen worden. Er zijn wel is waar op de weinige hier bestaande scholen eenige arme kinderen, welke aldaar gratis onderwijs genieten, dan, hun aantal is zoo gering dat hetzelve waarlijk niet waardig is genoemd te worden. Op het platteland, evenals op Aruba en Bonaire is geen de minste gelegenheid om kosteloos eenig onderwijs te erlangen".

No. 33. **Hendrik-school.**

Bij eene andere gelegenheid, toen de Emancipatie der slaven al meer en meer naderde, wendde Mgr. Niewindt zich opnieuw tot de Regeering in Nederland, en drong er ten sterkste op aan, dat men de slaven op die emancipatie door onderwijs zou voorbereiden. »Alle slaven", zoo schrijft de ijverige Prelaat; »misschien een 25 uitgezonderd, zijn in den Roomsch Kath. Godsdienst gedoopt, evenals de gekleurde en zwarte vrije bevolking dezer drie eilanden..... Ik geloof niet, dat ik mij te veel laat voorstaan, indien ik gerustelijk beweer, dat voor geen oproer, geen merkelijke schennis van eigendommen, nog veel minder van personen, alhier te vreezen is, indien ons, priesters, de noodige middelen gegeven worden om op de harten dier menschen in godsdienstigen zin te kunnen werken. Ja, ik durf gerustelijk beweren, dat onze invloed meer zal ten uitvoer brengen om rust en kalmte in deze kolonie te handhaven dan een talrijk, kostbaar en mijns bedunkens, ondoelmatig garnizoen in staat is zulks te doen.

»*Ik bedoel hier niet zoozeer het godsdienstig onderwijs, alswel het schoolonderwijs*; onkunde of liever

domheid is niet slechts het kenmerk van onbeschaafdheid, maar ook al te dikwijls de moeder van ondeugd en wanorde. Daar echter zulks meer op het opkomende geslacht dan op het tegenwoordige der slaven, die geëmancipeerd staan te worden, betrekking heeft, kan ik Uwe Exc. de verzekering geven, dat wij bereid zijn, om bij de eventueele emancipatie op de drie door ons opgerichte scholen, waar aan arme kinderen *gratis* zonder eenige tegemoetkoming van het Gouvernement, thans onderwijs gegeven wordt, ook de kinderen der geëmancipeerde slaven, voor zooverre de localen zulks toelaten, op te nemen".(¹)

Mgr. Niewindt spreekt in dezen brief van drie door hem opgerichte scholen. Inderdaad, hij had zijne pogingen niet beperkt tot brieven schrijven, maar ook de hand aan den ploeg geslagen.

Den 12en Januari 1842 bood de haven van Curaçao een ongewoon schouwspel. De mare had zich verspreid, dat de *Maria en Jacoba*, die voor de haven lag, liefdezusters aan boord had, die zich op Curaçao kwamen vestigen, om zich te wijden aan het onderwijs der jeugd. Dat was iets geheel nieuws voor Curaçao, waar voor zoover men wist nog nooit eene Katholieke Liefdezuster zich vertoond had, of het moest zijn op de doorreis naar Venezuela of Colombia. Weldra lag de *Maria en Jacoba* in de haven ten anker.

Mgr. Niewindt ontving de 5 Eerw. zusters, die de hoeksteenen zouden zijn voor het gebouw van bijzonder onderwijs.

Reeds den 14en Febr. werd door de Eerw. zusters hare eerste school geopend, welke drie afdeelingen bevatte, voor notabelen, burgers en armen.

Spoedig riep het groote getal leerlingen om versterking der leerkrachten en reeds in 1843 kwamen 5 nieuwe zusters het eerste getal verdubbelen.

Met veel tegenspoed had deze kleine kolonie in den beginne te kampen. De gele koorts, de geesel der tropen, eischte hare slachtoffers.

Binnen het jaar viel èn de eerste Rector der zusters, de Eerw. Heer v. Roosmalen, die de zusters van uit Holland begeleid had, èn de eerste overste de Eerw. Mère Scholastique ten offer aan de gele koorts. Doch de grondslag was gelegd en de gevallenen werden telkens door nieuwe zusters vervangen.

Weldra voegden zich bij de dagscholen door de zusters bestuurd, ook een pensionaat, waar jongedames van de eilanden van den West-Indischen archipel, van Venezuela en Colombia eene aan haar stand beantwoordende opleiding ontvingen.

Den 11 Febr. 1848 deed Mgr. Niewindt bij het Gouvernement van Curaçao aanvrage, om de eerste school voor armen op te richten *buiten de stad*, n.l. op den Cabrietenberg te *Barber*. Deze datum en dit feit zijn merkwaardig. Het Gouvernement van Curaçao had de handen vol aan het onderwijs in het stadsgedeelte. Het kon toen, evenmin als thans, denken aan het onderwijs in de Buitendistricten. Welk onderwijzer of onderwijzeres zou zich daar bij de slavenbevolking hebben willen vestigen te midden van negerhutten in de bergen verspreid? Al hadde men het hoogst mogelijke salaris beschikbaar gesteld, er zouden geen geschikte personen gevonden zijn. Wat dus het Gouvernement niet aandurfde of niet aan kon, Mgr. Niewindt durfde het aan, steunend, en niet te vergeefs, op den geest van opoffering der Eerw. zusters. Daar werd inderdaad moed vereischt voor die onderneming.

Op ossenkarren moest de reis naar het binnenland gedaan worden. Men moest verzaken aan den omgang met beschaafde menschen, verzaken ook aan al de gemakken, die het stadsleven in overvloed geeft, zich tevreden stellen met den armelijken kost en het kabrietenvleesch van 't platteland.

De school begon, en deze stichting werd weldra gevolgd door meerdere andere. In 1848, 11 Dec. werd voor Bonaire eene zusterschool aangevraagd, den 29en Juni 1849 voor St. Martin, welke aanvraag echter door het Gouvernement geweigerd werd. Deze weigering steunde op een Gouvernements-besluit van 1819, (19 Nov.) waarbij bepaald werd, dat geene bijzondere scholen mochten worden opgericht zonder toestemming van den Gouverneur.

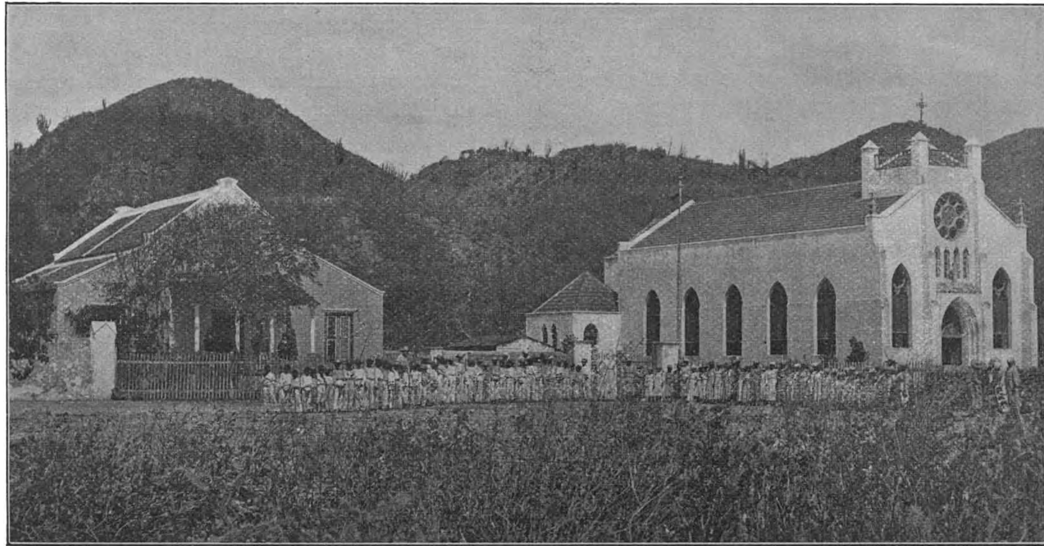
Het duurde echter niet lang meer of ook Bonaire en Aruba hadden hare zusterscholen in de verschillende parochiën; want ook in onze Kolonie werd het ceuwenoude, eerbiedwaardige gebruik gehuldigd, dat naast de Kerk ook de school verrijzen moet. In 1851 (13 Juni) had ook de Parochie *Santa Maria* in de Midden-divisie van Curaçao, en *Pietermaay* in het stadsdistrict eene zusterschool, *Santa Rosa* in de Boven-divisie had de hare in 1853, en zoo volgden al de parochiën der kolonie de eene na de andere.

Ook voor de mannelijke jeugd in de stad had Mgr. Niewindt gezorgd. Reeds in 1849 kon hij naar Holland schrijven »dat er in de stad eene »uitstekende Katholieke school voor jongens bestond »onder leiding des Heeren B. Huijke, een uitstekend »Hollandsch onderwijzer», dien Mgr. Niewindt in 1842 voor zijne missie had geëngageerd. »In deze school» zoo schreef Mgr. Niewindt den 8sten Jan. 1849, »wordt tegen een matig schoolgeld in 4 levende »talen, behalve in de verdere bijvakken onderwijs »gegeven; de man doet opofferingen, die zelfs zijn »krachten te boven gaan en heeft het zooverre »gebracht dat zijn school volgens de getuigenis van »den President der schoolcommissie alhier, Mr. »J. Schotborgh Hz. bij het laatste schoolexamen, »de beste der alhier bestaande scholen is.» Ook had *Santa Rosa*, dank zij de persoolijke bemoeiingen van den volijverigen Pastoor Putman reeds eenigen tijd zijne Katholieke school onder leiding des Heeren van Gijzelen, welke school in 1853 in eene zusterschool overging.

In 1858 verwezenlijkte Mgr. Niewindt een zijner lievelingsdenkbeelden, de oprichting n.l. van een Weeshuis voor meisjes, waarin aan die kinderen eene opvoeding gegeven zou worden, die haar later in staat zoude stellen als nuttige leden der maatschappij werkzaam te zijn.

In die dagen reeds ging Mgr. Niewindt, die altijd groote plannen overwoog en uitvoerde, om met het denkbeeld, om in de verschillende

(¹) Archief van het Apost. Vic. v. Curaçao. Vol. VIII.

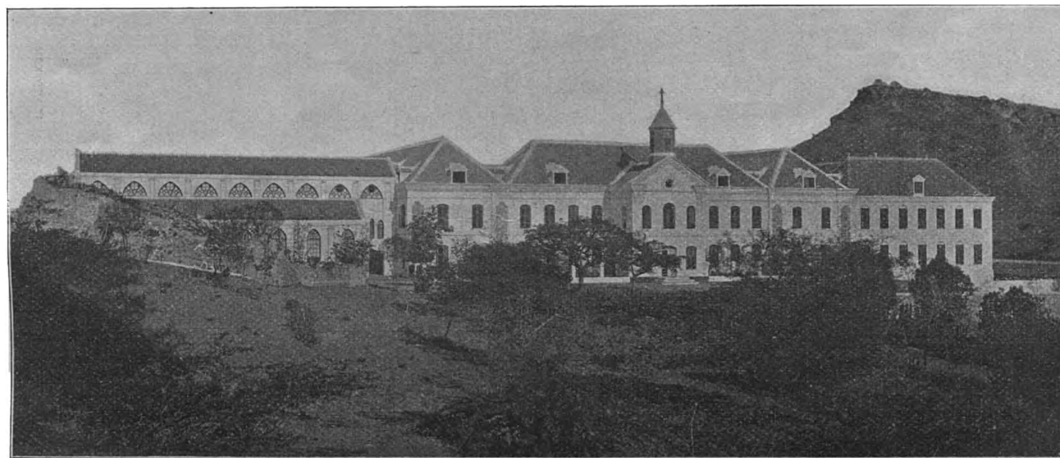
No. 34. Armenschool in de buitendistricten. School en kerk op Westpunt.

parochiën ook afzonderlijke jongensscholen op te richten. Hij wendde zich daarom in Nov. 1857 tot Mgr. Zwijsen, aartsbisschop van Utrecht, om geestelijke broeders, die zich twee aan twee in de verschillende parochiën zouden vestigen en zich wijden zouden aan het onderricht der mannelijke jeugd. Dit plan schijnt echter op onoverkomenlijke moeilijkheden gestuit te zijn; althans in volgende jaren zien wij hem met gelijk verzoek zich wenden tot Mgr. Paradis, Bisschop van Roermond, en Mgr. Rutten te Maastricht, evenwel zonder beter succes.

In allen gevalle blijkt uit al deze pogingen van den ijverigen Kerkvoogd, dat het hem hoogen ernst was met hetgeen hij aan de Hollandsche Regeering schreef, dat n.l. de slavenbevolking door onderwijs moest worden voorbereid op de Emancipatie, Dat dan ook die Emancipatie in latere jaren zonder de minste moeilijkheid of zonder een zweem van onlusten kon plaats hebben, heeft de Regeering voor een zeer groot gedeelte te danken aan den onvermoeiden ijver, de onafgebroken werkkracht van den grooten man. De Regeering erkende dit eenigszins door Mgr Niewindt te benoemen tot Ridder van den Ned. Leeuw, eene onderscheiding die zelden méér verdiend was.

Toen den 12^{en} Jan. 1860 de ijverige Prelaat het moede hoofd ter ruste legde, was het bijzonder onderwijs geheel georganiseerd en behoefde zich nog slechts te ontwikkelen, om te komen tot den wasdom, dien het in onze dagen bereikte. Ontzaglijke offers van werkkracht en geld werden daartoe gevorderd. De Regeeringen van Curaçao waren in den loop der jaren niet altijd even geneigd dit laatste te verleenen; er waren Gouverneurs die maar niet wilden inzien, welke gewichtige diensten de Kath. Missie in zake onderwijs aan de Kolonie bewees; er waren er zelfs, die doortrokken van den ouden partijgeest dat onderwijs zooveel mogelijk tegenwerkte, ofschoon ze er zelf niets voor in de plaats konden geven; maar dat alles ontmoedigde Mgr. Niewindt niet. De moeilijkheden schenen zijn moed te stalen en zijne werkkracht te verhoogen. Uit het archief der Missie zouden belangrijke stukken kunnen openbaar gemaakt worden, om dit te staven.

Zijne opvolgers behoefden slechts voort te bouwen op de grondslagen door hem gelegd.

No. 35. Pensionaat Welgelegen.

In 1864 werd het pensionaat der Eerw. zusters aan den Havenkant in de stad gescheiden van de dagscholen en overgebracht naar de frisch gelegen Plantage *Welgelegen* (Habay) weleer bewoond door Gouverneur van Raders en getuige van zijne talijke proeven op landbouwkundig gebied.

Weldra verrees (in 1867) een geheel nieuw gebouw op Europeesche wijze als Pensionaat ingericht, prachtig gelegen aan den oever van het Schottegat, en werd het oude, ruime plantage-huis ingericht tot Weeshuis. Dat nieuwe pensionaat is sinds dien tijd de roem geweest van Curaçao en heeft niet alleen in Santo Domingo, Haiti, Venezuela, Colombia, Costa Rica enz. licht verspreid en beschaving, maar ook voor Curaçao een bron geopend van tijdelijke welvaart, door de ontelbare vreemdelingen, die het aantrok en die hier op Curaçao geruimen tijd vertoefden, hunne inkoopen deden, en allerlei ondernemingen deden bloeien.

In 1886 slaagde Mgr. Kreckens er in ook voor de mannelijke jeugd op Curaçao eene blijvende stichting in het leven te roepen. Op zijne uitnoodiging en gesteund door zijn aanzienlijk privaat-vermogen, kwamen de Eerw. Fraters van Tilburg zich op Curaçao vestigen. Het Colegio „Santo Tomas" was de vrucht van zijne pogingen. Wat met zoo gunstigen uitslag gedaan was voor de meisjes, geschiedde ook nu voor de jongens. Een pensionaat voor jongeheeren werd geopend en weldra stroomde de jeugd van Venezuela, Colombia en Santo Domingo toe om zich te laven aan deze nieuwe bron van godsdienst, wetenschap en beschaving. Doch ook de arme jeugd werd niet vergeten. Spoedig werden op Otrabanda en Pietermaay jongens armenscholen gevestigd in ruime en luchtige lokalen, waar door uitstekende onderwijzers, meestal in Holland gediplomeerd, thans onderwijs wordt gegeven aan ± 800 kinderen.

Het zou onbillijk zijn hier niet even te herinneren aan die kloeke Katholieke onderwijzers, die de Eerw. fraters voorafgingen. Zij hebben de hitte van den dag gedragen, zeker niet aangelokt door rijke salarissen of hooge pensioenen, maar door de edele aandrift hunner ziel om hunnen evenmensch wel te doen en de duisternis des geestes te verdrijven. Wie op Curaçao herinnert zich niet de namen van een Huijke, van een Dr. Baralt, den edelen banneling, van een »Meneer» Balk, van een Meester van Maanen, van een Eerw. Heer van den Donk en anderen, wier naam hun lof is. Het Katholieke Curaçao is hun oneindig veel verschuldigd.

Ook moet hier nog melding gemaakt worden van eene poging om op Curaçao, eene Katholieke inrichting voor hooger onderwijs te vestigen, wij bedoelen het Seminarie van Scherpenheuvel, hier opgericht door den Bisschop van Merida (Venezuela) en toevertrouwd aan de Eerw. Dominicaner der Hollandsche Provincie.

Een ruim gebouw verrees en het onderwijs nam onder de gunstigste voorteekenen een aanvang. De onophoudelijke revoluties echter, die Venuzuela's boezem de daaropvolgende jaren verscheurden, noodzaakten, jammer genoeg, deze onderneming, die zooveel goeds beloofde, prijs te geven. Een zelfde lot, om dezelfde redenen, dreigt ook het eertijds zoo bloeiende Colegio »Santo Tomas».

Hier mag niet nagelaten worden eene eerbiedige hulde te brengen aan de nagedachtenis van een man, die verleden jaar stierf, doch wiens gedachtenis niet spoedig vergaan zal; wij bedoelen den Z.Eerw. P. H. Frie, den stichter van het R. C. Jongens-Weeshuis te Santa Rosa. Deze practische man had ingezien, dat eene ambachtsschool voor Curaçao eene onwaardeerbare weldaad zou zijn.

Met geheel zijne liefdevolle ziel wijdde hij zich aan zijne edele taak, doorreisde Amerika en Holland, om de noodige fondsen voor zijne stichting te verzamelen. Zelf kunstenaar, onder Italiës blauwen hemel gevormd in de school der groote meesters, wist hij zijn kunstzin dermate aan zijne leerlingen mede te deelen, dat weldra het Weeshuis van Santa Rosa een kunstatelier bezat, wiens faam zich verre buiten Curaçao uitstrekte. Hij werd in zijn arbeid bijgestaan eerst door zusters Dominicanessen en later door de zonen van Don Bosco van Turijn, die nog heden ten dage met veel toewijding de inrichting besturen. De naam van Pastoor Frie zal in zegening blijven, zoolang er nog op Curaçao één dankbaar hart zijn zal.

Wij zijn gekomen aan het einde onzer taak. Het bijzonder onderwijs in zijn *wording, geschiedenis* en *ontwikkeling* heeft ons eenige oogenblikken bezig gehouden. Het zij ons ook nog geoorloofd een enkel woord te wijden aan zijne toekomst. Men heeft daarbij wel onderscheid te maken tusschen *de stad* en *het platteland. In de stad* zal zich het bijzonder onderwijs gemakkelijk op de hoogte houden, waarop degelijk onderwijs zijn moet, dank zij den steun der Regeering, dank ook de aanwezigheid van openbare scholen, welke een heilzamen naijver in het leven roepen en houden, die aan beide ten goede komt; dank vooral aan de toewijding, waarmede het personeel zijne zware taak vervult. Ook *in de stad* zal het mogelijk zijn de bijzondere school als een machtige factor te gebruiken voor de verspreiding der Nederlandsche taal en inderdaad is haar invloed ten deze niet te miskennen.[1])

Op het platteland echter, in de Buitendistricten, is de toestand geheel anders. Daar is het aantal kinderen zeer groot, wijl de R. C. Geestelijkheid met alle middelen welke haar ten dienste staan, de kinderen tot schoolbezoek aanzet. Maar het aantal onderwijzeressen is gering in vergelijking met het aantal kinderen. Vandaar dat niet altijd de resultaten aan de gestelde verwachtingen kunnen beantwoorden, ofschoon de schoolcommissie ieder jaar verklaart dat zij tevreden is over de R. K. scholen. Ook is de verspreiding der Ned. Taal onder de negerbevolking van buiten gering. Dat verwondere niemand, als men bedenkt, dat het volk eene zeer gemakkelijke, geheel aan hunne organen beantwoordende taal bezit in het Papiamentsch; de kinderen nu leeren in geen twee drie jaar de zeer moeilijke voor hunne organen bijna onmogelijke Hollandsche

---

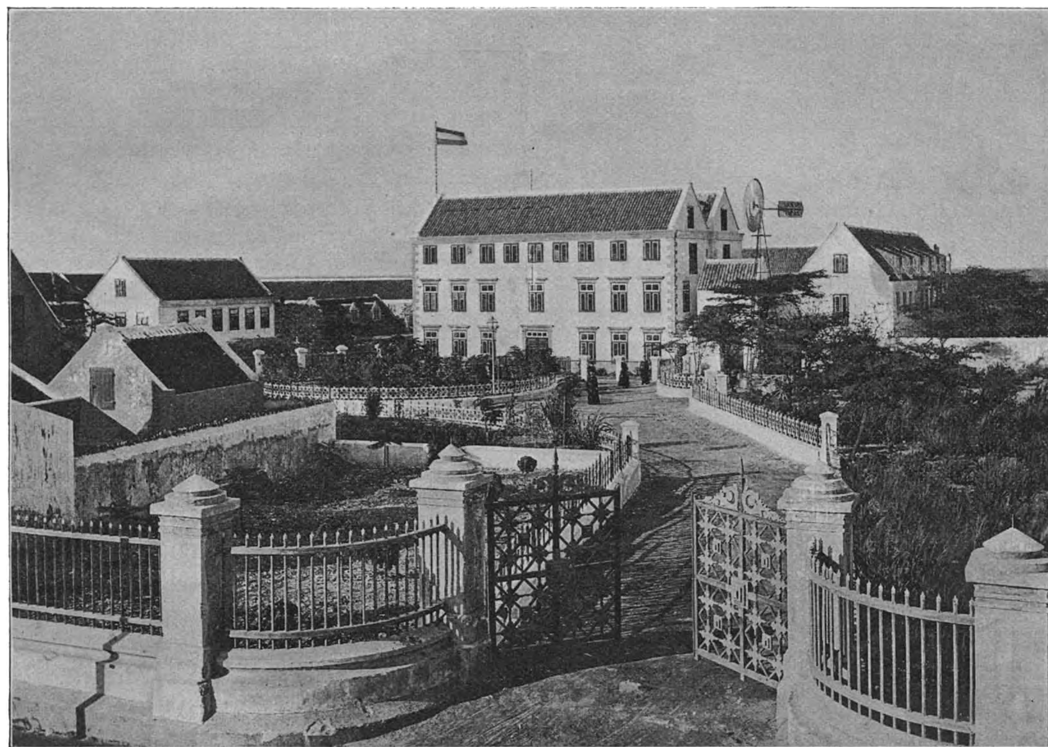
[1]) Dit blijkt vooral bij de jaarlijksche plechtige prijsuitdeelingen. Dan hoort men de kleinen in 't Hollandsch voordragen en zingen, dat het een lust is. Geen woord Papiamentsch wordt dan vernomen.

taal, die hun daarenboven in hun verder leven van nul en geener waarde is; want gaan ze van hun eiland af, om in Venezuela of Colombia te werken, een lot dat ze bijna allen gemeen hebben, dan kunnen zij wel terecht met hun Papiamentsch, maar niet met het Hollandsch. Men kan Neerland's taal hartstochtelijk beminnen, gelijk schrijver dezes met fierheid erkent te doen, maar toch ligt op den bodem aller vragen, niet alleen »der menschen zondeschuld» maar ook de dubbeltjes-quaestie, de levensvraag, hoe kom ik aan den kost? En dan moet de Curaçaonaar van de Buitendistricten antwoorden, niet met Hollandsch. Waartoe het dus met zooveel moeite leeren? Waarom er mijn tijd aan verliezen, dien ik in de paar jaar van mijn schoolbezoek veel nuttiger besteden kan aan lezen, schrijven, rekenen ?

Wat de Regeering in de *Buitendistricten* te doen heeft? Het onderwijs, *dat de regeering zelf onmogelijk geven kan,* niet belemmêren door wettelijke bepalingen. Veeleer zij het er op uit door geldelijken steun te bewerken, dat het aantal onderwijzeressen kunne vermeerderd worden en in verhouding gebracht tot het aantal schoolgaande kinderen. De regeering bedenke dat, als ooit het bijzonder onderwijs, tengevolge der belemmerende bepalingen van wetten, die Stad en Buitendistricten niet wisten uit elkaar te houden en geen rekening hielden met practijk en ondervinding, zich aan de taak van 't onderwijs in de buitendivisies onttrekt, de regeering op dat oogenblik zou komen te staan voor de volgende keuze: òfwel jaarlijks f 100.000 meer uitgeven aan onderwijskrachten, meubilair, huur van gebouwen enz, òfwel de buitenbevolking verstoken laten van alle onderwijs. Het *eerste* is voor eene noodlijdende Kolonie onmogelijk, daargelaten nog de moeilijkheid om personen te vinden; het *tweede* zou een beschaafden staat geheel onwaardig zijn.

Vermeerdering van personeel, dat voor zijne nederige, maar verdienstvolle taak berekend is, dat zij het streven der Regeering, dat is de eenige weg haar aangewezen. Elke andere weg is er een met voetangels en klemmen.

Moge de volgende tabellarische opgave dit opstel besluiten; ze is ontleend aan het laatste Koloniaal Verslag over 1903.

No. 36. **Colegio Santo Tomas.**

In het *Stadsdistrict* bedienen de zusters van Liefdadigheid de volgende scholen:

1. Overzijde (Otrabanda) voor betalende kinderen ten getale van	106
2. Overzijde (Otrabanda) v. onvermogenden	170
3. „ „ Bewaarschool voor betalenden	80
4. Overzijde (Otrabanda) Bewaarschool voor onvermogenden	195
5. Pietermaay voor betalenden	65
6. „ „ onvermogenden	112
7. „ Bewaarsch. voor betalenden	16
8. „ „ „ onverm.	214
In de Buitendistricten:	
Santa Rosa	359
Montaña (Oost-divisie)	110
Santa Maria (Midden-divisie)	320
San Wilibrordo „	157
Barber Benedendivisie	235
Westpunt „	175
Pensionaat „Welgelegen"	65

Weeshuis „Welgelegen"	26
Jongens-Weeshuis (ambachtssch.) Santa-Rosa	18
Fraterscholen.	
Otrabanda (overzijde-stad) voor betalenden	51
„ „ „ „ onverm....	350
Pietermaay (onvermogenden)........................	270
Colegio „Santo Tomas" (internen).........	24
„ „ „ (externen).........	20
Totaal kinderen	3138

Bovenstaande getallen betreffen alleen het hoofdeiland, Curaçao, niet de geheele Kolonie. Men ziet er uit, dat het bijzonder onderwijs op Curaçao geen werkelooze kracht is, maar een factor waarmede rekening gehouden mag worden.

Curaçao 15 Maart 1905.

M. Victor Zwijsen.

De Nederlandsche taal op Curaçao.

'S Lands taal, 's Lands roem: want 's Lands taal bevat 's Lands geschiedenis en zijne wetten, waarvoor zijn burgers goed en bloed hebben opgeofferd; zij maakt ons bekend met het karakter en den vooruitgang van het Volk en leert ons voornamelijk zijne letterkunde kennen waaruit de wereld zijne voortbrengselen op het gebied van kunsten en wetenschappen ontwaart: — waarlijk, s'Lands taal is 's Lands roem!

Curaçao bezit in werkelijkheid geen eigen volkstaal; de inwoners maken gebruik van het Papiamentoe, dat, van het woord papiar (spreken) afgeleid, spraak beteekent. Men bedient zich hier van eene spraak, die geen taal is, want zij mist zelfs de eerste vereischte van eene taal, n. l. de spraakleer (grammatica) en bezit zelfs niet de noodige termen om het onderscheid tusschen het mannelijk en vrouwelijk geslacht aan te duiden.

Uit de omstandigheid dat Curaçao eene Nederlandsche kolonie is, volgt natuurlijk dat het Bestuur de Nederlandsche taal gebruikt en dat deze op de openbare scholen onderwezen wordt. Het is ook gemakkelijk te begrijpen, dat door dit Papiamentoe de ontwikkeling van de lagere volksklasse belemmerd en het aanleeren van de Nederlandsche taal ten zeerste bemoeilijkt wordt. Wel heeft men te allen tijde getracht, deze hinderpaal uit den weg te ruimen, omdat men ten volle bewust is, dat het onmogelijk is, zonder het bezit van eene volkstaal, tot dien stand van beschaving te geraken, dien de tegenwoordige tijd vereischt.

Niet alleen is het een algemeen verlangen, om het Papiamentoe af te schaffen; maar men eischt het zelfs en, daar noch dit verlangen, noch deze eisch bevredigd kunnen worden, beschuldigt men elkander, der jeugd en, over het algemeen, der beschaving een struikelblok in den weg te leggen. Voornamelijk de katholieke scholen, waar in het Papiamentoe onderwijs wordt gegeven, hebben 't in dit opzicht zwaar te verduren gehad en, hoewel oogenschijnlijk de klachten hierover niet geheel ongegrond zijn, zal men, na een onpartijdig onderzoek, bevinden dat, hoe gaarne ook de R. K. geestelijkheid de Nederlandsche taal op hare scholen ingevoerd zoude willen zien, dit niet van haar geheel en al afhankelijk is, omdat men diep ingrijpende bestaande omstandigheden niet over het hoofd mag zien. Ter wille van het godsdienstonderwijs onder de lagere volksklasse, die ongeveer $^7/_8$ der geheele bevolking inneemt, is de R. K. geestelijkheid als 't ware verplicht, het Papiamentoe in hare scholen te handhaven en handelt zij dus tegen de nationale idee in. Weliswaar wordt door dit gestadig veroordeelen de zaak niet verbeterd, integendeel, men legt der R. K. geestelijkheid in haar zegenrijk streven groote moeilijkheden in den weg en verzwakt haren invloed tot beschaving op het grootste gedeelte der bevolking. Men moet niet uit het oog verliezen, dat sedert Europeesche macht hier gevestigd is geworden, de R. K. geestelijkheid zorg heeft gedragen voor de opleiding en ontwikkeling der lagere volksklasse en aan diezelfde R. K. geestelijkheid hebben wij het dus te danken, dat de beschaving, hoewel gebrekkig, onder de verscheiden rassen die, sedert de ontdekking van dit eiland, hier woonachtig waren, het standpunt heeft bereikt dat zij thans inneemt. Alhoewel de kiemen door de Spaansche geestelijkheid gelegd zijn, en mogelijk met onze gevoelens en denkbeelden niet overeenstemmen, moet men wel bedenken, dat de R. K. geestelijkheid thans, bijna zonder uitzondering, in Nederland is geboren en dat zij, buiten kijf, hare Spaansche ambtgenooten over het algemeen in karakter en kennis verre overtreft.

Ook de Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben getracht de Spaansche en patois-talen in de Philippijnen af te schaffen en de Engelsche taal op de scholen in te voeren, maar de groote Republiek, waar het beginsel tusschen Kerk en Staat zoo strikt gehandhaafd wordt, was verplicht, na een korte proefneming, haar voornemen op te geven en zich tot den Paus van Rome te wenden, om deze gewichtige en nog andere aangelegenheden, waaronder in de eerste plaats het onderwijs, in die kolonie te regelen. Zoodoende hebben de Vereenigde staten van Noord-Amerika, voor het eerst in hunne geschiedenis, de macht van den Paus moeten erkennen en erlangen de R. K. scholen in de Philipijnen niet alleen recht van bestaan, maar worden zij zelfs op milde wijze gesubsidieerd. Laten wij dit voorbeeld als sprekend bewijs aanhalen, dat het hoogst moeilijk is — ja, bijna onuitvoerbaar — eene bestaande diepingewortelde volkszaak met wortel en tak uit te roeien, hoe belemmerend zij voor het algemeen welzijn van het Volk ook moge zijn. — Heeft ook Engeland de invoering der Engelsche taal op het kleine eiland Malta niet moeten opgeven en de Italiaansche taal haar terrein moeten laten behouden?

Alle ingezetenen van den beschaafden stand op Curaçao spreken drie of meer talen, die men, wat de kennis ervan betreft, als volgt kan rangschikken: 1°. de Spaansche, 2°. de Engelsche en 3°. de Nederlandsche taal, terwijl het Fransch en het Duitsch ook niet onbekend zijn. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de uitspraak van zoovele talen, met hare verschillende eigendommelijkheden, niet zuiver

kan zijn en ook, dat die van het Nederlandsch het voornamelijk ontgelden moet.

Wij hebben reeds boven aangehaald dat het Bestuur der Kolonie in zijn uitgebreiden werkkring de Nederlandsche taal bezigt. Bovendien wordt in de Protestantsche kerk alleen in deze taal gepredikt; in de Roomsch Katholieke kerken geschiedt dit van haar kerkgenootschap verspreid wordt in het Nederlandsch. Op de Club „de Gezelligheid" waarvan de meeste beschaafde ingezetenen leden zijn, vindt men op de leestafel de voornaamste nieuwsbladen en tijdschriften, die in Nederland het licht zien; bovendien treft men er eene welvoorziene bibliotheek aan, voor het grootste gedeelte Neder-

No. 37. **Seminairie Scherpenheuvel.**

alleen op Zondag en heilige feestdagen, voornamelijk ten gerieve van de R. K. militairen van de land- en zeemacht en particulieren, voor het overige in het Papiamentoe. In de Isräelietische kerken in het Spaansch en in het Engelsch en op nationale gedenkdagen in het Nederlandsch.

Het kan niet ontkend worden, dat in den familiekring weinig Nederlandsch gesproken wordt, terwijl de vreemdelingen (inwoners van vreemde landen) hier woonachtig hun eigen taal spreken en zij, die hunne opvoeding elders genoten hebben, de taal aangenomen hebben van het land hunner opvoeding. Voor het overige hoort men niets anders als Papiamentoe, zoowel in de salons van den voornaamsten Curaçaonaar, als in de huizen van de allerminst bedeelden. In eenige genootschappen, alsmede in sommige Loges der Vrijmetselarij bedient men zich van het Nederlandsch; van de negen nieuwsbladen, welke hier verschijnen, worden er vier in het Nederlandsch uitgegeven, terwijl de „Amigoe di Curaçao", hoewel met dit Papiamentsch hoofd prijkend, door de R. K. geestelijkheid als het officieel orgaan

No. 38. **Weeshuis en ambachtschool te Santa Rosa.**

landsche werken bevattende. Uit dit alles kan men bespeuren, dat de Nederlandsche taal volstrekt niet verwaarloosd wordt, hoewel het niet te ontkennen valt, dat de mindere klasse, door gemis aan opleiding, zich van die taal niet kan bedienen; doch ook zij wordt aangemoedigd, door het voorbeeld van de meer beschaafde, om de moedertaal zooveel mogelijk aan te leeren, daar zij maar al te goed weet, dat, om haren maatschappelijken stand te verbeteren en eene betrekking in de kolonie te kunnen bekleeden, de kennis der Nederlandsche taal een eerste vereischte is.

Laten we nog even aanstippen, dat er twee soorten van Papiamentoe bestaan, n. l. het Hollandsche- en het Spaansche Papiamentoe: het eerste wemelend van Nederlandsche woorden, wordt gesproken aan de Otra Banda of Overzijde der haven ook wel Spaansche zijde genoemd; het tweede, waarin het Spaansch de hoofdrol speelt, in de Stads-districten tot aan Oostpunt, het zgn. Banda Ariba van het eiland.

Elders hebben wij reeds aangetoond, dat het Papiamentoe hoegenaamd geen letterkunde bezit,

met uitzondering van eenige leerboekjes van godsdienstigen aard, welke op de R. K. scholen worden gebruikt. Hieruit volgt, dat door volslagen gebrek in het Papiamentoe aan alles wat den minder beschaafde tot ontwikkeling zou kunnen brengen, er voor de de Nederlandsche taal een kolossaal braakliggend terrein voorhanden is en daar Curaçao thans het voorrecht geniet een groep van het Algemeen Nederlandsch Verbond te bezitten, welke in zijn edel streven tracht, o. a. door middel van de Nederlandsche taal den band met het Moederland nauwer aan te sluiten, twijfelen wij geen oogenblik of de oprichting van deze groep is een flinke stap voorwaarts in de goede richting.

J. H. M. CHUMACEIRO.

Curaçao, Maart 1905.

LEDENLIJST

der Groep „Nederlandsche Antillen", op 1 April 1905.

Eere-Voorzitter:

Jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk.

Bestuur:

J. P. E. Gaerste, Voorzitter.
J. C. Wahlen, Onder-Voorzitter.
J. A. Snijders Jr., Secretaris-Penningmeester.
H. J. T. Boomgaart.
L. van der Veen Zeppenfeldt.
J. Möller.
A. A. Correa.
Moses S. L. Maduro.
Ed. S. Lansberg.

A. Curaçao.

Beschermend lid.

Jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk, Gouverneur van Curaçao.

Gewone leden.

J. Appel, Commandant der brigade marechaussée
J. A. Snijders Jr., 1e Luitenant der Artillerie.
W. H. P. Winkel, Koopman.
C. Statius Muller, Administrateur van financiën.
S. E. L. Maduro, Koopman.
J. Möller, Lid van den Kolonialen Raad.
J. B. Gravenhorst, Chef der douane.
A. Charlouis, Koopman.
F. Barnié, Koopmansklerk.
I. van Lier, Tandarts.
Mr. C. S. Gorsira, Griffier b./h. Hof van Justitie.
M. van Romondt, Beambte a./h postkantoor.
A. F. L Troll. Luitenant ter Zee 2e kl.
J. F. L Haaijen, Gouvernements-ambtenaar.
Ed. S. Lansberg, Practizijn b./h. Hof van Justitie.
H. Manuel, Cond. 2e kl. magazijnmeester der Artillerie.
C. N. Winkel, Koopman.
C. B. J. Wijtenburg, Cipier der gevangenis.
J. P. G. Ecker, Koopman.
Mgr. J. J. A. van Baars, Bisschop van Teuthira, Vicaris Apostolicus van Curaçao.
Pater A. ter Maat, Vicaris Provinciales der Eerw. Paters, Dominikanen in de Kolonie.
G. Willems, Pastoor.
J. M. van Weerelt, Pastoor.
F. van den Donk, Rector pensionaat Welgelegen.
M. V. Zwijsen, » » St. Thomas.
J. C. Wahlen, Pastoor. Redacteur v/d Amigoe di Curaçao.
R. M. Prince, Klerk.
L. Voortman, Mr. geweermaker.
J. P. Boskaljon, Sergt. maj. tit. Stafhoornblazer.
J. C. W. Olivier, Klerk.
H. E. C. de Jongh, Fourier der Infanterie.
H. C. Broekman, Sergt. maj. tit. »
C. G. van Werkhoven, Sergt. majoor der Infanterie.
M. S. L. Maduro, Voorzitter van den Kolonialen Raad.
J. P. E. Gaerste, Lid » » » »
C Gorsira, » » » » »
Mr. J. B. Gorsira, » » » » »
H. H. N. Chapman, » » » » »
M. E. Curiel, » » » » »
Mr. Ph. F. de Haseth Evertsz., Lid » » » »
M. C. Henriquez, » » » » »
J. B. Boer, » » » » »
H. Boomgaart, » » » » »
J. L. Th. Heldewier Vignon, » » » „ »
A. A. Correa, Koopman.
J. W. Brandao, »
James Corsen, Boekhouder.
Moses S. L. Maduro, Koopman.
F. Gerhardus, Assistent-loods.
H. J. T. Boomgaart, Waarn. Griffier b./h. Hof van Justitie.
L. van der Veen Zeppenfeldt, Advocaat-Generaal b./h. Hof van Justitie.
E. M. Penso, Koopman.
Dr. Th. J. G. Gaerste, Gouvernements-geneesheer.
D. M. Baiz, Koopman.
J. W. Th. Daal, »
Julio C. Henriquez, »
A. J. W. van der Grinten, Kapitein der Infanterie.
D J. Querido, Predikant bij de Port. Isr. gemeente.
Manuel S. L. Maduro, Koopman.
H M. Penso, Directeur „El Imparcial".
H A. Willemsen, 2e Commies.
E. S. L. Maduro, Koopman.
D. A. Correa, »
Edgar Senior, Apotheker.
A. Jesurun, Oud-lid van den Kolonialen Raad.
H. J. C. Henriquez, 1e Commies.
Julius H. L. Penha, Koopman.
W. F. de Loenen, Machinist K. N. Marine.
H. Schneider, „ „ „ „
J. H. van der Ree, Boekhouder.
H C. Hage, „
G. H. van der Linde Schotborgh, Koopman.
J. A. Maas, 1e Luitenant der Infanterie.
A. C Henriquez, Koopman.
G. M. Daal, Apotheker.
G. Pinedo, Practizijn b. h Hof van Justitie.
Mr A. G. Wolf, Lid » »
Dr. J. P Evertsz, Arts.
J B. de Haseth, Med. student.
M. de Leao Laguna, Predikant b/d Ned. Herv. Isr. gemeente.
J. H. W. Gravenhorst, Districtmeester.
M. de Sola, Koopman.
J. Janse, Directeur Handel en Industrie Mij.
Manrique Capriles, Koopman.
Dr. P. C T. Lens, Arts, Officier van Gezondh. 1e kl.
J. H. M. Ellis, » » » » 2e kl.
H. C. Veenendaal, Sergeant der Infanterie.
J. G. Stein, » » »
P. de Haas, » » »
A. Winterhoff, » » »
A. A. Ditmar, Marechaussée 1e kl.
Mr Th. J. A. Nuijens, Procureur-Generaal.
J. L. C. Monsanto.
J. P. Eskildsen, Districtmeester.
A. D. Capriles, Koopman.
Societeit: „de Gezelligheid".
J. Scheuerman, Openbaar onderwijzer 2e kl.

C. D. Meijer, Dir.-Uitgever v./d. »Vrijmoedige".
A. W. Statius Muller, Koopman.
C. H. Jonckheer.
Henry Senior, »
Arthur P. de Marchena, »
J. A. Correa, »
S. M. L. Maduro, »
E. H. L. Maduro, »
M. M. M. L. Maduro, »
H. H. Chumaceiro, Apotheker.
J. H. M. Chumaceiro, Predikant b./d, Port.-Isr. gemeente.
B. D. Hoyer, Koopman.
G. A. F. Nouel, Tandarts.
C. E. Leon, Onderwijzer.
M. Römer, »
Roberto de Lanoy, Apotheker.
L. C. C. Hueck, Handelsreiziger.
M. L. Pliester, Kapitein der Infanterie.
A. J. Nouel, Koopman.
J. Sutherland, Practizijn bij het Hof van Justitie.
Th F. van der Linde Schotborgh, Gouv.-Ambtenaar.

B. Aruba.

Vertegenwoordiger:

J. H. P. Schrils.

Gewone leden:

G. R. Zeppenfeldt, Gezaghebber.
J. J. Beaujon, Griffier b./h. Kantongerecht.
Dr. H. E. Oduber, Gouvernem. geneeskundige.
B. E. v. d. Veen Zeppenfeldt, Koopman.
W. van den Brink. Leeraar b./d. Prot. gemeente.
J. A. de Veer, Koopman.
L. J. M. Henriquez, »
R. J. Beaujon, Quarantaineloods.
J. H. P. Schrils, Onderwijzer.
C. H Eman, Koopman.
R. M. Arends, »
Gerard de Veer, »
J. W. F. Peiliker, »
C W. Doelitsch, Ambtenaar van recherche.
B. F. Henriquez, Koopman.

C. Bonaire.

Vertegenwoordiger:

C. J. Krijt.

Gewone leden.

A. E. J. van den Brandhof, Gezaghebber.
G. W. Helmund, Landraad.
J. A. P. Thielen, Ontvanger.
E. Yrausquin, Griff. Kantongerecht.
P. C Torbed, Klerk en Scheepsmeter.
P. L. de Haseth C.Gz., Koopman.
R F. Muskus, »
J E. R. Herrera, »
C J. Krijt, Hoofd Openb. school.
C. R. Debrot, Landeigenaar.
A C. Nouel, Koopman.
P. Boom, »
H. J C. B. Hellmund, Administrateur Zout Expl. Mij.
Gilberto Herrera, Koopman.

D. St. Martin.

Vertegenwoordiger:

J. A. Gravestein.

Gewone leden.

R. A. Berea, Hoofd Openb. school.
A. C. Brouwer, Gezaghebber.
J. A. Gravestein, Ambtenaar Expl. Comp.
E. B. A. Hodge, Gouvernements-Ambtenaar.
W. E. van Romondt, Koopman.
T. K. Thielen, Gouvernements-Ambtenaar.

E. St. Eustatius.

Vertegenwoordigster:

Mevrouw J. van Grol—Meijers.

Gewone leden:

F. G. Groebe.
G. J van Grol, Gezaghebber.
H. Elsman.
P. Delgeur.
F. C. Crüger, Oud-ambtenaar.
N. C. Henriquez, Onderwijzer.
Mevr. J van Grol—Meyers.
P. L. Gorsira, Officier van Justitie.

F. Saba.

Vertegenwoordiger:

H. J. Beaujon.

Gewoon lid:

H. J. Beaujon, Gezaghebber.

NIEUWE LEDEN.

Beschermende Leden.

J. H. Tours, Luit. ter zee, a/b H. M. Kortenaer, Willemstad.
Leesgezelschap „Wilhelmina", »

Gewone Leden.

Mej. M. C. Maal, Willemstad.
J. G. Statius Muller, Ambt. Postkantoor, »
M. M. Pinedo, Koopman, »
Jorge B. Snárer, Kapper en Barbier, »
Jeos A. Correa, Koopman, »
J. H. Perret Gentil, Gouv. Ambt, »
Arnold J. Maal, Koopman, »
J. F. Quast, Gouv. Ambt, »
J. M. Maal, Grondeigenaar, »
Mevr. J. M. Maal—Maal, »
Jacob Cardoze, Koopman, »
Maurits Cardoze, » »
R. van Leent, Luit. ter zee, 1e kl. a/b H. M. Kortenaer, »
L. J. Mouton, Off van Adm. 1e kl. » » » » »
Opgegeven door Luit. J. A Snijders Jr., »
D. de Marcheau, Koopman, »
Opgegeven door den heer J. H. M. Chumaceiro, »
S. S. Maduro Lopez, Koopman, »
Salomon de Casseres, » »
Opgegeven door den heer A. A. Correa, »
Edwin Senior, Koopman, »
Opgegeven door den heer S L. Maduro, »
C. G. de Haseth Cz, Koopman, lid Kol. Raad., »
C. S. Gorsira I.P.Ez. » »
C. P. Neuman Wz, Boekhouder, Secr. Hyp. Bank, »
C. J Debrot, Gouv. Ambtenaar, »
Opgegeven door den heer S. C. Gorsira, »
Dr. H. A. de Casseres, Geneesheer, »
Elias P. Delvalle, Koopman, »
Joseph Dusseldorp, Koopman, »
Opgegeven door den heer Mozes S. L. Maduro »
W. S Ph. de Jongh, Koopman, »
Opgegeven door den heer J. Appel, »
F J. A. A. Smitz, Pastoor te Kralendijk, Bonaire.
P. Enwens, » » Rineon, »
F. Hendriks, R.-K. Geestelijke, »
Dr. Belle, Gouv Geneesheer, »
Opgegeven door den heer C. J. Krijt, »
N. E. Craane, Grondeigenaar, »
W. J Kamphuis, Ambt. van Recherche, »
H. Statius Muller, Waarn Gezaghebber, »
Opgegeven door Luit. J. A. Snijders Jr.,

R. J. Eman, Grondeigenaar, Aruba.
M. F. Arends, Koopman, »
L C. Kwartsz, » »
J. B Arends, » »
D. Gaërste, Electricien, »
Opgegeven door den heer H. J. P. Schrils, »
Gilberto Herrera, Koopman, »
Opgegeven door den heer C. J. Krijt.

Groep Nederland.

Beschermende Leden.

Douairière L. van Nispen geb. Cremers, Eusebuisssingel 4 Arnhem.
Mr. G Wttewaal, Boulevard 108 »
Opgegeven door den heer W. G. Wieringa, »
J. J. Keller,* Grondeigenaar, Zierikzee.
C ten Cate,* Hoofdsteeg, Rotterdam.
Mr. E W. F. Gerth van Wijk*, Boompjes 16, Rotterdam.
D. Hudig*, Assurandeur, Wijnhaven, »
Opgegeven door den heer Jac. Post, *Vertegenwoordiger* A. N. V.

Gewone Leden.

Cornelis Hage, Wethouder, Bruinisse.
Johannes Elenbaas, Burgemeester, »
J. G. H Goemans, Rijksveearts, Zierikzee.
Mr. A. J. F. Fokker Adv. en Proc. »
Mr. D. Engelberts » » » »
J. J. van de Ven, Hotel van Oppen, »
J. A. de Bruijne, Dir. H. B. S. »
Jan Post, leeraar H· B. S. »
C. Leijenaar, 134 Kruiskade, Rotterdam.
Mr A. W Schippers. Groote Markt 18, »
K de Vletter, Agent van Buitenlandsche Huizen Bierhaven 14, »
Mr. J. G. L. Nolet Trenité, Glashaven 17—19 »
A. P Timmers, Luit. Kol. der Mariniers 30 Witte de Wittstraat »
H. C. Voorhoeve Jaczn., Kassier, Voorschoterl. 72 »
Firma Van Gils & Van der Meer, in Meubelen, Oppert 151 »
J. A Rademaker, Arts, Jericholaan 82 »
C. G. Kühn, Lit. Inrichting Crooswijksche Singel 35, »
Mr. W. Tabingh Suermond, Kantoor Wijnbrugstraat 9, »
F G. Rieff, Assurandeur, Goudscheweg 95, »
Charles Cohen, Tandarts Oostzeedijk 274, »
A J. Ort, Instituteur, Vasteland 4/6 »
I. I. L. Mees, Notaris, Boompjes 9, »
Mr. D P. Kieboom, Glashaven 42, »
Dr. M. H. A. van der Valk, Oud-Beierland.
Allen opg. door den heer Jac. Post *Vertegenwoordiger* A N. V.
J. L. Bosschieter,* Burgemeester, Stellendam.
A. J. van Vessem,* Goedereede.
C. A. Vogel,* »
Ds. F. de Gidts,* »
*Opgegeven door den heer D. Lodder, »
A Keet, Kalverstraat 134, Amsterdam.
Opgegeven door den heer J. H. Boeke, »
C. M. Kleipool,* Marnixstraat 394, »
Mej. F. J. Geest,* Oosterpark 73, »
S. Koperberg,* N. Achtergracht 14, »
A. A. Verdenius,* v. Woustraat 62, »
A. J. C. Nelissen.* Leidsche Kade 84, »
C van Rompu,* Prinsengracht 726, »
A. Hermans,* Marnixstraat 386, »
*Opgegeven door den heer C. M. Kleipool, »
H. F. Schoemaker,* R.-C. Pastoor, Deken, Coehoornstraat 9, Arnhem.
A. Friedrich,* Eusebiussingel 14, »
*Opgegeven door den heer W. G. Wieringa, »
Mej. M W. C. van Rossem, Lindelaan 16, Bussum.
Opgeg. door den heer C. Meyboom, Naarden.

Mr. W. W. Feith, Doesburg.
Opgegeven door den heer S. Reynders, »
A. D. Fokker, 11 Nassau Zuilensteinstraat, Den Haag.
J. C. Keg Jr.,* Stationsstraat 79, Zaandam.
Boerlijst * »
C. Oud,* Venedien, Purmerend.
*Opgegeven door den heer P. H. Stuurman, Zaandam.
Prof. Dr. C. H. Wind, de Bilt, bij Utrecht.
Opg door den heer Dr. E. v. Everdingen, » »

Groep Belgie.

Beschermende Leden.

G. van Olmen, Burgemeester, Brecht.
Ad Verbelen, » Puurs
Dokter M Brems, Provincieraadslid, Heist op den Berg.
Dubois, » Lebbeke.
A. Blanquaerd, » Lede.
E. Rooman d'Ertbuer. » Laarne.
Eerw Heer Verschueren, Kanunnik, Gent.

Jaarl. bijdrage 5 Frank.

Serv. De Beucker,* gemeenteraadslid, Antwerpen.
*Opgeg. door J. van Kerckhoven-Donnez,
Adema Rodenhuis, Brussel.
Eerw. Heer Philippen,* Onderpastoor, Hombeek.
*Opgegeven door E. De Keyser.
Alf. van Acker,* Nijveraar, Lokeren.
*Opgegeven door L. Herbert.
Van Acken, Onderwijzer, »
Van Brabandt, »
Ern. v. d. Berghe,* Ingenieur, Wilsonstr. 68, Brussel.
*Opgegeven door Mr. Thelen.
W. Duflou, Leeraar Koninkl. Athen. Elsene, »
Reim. Stijns, » » » »
De Coster,* Aalst.
*Opgegeven door Is. Hollaert.
G. Oud,* Lokeren.
*Opgegeven door den heer P. Stuurman, te Zaandam.

Gewone Leden.

Dokter Jozef Van de Velde, Kalken.
Eerw. Heer Everts,* Kanunnik, Algem. Secr. David-Fonds, Averbode.
*Opgegeven door J. Sebrechts.
Felix Withaegens,* Wetstr. 69. Antwerpen.
*Opgegeven door Fr. van Cuyck.
Van den Broeck,* Simonsstr. 12, »
*Opgegeven door Ed. Schiltz.
Duquet,* »
*Opgegeven door Aug. Bossaerts, »
J. Lambrichts,* Demeystr. 34, »
Fr. Buyens,* Raafstr. 13, »
Lod. Plessers,* Minderbroedersrui 22, »
*Opgegeven door L. Bouchery.
Mej. Van Dievoet,* Onderwijzeres, St. Pieters Jette.
*Opgegeven door Mej. Adèle Steppe.
Maur. Van den Bulcke,* Gent.
*Opgegeven door mej. G. de Guchtenaere.
Eerw H. Cronenberghs,* Bestuurder d. Vlaamsche Werken, Luik.
» » De Gruyter,* Secretaris » » » »
*Opgegeven door H. Meert.
A Schepens * Julius Lipsiusstr. 25, Brussel.
*Opgegeven door E. T'Sjoen.
H. Peeters, Ondervoorz. Nederl. Bond, Antwerpen.
Goris Thees*, Dsystr. »
Ad. Coppens*, Anselmostr. 34, »
*Opgegeven door Eug de Kock, »
J. J. B. Schrey*, Van Balkerstr. 92, »
J Benoit*, Schulstr. 1, »
M. v. d Broeck*, Pyckestr. »
L. Severeyns*, Lge Nieuwstr. 70. »
Victor de Meyere*, Cuylitsstr. 45, »
Ary Delen*, Stadhuis, »
Aug. Goethals*, Jordaenstr 22, »
J van Hove*, Zurenborgstr. 28, »
L. Cauwe*, Kruikenborgstr. 40, »
Gust. Dielemans*, Vlaamsche Kaai 62, »
Mej. Maria Bossaerts*, Pierenbergstr 33, »
*Allen opgegeven door Aug. Bossaerts.

Joz. de Rudder*, Pelikaanstr. 142, Antwerpen.
B. van Deun*, Arendstr. 25. »
J. Verbruggen*, Verzoeningstr. 4, »
Fr. van Elsen*, Dambruggestr. 124, »
Hendr. L. J. de Laet*, Van Straelenstr. 36, »
Diederik Vermeulen*, Van Diepenbeekstr. 41, »
Jozef Roman*, Kunstlei 13, »
Hendrik Muls*, Mortsel, »
*Allen opgegeven door Alb. van Laer.
René Piérard*, Coquilhotstr. 38, »
*Opgegeven door A. V. Puymbroeck
L. Cordes*, Adolfstr. 52, Elsene, Brussel.
P. Verbeke*, Drukker, Zwijnenmarkt, »
A Demey, Zandstr. 27, »
*Opgegeven door R. Postema.
Vaast Bamps, Leeraar, St. Pieters Jette, »
H. de Hoon, Advocaat Generaal bij het hof van Beroep, »
Aug. Hanssens*, Bouwkundige, St. Pieters Jette, »
*Opgegeven door Vaast Bamps, »
Jac. Droog*, »
*Opgegeven door Mr. Thelen, Schaarbeek.
Leo de Geest, Paviljoenstr. »
A. Schepens*, Justus Lipsiusstr. »
*Opgegeven door E. T'Sjoen,
J. Buys*, Prins Albertstr. 50. L'Amandsberg, Gent.
C. de Mulder, Schoolstr. » »
*Opgegeven door Maur—Van de Woestijne.
Dubosch*, Conducteur Br. e. W. »
*Opgegeven door H. Meert.
M. Peremans*, Capucienenvest 100, Mechelen.
Leo Smets*, Dyle 3, »
Bouquet*, Capucienenvest, »
Eerw. Heer Huybrechts*, Onderpastoor, »
Wid. Stryckmans*, Wisselagent, »
*Opgegeven door Edw. de Keyser.
Alf. Baert*, Wieringstr. 16, Leuven
*Opgegeven door G. Doussy.
Dhuyvetter*, Fabriekbestuurder, Oudenaarde.
Collant*, »
*Opgegeven door C. Braeckman,

Groep. Ned. Indië.

L. J. Ginjoolen Insp. K. N. P M., Batavia
J Soutendam, Luit t. Zee 2e kl., »
Dr. G. F. van Laaren, Off. v Gez. 2e kl, »
J. Polack, Luit.-Kwartiermeester, Bojan (Atjeh).
J. Boelaars, Samarinda.
L. J. Elfferich, »
A. Th. Z. Salverda, Houtvester, Bandoeng.
Mr. J Davelaar, Pres. Raad van Justitie, Soerabaja.
F. K. H Brodhaag, Adsp. Controleur, Amoerang.
J. Ph. Ermeling, Gep generaal-majoor, Buitenzorg.
L. G Erwig, Dir. Btz Boek- en Handelsdrukkerij, »
Ch. R J. Joseph, Insp Utrechtsche Levensverz.-Mij., »
J. M Knipscheer, Off. van Gez. 2e kl. »

Groep Suriname.

J. C. Zeekamp, Brigadier b/d. politie Nieuw Nickerie.
Opgegeven door den heer A. M. F. Oostburg, Paramaribo.

Afdeeling Konstantinopel.

Joseph Driessen. Beeldhouwer, Rue Azizié 13—15 Bechiktache.
Rev. Père van Poppel, St. Antoine, Péra.

Buitenland.

H. J. de Winter, Expediteur, Postbus 512, Kaapstad.
Opgegeven door den heer Dr. W. v. Everdingen, Rotterdam.
F. J. Haver Droeze, Consulaat Generaal der Nederlanden in Zuid China. Hong-Kong.
J. C. van Gilse van der Pals, 65 Viadel Babuino Rome.
Opgegeven door den heer L J. Lefèbre »
A. L. Weve, Ingeniero, Obras del Puerto de Santa-Fé.
Opgegeven door den heer H. G. Duijns, Rosaris de Santa-Fé.

Ds. P. C. Snijman*, Steijnsburg (K.K.)
L. S. Baron van der Goes van Dirxland*, » »
J. A Veldhuizen*, » »
Opgegeven door den heer W. Hovy,

Van fouten in namen of adressen wordt verbetering ingewacht.

Mededeelingen.

Voordrachtavond op Curaçao.

De Amigoe di Curaçao van 24 Juni schrijft:

Verleden Woensdagavond had op de Bovenzaal der Club „Gezelligheid" de voorstelling plaats, die de Heer TOURS, luitenant ter zee 2e klas op H. M. *Kortenaer*, zou geven op verzoek van het Bestuur der Groep *Ned. Antillen* van het Alg. Nederlandsch Verbond. De voorstelling was toegankelijk voor leden der groep en voor de leden der „Gezelligheid" met hunne dames. Een talrijk en uitgelezen publiek was aanwezig; ook de Heer Gouverneur met echtgenoote vereerden de voorstelling met hunne tegenwoordigheid en belangstelling.

De Heer JOH. GAERSTE, Voorzitter der Groep *Ned. Antillen*, leidde de vergadering in, met een een kort woord het doel der Vereeniging uiteenzettend.

Daarna las de Heer SNIJDERS de notulen van de laatste algemeene vergadering der groep en kon de voorstelling een aanvang nemen.

De Heer TOURS deed ons na eenige uitstapjes in Nederland, om afscheid te nemen, per Ned. Oorlogsschip eene reis maken van den Helder, naar 't Zuiden van Spanje, St. Helena, de Kaap de Goede Hoop, daarna teruggaande door de Middellandsche Zee naar Turkye, Egypte, het Kanaal van Suez, Ceylon, Oost-Indië tot de Key-eilanden en Nieuw-Guinea toe. Hoogst belangrijk waren de scheepstafereelen, de typen van bewoners, de steden, havens, landschappen en monumenten, die hij in lichtbeelden te zien gaf en tusschen welke de Heer TOURS op zeer onderhoudende wijze verband wist te brengen, door van elk beeld het een en ander te vertellen.

Na de pauze kwamen de West-Indiën aan de beurt. Vooral de beelden van Suriname zoowel van Paramaribo als van het Binnenland waren belangwekkend. Curaçao was ook ruim en uitstekend vertegenwoordigd. De Bovenwindsche eilanden niet minder. Het fraaie portret van H. M. onze Koningin besloot de voorstelling.

Wij gelooven de tolk te zijn van alle aanwezigen als wij zeggen, dat de Heer TOURS zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt jegens onze maatschappij, door haar dezen nuttigen en aangenamen avond te bezorgen.

Nieuwe Afdeelingen.

Te Chicago zijn 2 nieuwe Afdeelingen gesticht. In het volgend nummer worden de namen der bestuurders en de ledenlijst opgenomen.

Uitgave 10 van 't A. N. V.

De 10 Oude Nederl. liederen door den heer Fl. van Duijse bewerkt en opgedragen aan den heer Arnold Spoel zijn voor niet-leden verkrijgbaar gesteld bij den Muziekhandel G. H. van Eck, Vlamingstraat, Den Haag, wien de alleenverkoop voor Nederland is opgedragen.

Voor België is het adres: Gezusters Roels, Gent.

Leden kunnen exemplaren bij de Administratie bekomen tegen inzending van f 0.50.

Studie te Leiden.

De heeren Th. Joekes, Haagweg 89; A. H. van Ophuysen, Witte Singel 37 en J. C. Brinks, Rapenburg 20, leden der Leidsche *Studenten-afdeeling* van het A. N. V., vormen een bestendige commissie tot het geven van alle mogelijke inlichtingen aan vreemdelingen, die van plan zijn in Leiden te komen studeeren.

Geschenk Bizio.

Van het door den heer L. Bizio, Consul der Nederlanden te Venetië, geschreven, smaakvol uitgevoerde en aan het A. N. V. geschonken geschrift: *Maladie, Mort et Sépulture de S. A. le Prince Guillaume George Frédéric d'Oranje Nassau, documents officiels publiés à l'occasion du premier centenaire de sa mort,* zijn nog een beperkt aantal exemplaren verkrijgbaar tegen *f* 1.00.

Aanvragen aan de Administratie.

Boeken-Commissie.

De Boeken-Commissie van het ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND, gevestigd te Rotterdam:

handelend in overleg met de N. Z. A. V. en andere vereenigingen:

beveelt haren arbeid dringend in den zedelijken en stoffelijken steun van alle Nederlanders aan;

ontvangt gaarne te allen tijde Nederlandsche boeken voor elken leeftijd en voor alle doeleinden;

verzendt, liefst op omschreven aanvraag, Nederlandsche boeken „naar alle oorden, waar het Nederlandsch element met een Nederlandsche boekerij gebaat is", (Art. 1 van het Huishoudelijk Reglement);

en verzoekt mitsdien beleefd belangstellenden zich steeds voor alles, wat tot haar taak gerekend kan worden, te wenden tot deze adressen; Voor Briefwisseling, Mathenesserlaan 206. voor Boeken en Dagbladen Van der Duynstraat 63, Rotterdam.

Dr. W. VAN EVERDINGEN, *1ste Secretaris.*

Wereldtentoonstelling te Luik.

In deze Tentoonstelling werd door een groep Luiker Vlamingen een *Vlaamsch Te Huis* ingericht, waar de Vlaming en de Nederlander over 't algemeen, zich *thuis* kan gevoelen en waar hij, zoo hij die mocht behoeven, alle gewenschte inlichtingen kan verkrijgen; wat ook het geval is bij het *Vlaamsch Secretariaat* der Tentoonstelling, Delfossestraat 34, Luik.

In dit *Vlaamsch Te huis* heeft het Secretariaat van Groep België een *Nederlandsche Leestafel* ingericht, waarop ter lezing liggen, de voornaamste dag-, week-, maandbladen en tijdschriften, zoodat de stam- en taalgenoot, ook op reis, het nieuws van den dag in zijn gewone krant kan vinden.

Op deze leestafel ligt ook een toetredingsregister zooals dat, welke lei in de Tentoonstellingen van Chicago, Antwerpen, Berlijn, Brussel en waarin de stamgenooten, die het Algemeen Nederlandsch Verbond wenschen te steunen, zich als lid kunnen aanmelden. Verder ligt op deze tafel propagandamateriaal als toetredingskaarten, vloeibladen[1]) e. z. m.

Aan de leden van het Verbond bevelen we een bezoek aan onze *Leestafel* ten zeerste aan: ze vinden dan het *psychologisch oogenblik* om reisgezellen, die nog geen leden zijn, tot toetreding aan te zetten en over te halen.

Gaarne ontvangt het Secretariaat van Groep België op- en aanmerkingen omtrent de inrichting dezer Leestafel.

---

[1]) Deze reclame-vloeibladen reeds in grooten getale verspreidt worden op aanvrage aan de Administratie om niet verstrek, aan de leden van het A. N. V.

Het Nederlandsche Lied.

Het eerste jaarverslag van de Vereeniging *Het Nederlandsche Lied* eindigt aldus:

Een ander en niet minder welkom bewijs van belangstelling ontving het Bestuur van Jhr. L. C. Van Panhuys in den vorm van een brief (stukken, No. 29), waarbij onze aandacht op West-Indië als arbeidsveld gevestigd werd en tevens middelen aan de hand gedaan, om daar te zijner tijd voor de goede zaak aanhang te verwerven. Gelijken geest ademt een schrijven van de Nederlandsche Kamer van Koophandel te Melbourne (stukken No. 69) inhoudende het aanbod om de verspreiding onzer liederboeken in het vijfde werelddeel als tusschenpersoon op zich te nemen. Hoe gaarne zouden wij die aangebodene hand aangrijpen. Komt, rijke Nederlanders, beseft dat hier iets grootsch verricht kan worden. Verschaft door onbekrompen steun ons de gelegenheid, u zelven de voldoening zoowel binnen onze grenzen het nationale gevoel en de volksbeschaving door het Lied tot hooger peil op te voeren, als ook ver over zee den band met onze stamgenooten nauwer aan te halen. Laat u bewegen door het volgende liedje, ons uit het binnenland van Australië toegezonden, waarschijnlijk in het cosmopolitische New-York ontstaan:

Holland, dierbaar land der Vadren,
Steeds verkondig ik Uw faam;
Sneller klopt mij 't bloed door d'adren
Bij het noemen van Uw naam,
Waar of ik mij ook moog' wenden,
Waar of ik mij ook bevind',
'k Zal van ver een groet U zenden,
'k Blijf, o Holland, steeds uw kind.

